

**ERENLERİN BAĞINDAN ADLI MENSUR ŞİİR METNİ ÜZERİNE
METİNDİLBİLİMSEL İNCELEME**

İbrahim KEKEVİ

Haziran 2015

DENİZLİ

**ERENLERİN BAĞINDAN ADLI MENSUR ŞİİR METNİ ÜZERİNE
METİNDİLBİLİMSEL İNCELEME**

**T.C.
Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yeni Türk Dili Programı**

İbrahim KEKEVİ

Danışman: Doç. Dr. Özgür Kasım Aydemir

Haziran 2015

DENİZLİ

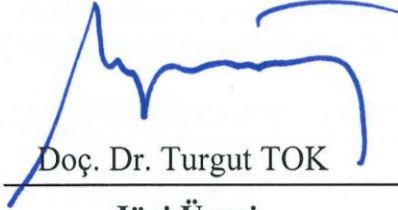
YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı öğrencisi İbrahim KEKEVİ tarafından Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR yönetiminde hazırlanan “**Erenlerin Bağından Adlı Mensur Şiir Metni Üzerine Metindilbilimsel İnceleme**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 16 Haziran 2015 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Turgut TOK

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR

Jüri Üyesi

(Danışman)

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 01/07/2015...tarih ve ...14/19... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Turhan KAÇAR
Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

İmza

:

Öğrenci Adı Soyadı : İbrahim KEKEVİ

ÖNSÖZ

Dilbilim, dil incelemelerinde elde edilen verilerin sistemli bir yöntem bilgisi ile değerlendirilmesini sağlamaktadır. Her tür dil olgusu dilbilim açısından bir iletişim amacı taşımaktadır. Yapı merkezli başlayan dilbilim çalışmaları, dil biçimbirimlerinin anlam ve bildirişim yönünün dikkate alınmasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Tümce merkezli anlambilim çalışmalarıyla yeni bir ivme kazanan anlam merkezli dilbilim çalışmaları kapsamını genişletmiş, metin ve söylem kavramlarını ele almaya başlamıştır.

Her tür gösterge dilbilim açısından metin olarak değerlendirilmektedir. Dil, metinler vasıtasıyla iletişimi sağlamaktadır. Bu bakımdan metinler amaçlı, anlamlı ve kabul edilebilir olmalıdır. Bu görüşler doğrultusunda dilbilim dâhilinde bir disiplin olan Metindilbilim tesis edilmiştir. Metindilbilim, metin olarak değerlendirilebilen, iletişim işlevine sahip her göstergeyi kapsamaktadır. Yazılı anlamda metin, tümceler toplamından fazlasını oluşturmaktadır.

Çalışmamız bu bağlamdaki görüşler ışığında gerçekleştirilmiştir. Edebi türler arasında bir aratür olan mensur şiir hem düzyazıdan hem de şiir türünden özellikler taşımaktadır. Bu açıdan inceleme metninin taşıdığı metin olma özellikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bağdaşıklık ve tutarlılık odaklı bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın her evresinde benden desteğini esirgemeyen aileme, yüksek lisans eğitimimde ve çalışma konusu seçimimde beni destekleyen, yönlendiren saygıdeğer hocam Prof. Dr. H. Ömer Karpuz'a, tezin inceleme aşamasında ve sonrasında yaptığı değerlendirme ve yönlendirmeleriyle katkılarını esirgemeyen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Özgür Kasım Aydemir'e ve yüksek lisans tezi hazırlamadaki tecrübelerini benimle paylaşan dostum Salih Soslu'ya teşekkürlerimi sunarım.

İbrahim Kekevi

Denizli, 2015

ÖZET

ERENLERİN BAĞINDAN ADLI MENSUR ŞİİR METNİ ÜZERİNE METİNDİLBİLİMSEL İNCELEME

KEKEVİ, İbrahim

Yüksek Lisan Tezi Türk Dili ve Edebiyatı ABD Yeni Türk Dili Programı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Özgür Kasım Aydemir

Haziran 2015, 111 sayfa

Bu çalışmada, Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından yazılmış, Erenlerin Bağından adlı mensur şiir metni incelenmiştir. Çalışma bir metindilbilim incelemesidir. İnceleme üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar; küçük yapı, büyük yapı ve üst yapı bölümleridir. Çalışmanın giriş bölümünde dilbilim, metindilbilim, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve çalışmanın amacı, kapsamı, kullanılan yöntem hakkında bilgi verilmiştir.

İncelemede öncelikle metnin tümceleri numaralandırılmış ve tümcelerarası ilişkiler belirlenmiştir. Daha sonra bu ilişkiler sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma, bağdaşıklık ölçütlerine göre yapılmıştır ve küçük yapı bölümünde kullanılmıştır. Büyük yapı ve üst yapı bölümlerinde tutarlılık görünümleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda toplanan veriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, mensur şiir, metindilbilim, bağdaşıklık, tutarlılık

ABSTRACT

THE TEXTLINGUISTICS STUDY ABOVE NAMED ERENLERİN BAĞINDAN OF PROSE POEM TEXT

KEKEVİ, İbrahim

Master Thesis Turkish Language and Literature Department of Modern Turkish
Language Programme

Adviser of Thesis: Doç.Dr. Özgür Kasım Aydemir

June 2015, 111 pages

İn this study, Erenlerin Bağından of prose poem text which had been written by Yakup Kadri Karaosmanoğlu has been analysed. The study is textlinguistics study. The study has been composed of three chapters. These is chapters of microstructure, macrostructure and superstructure. The introduction part of the study has informed about linguistics, textliguistics, Yakup Kadri Karaosmanoğlu and aim, content, method of the study.

Firstly, sentences of the text of the study has been enumerated and determined sentences between the relations. Afterwards, this relations has been classified. The classification has been made according to criterion of cohesion and used in chapter of microstructure. The appearance of cohorence have been analysed in chapters of macrostructure and superstructure. The collected data has been assessed in result of the study.

Key Words: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, prose poem, textlinguistics, cohesion, coherence

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv

BİRİNCİ BÖLÜM

I.GİRİŞ.....	1
I.I.DİL BİLİM.....	1
I.II. METİN DİL BİLİM.....	4
I.III. YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ.....	9
I.III.I. HAYATI.....	9
I.III.II. Eserleri.....	12
I.III.III. Yakup Kadri ve Mensur Şiirleri.....	12
I.IV. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE KULLANILAN YÖNTEM.....	14
I.IV.I. Çalışmanın Amacı.....	14
I.IV.II. Kapsamı.....	14
I.IV.III. Kullanılan Yöntem.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

II. İNCELEME.....	16
II.I. KÜÇÜK YAPI VE METNİN BETİMLENMESİ.....	16
II.I.I. Artgönderimler.....	18
II.I.II. Bağın Ögeleri.....	31
II.I.III. Eksilteli Yapılar.....	34
II.I.IV. Öngönderimler.....	35
II.I.V. Sezdirimler.....	36
II.I.VI. Yinelemeler.....	39
II.II. BÜYÜK YAPI VE METNİN ÇÖZÜMLEMESİ.....	50
II.II.I. Metnin Birinci Bölüm Çözümlemesi.....	51
II.II.II. Metnin İkinci Bölüm Çözümlemesi.....	52
II.II.III. Metnin Üçüncü Bölüm Çözümlemesi.....	54
II.II.IV. Metnin Dördüncü Bölüm Çözümlemesi.....	56
II.II.V. Metnin Beşinci Bölüm Çözümlemesi.....	58
II.II.VI. Metnin Altıncı Bölüm Çözümlemesi.....	59
II.II.VII. Metnin Yedinci Bölüm Çözümlemesi.....	61
II.II.VIII. Metnin Sekizinci Bölüm Çözümlemesi.....	62
II.II.IX. Metnin Dokuzuncu Bölüm Çözümlemesi.....	63
II.II.X. Metnin Onuncu Bölüm Çözümlemesi.....	64
II.II.XI. Metnin On Birinci Bölüm Çözümlemesi.....	66
II.II.XII. Metnin On İkinci Bölüm Çözümlemesi.....	67
II.II.XIII. Metnin On Üçüncü Bölüm Çözümlemesi.....	68
II.II.XIV. Metnin On Dördüncü Bölüm Çözümlemesi.....	69
II.III. ÜSTYAPI VE METİNLERİN YORUMLANMASI.....	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. ERENLERİN BAĞINDAN METNİ	78
III.I. BİRİNCİ BÖLÜM	78
III.II. İKİNCİ BÖLÜM	79
III.III. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	81
III.IV. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	84
III.V. BEŞİNCİ BÖLÜM	86
III.VI. ALTINCI BÖLÜM	87
III.VII. YEDİNCİ BÖLÜM	89
III.VIII. SEKİZİNCİ BÖLÜM	91
III.IX. DOKUZUNCU BÖLÜM	93
III.X. ONUNCU BÖLÜM	95
III.XI. ON BİRİNCİ BÖLÜM	97
III.XII. ON İKİNCİ BÖLÜM	98
III.XIII. ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	99
III.XIV. ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	101

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. DEĞERLENDİRME	104
Gönderim Tablosu	104
KAYNAKÇA	108
ÖZGEÇMİŞ	111

I.GİRİŞ

I.I.Dilbilim

Dilbilim, özellikle 20. yüzyıldan itibaren sosyal bilimler arasında müstakil bir bilim dalı olarak kabul görmüş önemli bir bilim dalıdır. Dile dair her tür verinin incelendiği bir bilim dalı olan dilbilim, tarihi boyunca farklı açılardan ele alınmış, açıklanmaya çalışılmıştır. Aksan, dilbilimi: “*Dilbilimin en kısa tanımı, “dili inceleyen bilim, dilin bilimi” biçiminde yapılabilir. Dil nasıl, insanın fizik, düşünce ve ruh yapısıyla ve çeşitli eylemleriyle ilişkili ise, dilbilim de bütün bu eylemleri kendisine konu olarak alan öteki bilim dallarıyla sıkı sıkıya ilişkilidir. Konuları bir yandan –konuşma eylemi bakımından- fizik ve fizyoloji, bir yandan da felsefe, ruhbilim, toplumbilim, insanbilimle ilgili ve kimi zaman ortak olan dilbilim, ayrıca budunbilim (etnoloji), coğrafya, matematik gibi çeşitli araştırma alanları içine giren çok çeşitli sorunlara eğilmek zorundadır. Kişisel dilin, sanatçıların dilin incelenmesine yönelen anlatımbilimden (stilistik) dil öğrenimine değin pek geniş alanlara yayılır. (Aksan, 2003:14).*” olarak tanımlamaktadır.

Türkçe metin incelemesi büyük ölçüde Türkoloji bilimi kapsamında yapılmaktadır. Türk dilinin nitelikleri göz önünde bulundurularak yapılan incelemelerde gelişen dilbilimin yöntemleri de göz ardı edilmemelidir. İmer; Türkoloji alanındaki çalışmalarda, örneğin anlamlandırma ve yorumlama kuramlarının izine pek rastlanmadığını belirtir. Metindilbilim ve söylem çözümlemesi alanındaki yaklaşımlardan haberdar olmadan bir metnin okunmasında (ki değişik okumalar da söz konusu olabilir), yorumlanmasında ve çözümlenmesinde bir şeylerin eksik kalacağı görüşündedir (K. İmer, 2000:43).

Dilbilim çalışmaları, günümüzde büyük ölçüde disiplinlerarası bir niteliğe sahiptir. Dilbilim tanımlamalarındaki çeşitlilik, bu niteliğinden ileri gelmektedir. Dilbilimin kapsamlı yönü alanda yapılan çalışmaların disiplinlerarası yapılmasına olanak sağlamaktadır. İnsanı merkeze alan sosyal bilimlerin içerisinde dilbilim, dili her yönüyle incelemeye çalıştığından diğer bilimlerle sürekli iş birliği içindedir.

Dilbilim, dil alanında yapılan çeşitli incelemelerle gelişmiş, alt dallara ayrılmıştır. Kendisine yeni araştırma alanları oluşturan dilbilim, görev kapsamını genişletmiştir.

Dilbilimin filoloji çalışmalarından öte bir bilim dalı olmasını sağlayan, yapısal dilbilim çalışmalarının mimarı F. De Saussure ise dilbilimin görevini:

“Dilbilimin görevi:

- a) *Ulaşabildiği bütün dilleri betimlemek, bu dillerin tarihini incelemek, bir başka deyişle, dil ailelerinin evrimini göstermek, her ailedeki ana dillerin ilk biçimlerini olanaklar çerçevesinde ortaya koymak;*
- b) *Bütün dillerde sürekli ve evrensel olarak kendini gösteren güçleri araştırmak, tarihin bütün özel olaylarını açıklayabilecek genel yasaları bulmak;*
- c) *Kendi sınırlarını çizmek ve kendi kendisini tanımlamaktır(Saussure, 2001:36).”* olarak açıklamaktadır.

Bu doğrultuda bir başka tanımlamayı, Nevin Selen: “*Modern dilbilim, dili “kendi içine kapalı bir sistem” (in sich geschlossenes system) ve “sistemlerin sistemi” (system von systemen) olarak görür(Selen, 1989:1).”* olarak yapmıştır. Kocaman, çağdaş dilbilime ilişkin: “*Çağdaş dilbilimin en belirgin özelliği – birtakım öteki bilimlerle paylaştığı özellik- (çoğu zaman kötü anlamda kullanılan adı kullanırsak) yapısalcılıktır. Kısaca söylemek gerekirse, bu her bir dilin öğelerinin (ses, sözcük vb.) aralarında bulunan eşdeğerlik ve karşılık ilişkilerinden ayrı bir geçerliği olmayan, bir ilişkiler dizgesi (daha doğrusu iç içe geçmiş ilişkiler dizgesi) olarak düşünüldüğü anlamına gelir(Kocaman, 1983:54)”* düşüncelerini belirtir.

Tanımlarda dil, kapalı bir sistem ve bir iç içe ilişkiler dizgesi olarak betimlenmiştir. Bu görüşlerin merkezinde F. De Saussure bulunmaktadır. Dil, bugün yapıdan ziyade anlam ve bildirişim boyutlarıyla da ele alınan bir olgu olmuştur. Söz konusu süreci Gülen: “*Dil çalışmalarında daha çok sesbirimler yönünde fikirler ortaya koyan işlevsel dilbilim, sözcük boyutunda kalırken dilin soyut yapılarını açıklamaya çalışan üretici dönüşümsel dilbilgisi ise, cümle boyutunda kalmıştır. Bu nedenle 1960 yıllarından sonraki genel eğilim, cümle*

düzyini aşan dilin daha büyük birimleri üzerinde çalışma yönünde olmuştur. Sözü edilen kuramların yanı sıra üçüncü bir dilbilim olarak da değerlendirilen bu yeni alan “sözcelem, metin, söylem” gibi alanlarla anılmıştır. Bazı araştırmacılar, cümle üstü birimleri inceleyen “söylem”in dilbilim başlığı altında yer almadığını, çünkü dilbilimin sadece cümle düzeyinde kaldığını savunmuşlardır. Ancak bu görüşte olanlar da söylemin dilbilimden kalkılarak incelenmesi gerektiği konusunda hemfikirdirler. Bazı araştırmacılar ise, söylemi dilbilimin konusu kabul etmekle birlikte yine de onu dilbilimden özerk bir çalışma alanı olarak değerlendirmektedirler. “Söylem çözümlemesi”, “metindilbilim” gibi terimlerle anılan bu yeni alan, öncekilerden farklı olarak, cümleleri içinde buldukları metinsel bağlama göre değerlendirmeyi amaç edinmiştir. Hemen şunu belirtmekte de yarar vardır ki kimi dilbilimciler, herhangi bir fark gözetmeksizin bu iki terimi birbirinin yerine kullanırken kimileri ise, bunların arasında belirgin farklar olduğunu savunmaktadır(Gülen, 2007:285).” olarak açıklamaktadır. Yapısal ve tümce merkezli dilbilim algısının kapsamını genişlettiği Gülen’in açıklamasında görülmektedir. Başkan; Modern dilbilimin ilk adımı sayılan filolojik incelemelerden sonra Metindilbilim, yapısalcılarla birlikte farklı bir aşamaya geçmiştir.

Dilbilimde gelişen sürecin anlaşılabilmesi adına filoloji çalışmalarının başlangıcına ilişkin Ayşe ve Zeynel Kıran’a göre günümüzdeki anlamıyla dilbilimin ortaya çıkışı, dildeki sesler ile şekillerin gelişimi ve düzeniyle ilgilenen filoloji çalışmaları kaynaklıdır. Eski yazınsal yapıtları açıklamak ve aydınlatmak, aynı zamanda da bu yapıtlarda söz konusu edilen uygarlıkların gelenek ve göreneklerine ait bazı özellikleri yeniden canlandırmak filolojinin amaçları arasındadır. Söz konusu amaçlar filolojinin eski metinleri yeniden farklı açılardan ele almasına neden olmuştur. Bundan dolayı bu bilim dalının geçmiş uygarlıklara dönük romantik akımın etkisiyle geliştiğini ileri sürmektedirler(Kıran ve Kıran, 2002:42). Dilbilim, özellikle geçtiğimiz yüzyılda filolojiden ayrı bir bilim dalı olarak görülmüştür. Alanda yapılan çalışmaların giderek yapıdan ziyade anlam odaklı olmasıyla dilbilimciler, farklı görüşler benimsemişlerdir. Dil incelemelerinde anlam söz konusu olduğunda ele alınan veri zamanla kapsamını genişletmiştir. Tümce odaklı incelemeler, yerini

metinlere, söylemlere bırakmaya başlamıştır. Söz konusu süreç günümüzde de dilbilimciler tarafından eleştirel bir tutumla ele alınmaktadır.

I.II. Metindilbilim

Dilbilimin bir alt dalı olan Metindilbilimi anlamak için metin kavramının tanımını bilmek gerekmektedir. Metin sözcüğü Türkçe sözlükte; “1. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst. 2. Basılı veya el yazması parça, tekst(TDK, 2005:1382).” olarak ifade edilmiştir.

Metin sözcüğü, Latince “kumaş” anlamına gelen *textus* sözcüğünden gelmektedir. Akbayır, kumaşın ipliklerden dokunarak bir bütün oluşturduğu gibi metnin de kendisini oluşturan öğelerin birbirlerine aşama aşama eklenmesiyle, bir dokuma süreci sonunda ortaya çıktığı görüşündedir(Akbayır, 2004:11). Sözcüğün kökenine ilişkin verilen bilgide görüldüğü gibi, eklenme yoluyla oluşan bir bütün özelliği dil birimlerinin bir araya gelişine ilgili önemli bir özelliğin göstergesidir. Metin Kavramına ilişkin kapsamlı açıklamayı D. Günay;“*Metin, belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Bir başka deyişle, bildirişim değeri taşıyan, eyleme yönelik devingen bir bütündür. Bildirişim işlevi olmayan yazılı ya da sözlü bir belge, metin değildir. Kısaca metin, başı ve sonu ile kapalı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin art arda geldiği anlamlı bir yapı olarak tanımlanabilir. Her metnin göndergesi, öncelikle kendi üzerinedir. Yazınsal metin “kendi içinde ve kendisi için” biçiminde tanımlanan bir kapalılık içinde değerlendirilmelidir. Yazınsal bir yapı, gerçek dünyayla bir gönderge ilişkisi kurmaz, yani kendisinden başka bir şeyi tasarılma görevi yoktur. Yazınsal ürün, insan yaşamındaki bildirişim biçimlerinden biridir. Bu metin dilsel düzenlenişle bir kurmaca dünyayı taşıdığı gibi, kendisini çevreleyen gerçek toplumsal-kültürel yapıdan, geçmiş yazın dönemlerinden, kendi dışında başka iletişim olanaklarından öğeler de içerir. Her metin, anlam bütünlüğü oluşturan metin parçacıklarının (tümce ve tümce değeriindeki birliklerin) toplamıdır. İşte bu metin parçacıklarının birliği “metnin içeriğini” oluşturur. Yazınsal bir metnin anlamı da, metnin yansıttığı varsayılan tüm anlamları vermesi amaçlanan biçimsel anlatımı ile içeriği arasında gidip gelen karmaşık bir edimdir(Günay,*

2007:44).” olarak yapmaktadır. Açıklamada metin için birincil işlevin bildirişim olduğu belirtilmiştir. Güllü metin kavramını; “*Metin, cümle birliklerinden oluşmuş bir bütündür. Bu bakış açısının temelinde parçadan bütüne gitmek yatar. Metin, onu oluşturan cümleler toplamından farklı kendine özgü bir bütündür. Sözcükler ya da cümlelerle değil, metinlerle bildirişim sağlanır. Metin bildirişim amaçlı kullandığımız bildirişim ortamındaki dildir. Hiçbir zaman dil, diğer yapılarda metin yapısındaki kuruluşuyla ortaya çıkmaz. Kısaca metin, dilsel işlevi vurgulanarak açıklanmalıdır. Bu hususiyetleri taşıyan ve sonuçta bir bildiri aktaran bütün yazım türleri de birer metindir. Bir şiir, bir hikâye, bir hava raporu ya da yasa taslağı cümlelerden oluşmuş metinlerdir.*”(Güllü, 1994:IV)” olarak açıklamaktadır.

Metnin yapısal yönü açısından yapılan birtakım açıklamalar bulunmaktadır. Bunlar metnin, tümceler dizisinde öte bir yapı oluşturduğu görüşünde yapılmıştır. Beaugrande’ye göre gündelik dilde metin, geleneksel olarak birçok tümceden oluşan yazılı bir bütünlük olarak kabul edilir ve günlük yaşamda romanlar, tiyatro ve karikatür metinleri, kutsal kitaplardaki metinler, ders kitaplarındaki metinler, gazete metinleri gibi çok çeşitli dil kullanımları ve metin türleri ile karşılaşılır. Metin kavramının tek bir tanımı üzerine uzlaşmanın kolay olmadığını belirtir ve “tümcenin üstünde bir birim” ya da “tümceler dizisi” gibi tanımların eksik ve uygun olmadığı görüşündedir; çünkü bildirişim işlevinin göz ardı edildiğini savunmaktadır(Beaugrande, 1985:48).

Vasiliu metni; “*Metin ile sıradan tümce dizisi arasındaki ayrımı belirlemeye çalışırsak, metnin kurucu tümceleri arasında bağıntısallığın bulunduğunu söylemek yeterli olacaktır. Kabaca metin, bağıntısallığı olan tümceler dizisidir denebilir.*”(Vasiliu, 1979:450)” olarak tanımlamakta ve metnin yapısal yönünü ortaya koymaktadır. Metnin tümce dizisi ötesindeki yapısı doğrultusunda Vitacolonna;“*Metin, onu oluşturan tümceler toplamından farklı, kendine özgü bir bütündür. Sözcükler ya da tümcelerle değil, metinlerle bildirişim sağlanır.* (Vitacolonna, 1988:431)”görüştüğüdür. Halliday’a göre metin, bir anlam birimi olarak tümcelerden oluşmamıştır tümcelerde gerçekleşmiştir(Halliday, 1978:35). Yine bu doğrultuda Onursal metin olabilme ölçütünü; “*Bir metnin, basit bir tümceler dizisi olmaktan çıkıp metin olabilmesi için, içerdiği bazı bilgilerin ve öğelerin yinelenmesi, bu öğeler yinelenirken, bir*

yandan da metinde sözü edilen konunun bir sona, bir sonuca doğru ilerlemesi ve gelişmesi, bunun için de yeni öğelerin ve yeni bilgilerin metne katılması gerekmektedir. Aynı zamanda, birbiriyle çelişen fikirlerin bir arada bulunmaması ve metne konu olan göndergelerin, dış dünya gerçekleriyle örtüşmesi, bunlarla belli bir bağlantı içinde olması da gerekmektedir. Bu kuralların metnin yüzeyinde sözcük ve sözdizim açısından nasıl uygulandığını ve metnin anlamsal düzeyde nasıl oluşturulduğunu bağdaşıklık ve tutarlılık kavramları açıklamaktadır (Onursal, 2003:127-128)” gerekçeleriyle ifade etmektedir.

Metin incelemesi üzerine Günay’a göre metinler, metinler arası karşılaştırmalarla aynı yapıdaki metinlerle ilgili genel yaklaşımların çıkarılabileceğini belirtmektedir. Farklı biçimlerde inceleme olanağı bulunan metinlerde, yöneme dayalı her okumada tutarlı bir yaklaşım olduğunu belirtir. Her sanat yapıtının, görünür kıldığı ve ortaya koyduğu şeyin bir alıcı tarafından anlamlandırılması ile işlevini tamamlamış olduğunu öne sürmektedir(Günay, 2007:65).

Metin incelemesinde dikkate alınması gereken metnin kapsamı üzerine L. Subaşı Uzun; “*Metnin sınırlarının belirlenmesinde araştırmacılar arasında iki yaklaşım ön plana çıkmıştır. Bazı araştırmacılara göre metin, sadece içindeki cümlelerle sınırlı olan, dış dünyadan herhangi bir unsurun dâhil olmadığı bir bütündür. Bazı araştırmacılara göre ise metnin oluşturulduğu ve alıcıya sunulduğu ortam da metne dâhildir. Z. S. Harris, metni cümlenin bir uzantısı, daha karmaşık ve uzun bir şekli olarak değerlendirmiş ve bağlamı metin incelemelerinin dışında tutmuştur(Uzun, 1995:18).*” açıklamasını yaparak konunun dilbilimciler arasındaki durumunu belirtmiştir. Tanımlarda görüldüğü üzere metnin anlamlı ve amaçlı bir bütün oluşturduğu vurgusu öne çıkmaktadır. Metin, tümcelerin bir araya gelmesiyle oluşmakla birlikte, tümceler toplamından fazlası olabilen bir birliktir. Metin incelemesi yapılacak olduğunda ilk olarak yapının bu özelliği dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte metin incelemesi için dilbilimciler birtakım açıklamalarda bulunmuşlardır. Metindilbilim, amacı ve kapsamı bakımından farklı araştırmacılar tarafından ele alınmıştır.

Metindilbilimin amacı, birçok dilbilimci tarafından tanımlanmıştır. Yusuf Alan metindilbilimi; “Yazılı ve sözlü bir metni, metin yapan nitelikleri, metnin oluşturulmasında kullanılan iç yapı ve dış yapıyı, metni daha anlaşılır ve akılda kalıcı kılmayı sağlayan nitelikleri, prensipleri belirlemeye çalışan bilim dalı, modern belagat, kompozisyon bilimi(Alan, 1994:62).” olarak tanımlamaktadır. E. Yılmaz ve Z. Topal metindilbilimi;“Metindilbilim, metinsellik ölçütlerini araştıran ve metinleri sınıflandırma normlarını belirleyen bir dilbilim alanıdır(Yılmaz ve Topal, 2010:777)” olarak tanımlamaktadır. Söz konusu tanımlarda genel olarak metin olma ölçütleri ve yapı unsurlarının vurgulandığı görülmektedir.

Bildirişimin temel alındığı tanımlar da mevcuttur. Beaugrande ve Dressler’in tanımlamasında bildirişim metin olabilmenin merkezinde yer almaktadır. Bu düşünceden hareketle metin olanla olmayanın ayırt edilebileceğini ve metin olmanın genel kurallarının belirlenebileceğini ileri sürmektedirler(Beaugrande ve Dressler, 1988:3). C. Ayata Şenöz metindilbilimin amaç ve görevlerini;“ Metindilbilimin amacı, bir metnin yapısını, içeriğini, kurgulanışını, iletişim işlevini ortaya çıkarmak ve uygulamalı örneklerle göstermektir. Böylece, metin oluşturmanın genel koşulları ve kuralları belirlenir ve bunların metnin anlaşılması için taşıdığı önem açıklanır. Metindilbilimin ilk ve en önemli görevi, metin olanı metim olmayandan ayırmaktır. Bu nedenle Metindilbilim, metinlerin yerine getirmesi gereken ölçütleri belirlemeye, metin türleri arasındaki ortak ve farklı özellikleri açıklamaya çalışır. Metnin kurgulanması ve anlaşılmasına açıklık kazandırmak için disiplinlerarası çalışmalar yapmak da Metindilbilimin görevleri arasındadır(Şenöz, 2005:22-23).” şeklinde ifade etmektedir. Beaugrande ve Dressler’in yaklaşımını Gülsev Pakkan; “Tümcelerden oluşan her dize metin oluşturmaz. Oysa Metindilbilimde oluşturulan inceleme yöntemleri ve kuramlar arasında, metni bir dizi tümceler toplamı olarak değerlendiren görüşler de vardır. Beaugrande ve Dressler gibi metnin bir bütün olarak yapısının ve işlevinin incelenmesi gerektiği görüşünü benimseyen dilbilimcilerin yaklaşımları “işlemci yaklaşım” olarak adlandırılmıştır(Pakkan, 1992:297)” olarak değerlendirmektedir.

İ. Keçik ve L. Subaşı Uzun metin olma durumunu; “İletişimin gerçekleşme koşulu metin oluşturmaktır. Göstergibilim metni iletişimin gerçekleştirilmesini sağlayan dilsel bir gösterge olarak tanımlarken iletişimsel işlevleri olan resim, tablo, çizim gibi nesnelere de metin olarak kabul etmektedir. Bu nedenle romandan trafik ışıklarına kadar uzanan bir yelpaze içinde, iletişim kurmaya hizmet eden her olgu metin niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte dil metinlerde gerçekleştiği için genel olarak dilsel bir birim olarak düşünülen metinde bilgi toplumsal, uzlaşım kurallara bağlı kalarak dil aracılığıyla kurgulanır ve düzenlenir. Bu bağlamda “metin” dilsel iletişimin temel birimidir ve mantıksal, anlamsal ve dilbilgisel olarak bağıntılı bir bütünlüktür. Bu bütünlüğün oluşturulması için bir “metinleştirme” sürecinin gerçekleştirilmesi gerekir. Metinleştirme ise öncelikle ileti içinde aktarılacakların mantıksal-anlamsal açıdan, ardından da iletiyi taşıyacak olan dilsel kodlamanın biçimsel, dilsel/dilbilgisel açıdan bağıntılı kılınmasıdır(Keçik ve Subaşı, 2003:11)” şeklinde merkeze bildirişimi alan bir açıklamada bulunmuşlardır.

Metindilbilim alanının kapsamı üzerine A. Kocaman; “Bütün bilgiler metin biçiminde somutlaştırılarak sunulabildiği ve biriktirebildiği için – fen bilimleri olsun ya da sosyal bilimler olsun – bütün bilim dallarında bilgiyi aktarmak için metin oluşturmak, bilgiyi almak için de metin çözümlenmek gerekmektedir. Dolayısıyla bu bilim alanlarında yapılan metin çalışmaları Metindilbilimin gelişmesine katkı sağlarken, dilbilim alanında da tüm alanlarla ilgili metinlerin incelenmesine yönelik çalışmalar gerçekleşmektedir. 1960’ların başlarında Dell Hymes “Language in Culture and Society (Kültür ve Toplumda Dil)” başlıklı kitabında özellikle insanbilimcilerin ve toplumbilimcilerin görüşlerine yer vererek disiplinlerarası yaklaşımın en iyi örneklerinden birisini vermiştir(Kocaman, 1996:3)” açıklamasında bulunmuştur.

Yöntem bilgisi olarak Günay; Dilbilimsel yönden ve metin kuramları açısından metni çözümlenmede üç yapıdan söz eder:

a) Küçük yapı (fr. microstructure): Tümceler arası düzenlemeyi ilgilendirir. Bağıntı, yinelenme, artgönderim ve öngönderimler, eksilteli yapı, eylem zamanı, tümceler arası bağıntı öğeleri, metnin belirtecileri, çıkarsamalar gibi durumlar metnin küçük yapısına yönelik incelemelerde ele alınır.

- b) *Büyük yapı (fr. macrostructure): Değişik boyuttaki metin birimlerinin düzenlenmesi ile ilgilidir. Paragraf, bölüm, fasikül, cilt gibi metnin temel bölümleri ya da tutarlılık gibi metin içi genel anlamsal yapının incelenmesi büyük yapı ile ilgili bir betimlemedir. Olay örgüsü, anlatı izlencesi, anlatıcı(bakış açısı, anlatıcı tipleri vb.), uzam ve zaman gibi metnin bütünü ele alınarak yapılacak her türlü inceleme de büyük yapı bağlamında düşünülmelidir. Yine metnin genelini göz önünde bulundurarak yapılabilecek çözümleme işi ve metnin özetlenmesi de büyük yapıyı ilgilendirir. Burada şu da belirtilmelidir: Büyük yapı, özetlenebilir metinler üzerinde yapılabilen bir inceleme biçimidir.*
- c) *Üstyapı (fr. superstructure): her türlü metnin sahip olduğu temel özelliklerle ilgili durumları belirtir. Yani, metin türleri (özyaşamöyküsel, gülünç, öğretici, dramatik, destansı, mektup, içsel, olağanüstü, hitabetle ilgili, polemik, romanesk, ağıltısal türler), tonları (öğretici, esenlikli, içsel, dokunaklı, dramatik, ağıltısal, destansı, düşlemsel, kalem kavgasına yatkın ve değişik biçimleri ile gülünç metinler: absürd, gülmeceye dayalı ve tipleri (anlatısal, betimleyici, kanıtlayıcı, söyleşimsel, açıklayıcı, buyurucu, önceden haber verici tipler) bir anlatı için belirtilen genel özellikler, mektup, deneme ya da bir başka anlatımın genel özellikleri üstyapı incelemelerinde ortaya konulur. Yalnızca metin bağlamı ile yetinilmeyen yorumlama işi de üstyapı ile ilgilidir(Günay, 2007:67-68).*

I.III. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Hayatı ve Eserleri

I.III.I. Hayatı

Yakup Kadri, Türk edebiyatının önemli yazarlarından. Milli mücadele yıllarında yaşamış yazar, hem o döneme hem Cumhuriyet'in ilk yıllarına tanıklık etmiştir. Özkırımlı'nın baskıya hazırladığı yazarı Kiralık Konak adlı yapıtında yer alan biyografisinde yazarın ilk dönemini; *"Yakup Kadri, XVII. Yüzyılın sonlarından başlayarak Saruhan Vilayeti denilen Aydın ve Manisa bölgesinde hüküm sürmüş Karaosmanoğlu sülalesindedir. Mısır'da İbrahim Paşa konağına yerleşen ve orada İkbâl hanımla evlenen Kadri beyin oğludur. 27 Mart 1889'da Kahire'de doğdu. İbrahim Paşa'nın ölümü üzerine altı yaşındayken*

ailesiyle birlikte Manisa'ya geldi. İlköğrenimini Fevziye Mekteb-i İptidaisi'nde başladı. İki yıl sonra da İzmir İdadisi'ne gönderildi(1903). Şahabettin Süleyman'la arkadaşlığı buradan gelir. Ama öğrenimini tamamlayamaz. Babası daha o öğrenime başlamadan ölmüş, İkbâl hanımın satılacak mücevherleri kalmamıştır. Aile yeniden Mısır'a dönünce İskenderiye'deki Frères'ler Fransız okuluna girdi. Burada da bir yıl okudu. İdadi özlemi onu İzmir'e çektiyse de, tatilini geçirmek için geldiği Mısır'da Jön Türkler'le tanıştı, İzmir'e dönmekten vazgeçti. Sınavla yeniden girdiği Frères'ler okulunda iki yıl sonra bakaloryasını vererek ortaöğrenimini tamamladı.

1908'de ailece yurda döndüler, İstanbul'a yerleştiler. Yakup Kadri Mekteb-i Hukuk'a girdi. Ama bitirmeden, üçüncü sınıftan ayrıldı. Bu arada İbsen'den esinlenerek yazdığı Nirvana adlı tek perdelik oyunu yayımlanmış arkadaşı Şahabettin Süleyman'ın aracılığıyla Fecr-i Ati topluluğuna katılmıştır. Bir yandan Fecr-i Aticilere yönelik eleştirilere cevap vermekte, bir yandan da Servet-i Fünun'da küçük hikâyeler yayımlamaktadır. Mensur şiirleri de bu ilk döneminin ürünleridir. (Karaosmanoğlu, Özkırımlı; 1979: 7-8)" şeklinde aktarmaktadır.

Yakup Kadri, Fecr-i Ati topluluğunda umduğu özgün sanat anlayışını bulamamıştır. Anılarında bu dönemle ilgili yapıcı bir tutumda bulunmamıştır. Karamsar, bedbin, santimental ve bireysel sanat anlayışını bu dönemde de sürdürmüştür. Yine bu dönemin devamında 1912'de tüberküloz olduğunu öğrenir. Daha sonra mistisizme ilgi duymuştur. Bu algı çerçevesinde Bektaşilikle ilgilenmiştir. Yahya Kemal'in etkisiyle Nev Yunanîlik akımının da etkisinde kalmıştır. Özellikle Bektaşiliğe olan ilgisinin "Nurbaba" romanının ortaya çıkmasında etkili olduğu bilinmektedir.

Yazarın sanat anlayışı bu dönemde dönüşüme uğramıştır. Anadolu'da bir millî mücadele yaşanmaktadır. Döneminin şahidi olan her sanatkâr gibi Yakup Kadri de yaşananlara kayıtsız kalamamıştır. Gerek gazeteciliği gerek hikâyeciliğiyle yaşananlara tanıklık etmiş ve millî mücadelenin yanında olmuştur. Yazarın hayatının o dönemini Özkırımlı: "1913'te ilk hikâye kitabını çıkarır: "Bir Serencam". Ama önce Balkan, ardından da 1. Dünya Savaşları, bu savaşlarla gelen yıkım, Yakup Kadri'de bir değişime yol açacak, sanatın "şahsî

ve muhterem” olduğu düşüncesinden yavaş yavaş uzaklaşacaktır. 1916’da İkdam’da daha çok savaşı ve savaşın sonuçlarını konu alan hikâyeleri yayımlanır. Üsküdar İdadisi’nde de edebiyat ve felsefe öğretmenliği yapmaktadır. Mondros antlaşmasından sonra onu İkdam yazarı olarak görürüz(1919). Güncel olayları izleyen, Kurtuluş Savaşı’nı destekleyen bir gazetecidir artık. Hikâyeleri de Milli mücadele ile ilgilidir. Daha sonra o günlerin ürünü olan makalelerini Ergenekon’da toplayacaktır. (Karaosmanoğlu, Özkırmımlı; 1979: 8-9)” şeklinde aktarmaktadır.

Yazar, millî mücadele dönemindeki duruşunu daha sonra memleketin kurtuluşu ve Cumhuriyet’in inşasında da sürdürmüştür. Hükümet’in verdiği görevlerden dolayı Anadolu’nun birçok yerinde bulunmuştur. Özkırmımlı yazarın bu dönemine ilişkin: “1921’de Ankara’nın çağrısı üzerine Anadolu’ya geçti. Görevli olarak Kütahya, Simav, Gediz, Eskişehir, Sakarya yörelerini dolaştı. Önce Mardin (1923-31), sonra Manisa milletvekili oldu(1931-34). Evliliği de bu dönemdedir. Mutasarrıf Asaf Bey’in kızı, Burhan Asaf Belge’nin kızkardeşi Leman Hanımla evlenmiş(11 Ekim 1923); yine bu dönemde Kiralık Konak, Nur Baba adlı romanlarını yayımlamış, Cumhuriyet ve Hâkimiyet-i Milliye gazetelerinde makaleler yazmış (1923-25), tedavi için ikinci kez gittiği (1926) İsviçre’den “Alp Dağlarından” başlığıyla izlenimlerini kaleme almıştır. 1932 yılı ise Yakup Kadri için ayrı bir önem taşır. Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, İsmail Hüsrev Tökin ve Şevket Süreyya Aydemir’le birlikte “Kadro” dergisini çıkarırlar. Büyük yankı uyandıran ve tartışmalara yol açan Yaban da aynı yıl yayımlanır. (Karaosmanoğlu, Özkırmımlı; 1979: 9-10)” bilgilerini vermektedir.

Cumhuriyet dönemi sonrasında da Yakup Kadri, yazarlığa devam etmektedir. Arkadaşlarıyla çıkardıkları dergide yazılanlar ve Yaban romanı yazarın dergideki görevi sona erdirilmiş ve bu dönemden sonra çeşitli elçiliklerde bulunmuştur. Daha sonra hayatının son döneminde ülkede devlet kademesinde çeşitli görevler üstlenmiştir. Bu döneme ilişkin Özkırmımlı: “Başlangıçta ilgiyle karşılanan “Kadro”da savunulan düşünceler zararlı bulunarak derginin imtiyaz sahibi Yakup Kadri Tiran elçiliğine atanınca (1934) dergi de kapanır. Bunu Prag(2935), La Haye(1939), Bern (1942), elçilikleri izler. Tahran elçiliğinden sonra (1949-51) emekli oluncaya kadar kalacağı Bern

elçiliğine yeniden getirilecektir. “Zoraki Diplomat” adlı anıları bu yılların ürünüdür. 13 Aralık 1974’te Ankara’da öldü. İstanbul’da, Beşiktaş’ta Yahya Efendi mezarlığında annesinin yanında yatmaktadır. (Karaosmanoğlu, Özkırımlı; 1979: 10)” bilgilerini paylaşmaktadır

I.III.II. Eserleri

Hikâye: Bir Serencam (1913), Rahmet (1923), Millî Savaş Hikâyeleri (1947)

Roman: Kiralık Konak (1922), Nurbaba (1922), Hüküm Gecesi (1927),

Sodom ve Gomore (1928), Yaban (1932), Ankara (1934), Bir Sürgün (1937),

Panaroma I. (1953), Panaroma II. (1954), Hep O Şarkı (1956)

Mensur Şiirler: Erenlerin Bağından(1922), Okun Ucundan(1940)

Anı: Zoraki Diplomat (1955), Anamın Kitabı (1957), Vatan Yolunda (1958), Politikada 45 Yıl (1968), Gençlik ve Edebiyat Hatıraları (1969)

Monografi: Ahmet Haşim (1934), Atatürk (1946)

Çeşitli Makaleleri: İzmir’den Bursa’ya (H. Edip, F. Rıfki, M. Asım ile 1922), Kadınlık ve Kadınlarımız (1923), Seçme Yazılar (F. Rıfki, R. Eşref ile 1928), Ergenekon (2 cilt, 1929), Alp Dağlarından ve Miss Chalfrin’in Albümünden (1942).

Kitaplaşmamış Oyunlar: Nirvana (Resimli Kitap, s. 9, 1909), Veda (R. Kit. s. 11), Sağanak (İst. Şehir Tiy. Ktp.), Mağara (Varlık, s. 12-17, 1934). (Karaosmanoğlu, Özkırımlı; 1979:10)

I.III.III. Yakup Kadri ve Mensur Şiirleri

Yakup Kadri, mensur şiirlerini belirli temalar çerçevesinde kaleme almıştır. Turan Alptekin’e göre Yakup Kadri’nin bu görüşleri; “güzel”in “iyi” ile birlikte erişilmez bir ide olarak kavranışı dolayısıyla platonik “güzel”in, kendisiyle kaynaşarak ulaşılan metafizik kaynağı dolayısıyla da mistiktir.

Nitekim Karaosmanoğlu'nun, ideal güzeli kavrayışta esas aldığı, sezgi ve sözle anlatılmazlık, mistik tavrın belli başlı karakterlerinden biridir. Ayrıca, Yakup Kadri'nin kuvvetle etkilendiği, “Kitâb-ı Mukaddes”, mezmurlar, meseller ve Okun Ucundan mecmuasının beşinci parçasına bir ibaresi epigraf ve konu olarak girmiş bulunan “Ağniyetü'l-agani” (Neşideler Neşidesi); aşk içinde kendinden geçmeyi, insan ve Tanrı arasında tam bir yakınlaşma ve kutsallaşan bir birleşmeyi dile getirmeleriyle en eski mistik metinler olarak kabul edilirler. Yakup Kadri, bu antik mistisizmi, İsa imajı ve İslam tasavvufuyla kaynaştıran bir “hümanizm”e ulaşmaya çalışmaktadır(Alptekin, 1989:21).

Şerif Aktaş'a göre yazarın mensur şiirlerini iki dönemde incelemek gerekmektedir. İlk dönem 1910 ile 1914, ikinci dönem ise 1917 ile 1922 yılları arasında yazılanları kapsamaktadır. Birinci döneminde ilk mensur şiiri “Yıldızların Bikesliği” adlı ayrılık temalı eseridir. Aktaş, bu şiirde Maupassant etkisinin görüldüğü kanaatindedir. Daha sonra “*Bâdıbânım Bir Mendil Oldu*” ve “*Eylül*” adlı aşk ve hatıraların ölümü temalı, musikî endişesi duyularak yazılmış şiirleri, Norveçli yazar İbsen etkisinde kaleme aldığı “*İstimdad*” adlı şiiri, sembolistlere özgü bir egzotizm ile yazdığı “*Bahara Dair Bir Hitâbe*” ve bu devredeki son mensur şiiri Nev Yunanîlik tesiriyle kaleme aldığı “*Siyah Saçlı Yabancı ile Berrak Gözlü Genç Kızın Sözleri*” adlı eseridir.(Aktaş, 1987: 48-49)

İkinci dönem, “Erenlerin Bağından” ve “Okun Ucundan” adlı mensur şiirlerini kapsamaktadır. Yakup Kadri, “Erenlerin Bağından” adlı eserinde halk diline ve edebiyatına gittiğini, Yunus'tan, Karacaoğlan'dan yararlandığını belirtmiştir. Aktaş, Yakup Kadri'nin bu dönemdeki mensur şiirlerini; insan ömrü, saffet, uzlet, azap, dünya zenginliği, saadet, aşk, ölüm gibi konularında karamsar bir duygu yoğunluğuyla ele aldığını ifade etmektedir.(Aktaş, 1987: 50)

I.IV. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Kullanılan Yöntem

I.IV.I. Çalışmanın Amacı

Metindilbilim, bir dilbilim disiplini olarak tümce ötesi incelemeler için önemli bir adımdır. Dil incelemelerinde alınan yol bugünkü yeni alanların temellerini atmıştır. Yapısal açıdan yapılan dil incelemelerine dilin anlam ve bildirişim yönünün de ele alınmasıyla işlevsel ve içerik odaklı çalışmalar eklenmiştir. Metinlerin dilbilgisel yönlerinin yanı sıra iletişim yönü ve içeriğinin ele alınmasıyla birlikte metin incelemeleri, disiplinler arası bir boyut kazanmıştır. İletişimi sağlayan dil birimlerinin tümceden fazlası olduğu tespiti, dilbilimde ele alınan verilerin kapsamını genişletmiştir ve çalışmalar metin ve söylem odaklı olmaya başlamıştır. İncelememizin yapılma amacı ele aldığımız metni Metindilbilim disiplini üzerinden inceleyerek alanı tanımak, daha tutarlı ve kapsamlı sonuçlara ulaşmaktır. Her metin için yapı, içerik ve bildirişim temel yönler olmakla birlikte iletişim olgusunu göz önüne aldığımızda bildirişim öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda Ahmet Akçataş ve Hacı Ömer Karpuz, yazılarında; *“Her türlü metnin mantıksal bir bütünlük taşıması gerekir. Eğer bu bütünlük kurulamazsa anlamlandırma zorlaşır. Bu yüzden metinde anlam ilişkilerinin sağlamlığı çok önemlidir. Anlam bağlarına dikkat edilmeden üretilmiş metinlerde yalnızca yapı incelemeleriyle bulunamayacak eksiklikler oluşacaktır. Bunlar belki yapıca doğru olabilirler; ancak anlamca bozukluk olabileceğinden iletişim tam olarak gerçekleşmeyecektir.”*(Karpuz, Akçataş, 2001:37) şeklinde iletişim olgusunun metin için önemini ifade etmişlerdir. Bir metin, mensur veya manzum hatta herhangi bir göstergeye dayalı bir yapıda olabilir. Sanatsal, düşünsel veya bilimsel vb. içeriklere sahip olabilir. Ancak bildirişim yani iletişim yönü tüm metinler için ortaktır.

I.IV.II. Kapsamı

Çalışmamız, “Erenlerin Bağından” adlı mensur şiir metni üzerine yapılmıştır. Metindilbilim incelemesi yaparken alanda yapılmış yüksek lisans tezleri, doktora tezleri incelenmiştir. Yöntem bilgisini geliştirirken elde edilen verileri dikkate almakla birlikte Metindilbilim üzerine yapılmış eserlerden de

yararlanılmıştır. Günay (2007)'nin metin incelemesi için geliştirdiği aşamalı yöntemi merkeze alınarak inceleme yapılmıştır. Bunlar; küçük yapı (metnin betimlenmesi), büyük yapı (metnin çözümlenmesi), üstyapı (metnin yorumlanması) aşamalarıdır.

I.IV.III. Kullanılan Yöntem

İncelenecek metnin belirlenmesinden sonra veri elde etme işlemi için birbiriyle ilişkili tümceler belirlenmiş ve fişlenmiştir. Daha sonra elde edilen tespitler Metindilbilimsel ölçütlerle sınıflandırılmıştır. Söz konusu ölçütleri belirlerken Akçataş (2001)'den, Uzun(1995)'den ve Günay(2007)'den yararlanılmıştır. Yapılan sınıflandırma altı başlıktan (artgönderim, öngönderim, bağıntı ögesi, sezdirim, eksilteli yapı, yineleme başlıklarından) oluşmaktadır. Çalışmanın bu bölümü dilbilgisel esaslı olduğundan “küçük yapı” kapsamında değerlendirilmiştir. Metnin her bölümünde, küçük yapı kapsamında elde edilen veriler de dikkate alınarak tümce üstü anlam birimler belirlenmiştir. Her bölüm kendi içinde değerlendirilmekle birlikte içerik, amaç, kabul edilebilirlik, anlatı yönü tespiti yapılmıştır. İncelemenin bu aşaması “büyük yapı” kapsamında değerlendirilmiştir. Metnin bir bütün olarak elde edilen veriler ışığında yorumunun yapılması ve bölümler arası ilişkilerin değerlendirilmesi “üst yapı” kapsamında değerlendirilmiştir. İncelemenin her aşaması, *bağdaşıklık* ve *tutarlılık* kavramları gözetilerek yapılmıştır.

II. İNCELEME

II.I.Küçük Yapı ve Metnin Betimlenmesi:

Küçük yapı incelemesi, bir Metindilbilim incelemesi için ilk aşamadır. Metnin yüzey yapısını kapsayan küçük yapı incelemesi, metnin bağdaşıklık görünümlerini ortaya koyar. Leyla Subaşı Uzun; *“Derin yapı, metinde yer alan mantık sistemi, yani soyut yapıdır. Yüzey yapı ise, derin yapıda var olan anlamların açıklanışı, kelime, kelime grubu, öge ve cümlelere dökülmüş biçimi olan somut yapıdır(L. S. Uzun: 1995, 87).”* şeklinde bu yapı durumunu ifade etmektedir. Bir metni incelerken ya da okuma sırasında somut olan yüzey yapının algılanması, metnin tamamını anlayabilmek için bir ön koşuldur. Bu koşula bağlı olarak bağdaşıklık görünümlerini ise metindeki gönderimler gösterir. Yüzey yapı kapsamındaki incelememiz, tıpkı Uzun’un tanımında olduğu gibi sözcük, sözcük grubu ve tümce odaklı yapılmıştır. Bir yapı olarak metni oluşturan unsurlar ve ilişkileri bu aşamada ortaya konmaktadır. Doğan Günay; *“Betimlemek, daha sonra yapılacak çözümlemenin ve yorumlamanın üzerine kurulacağı, hareket noktasını oluşturacağı sağlam bir temel elde etmek için metin genelinde nesnel olarak bazı gözlemlerde bulunmak demektir. Bu tür gözlemlerde bulunabilmek için de metni, dilsel bağlamda ele almak ve tümceler düzeyinde onu değerlendirmekle olabilecektir. Sağlam yapı bir metindeki tümceler rastgele düzenlenmemiştir. Her tümce genel metin bağlamında başka tümcelerle, paragraflarla kısacası metnin bütünü ile ilişki içindedir. Her tümce metnin genel anlamından bir kısmını taşır. Bu nedenle de tümceler değerlendirilmesi ve aralarındaki ilişkilerin ortaya konulması betimleme açısından önemlidir. Tümceler arası ilişkilerin sonucunda da metnin bütününe ulaşılacaktır(D. Günay 2007:68).”* görüşündedir. Günay’ın küçük yapı incelemesi için betimlemek adlandırmasını kullanması, incelemenin metnin yüzey yapısını kapsadığını göstermektedir.

Gönderim, incelememizde tümcelerarası ilişkilerin genel adıdır. Oktar ve Yağcıoğlu, gönderimi; *“Metindilbilim açısından gönderim, arka arkaya sıralanan cümlelerde kullanılan farklı kelime birimlerinin aynı kavram ya da varlığı ifade etmesidir. Bir önceki cümlede başka bir kelimeyle belirtilen varlık veya durumun takip eden cümlelerde zamirle karşılanmasıdır. (Oktar,*

Yağcıoğlu, 1997:30)” olarak tanımlamaktadır. Gönderim unsurları arasında zamirler büyük ölçüde yer almaktadır. Bu tanımları Göktürk’ün alıntılıdığı şu tanımlama: “Roland Harveg, “metin düzeyinin “sözün aşama aşama ulaşabileceği en üst düzey” olduğunu ve metnin kuruluşunda başlıca işlevin “zamirler” tarafından yürütüldüğünü ileri sürmektedir.(Göktürk, 1988:24)” Gross’a göre Metindilbilimde cümleler arasında anlamlı ilişkiler kuran değişik türde dil bilgisi öğeleri vardır. Bu öğelerin yardımıyla geriye (anaphorisch) ve ileriye (katophorisch) doğru göndermeler yapılarak anlamlı ilişkiler kurulur(Gross, 1988:119).Gönderim, De Beaugrande tarafından bir metindeki sözcüklerin nesnelere, olaylar ve durumlarla ilişkisi, bir unsurun aynı metin dünyasında başka bir unsura bağlı olarak anlaşılabilmesi, olarak tanımlanır(Karataş, 2008:73).”Bağdaşıklık görünümünü ortaya koymak da gönderimlerin tespitiyle mümkündür. Elde ettiğimiz gönderim verilerinin miktarı ve türü, metinle ilgili yüzey yapı kapsamında yapılacak her çıkarım için dayanak oluşturacaktır. L Uzun’a göre gönderim ilişkisinde, bu ilişkiyi sağlayan gönderim öğelerinin(reference items), metinle ilgili salt kendilerine ait bir anlamsal yorumları yoktur. Gönderim öğeleri, anlamsal yorumlarını bir diğer öğeyle kurdukları gönderim ilişkisi yoluyla kazanır(L. Uzun 1995:37).

Uzun’un da belirttiği gibi gönderimler anlamlarını gerçekleştirdikleri ilişki ile kazanırlar. Bize metnin bağdaşıklık durumunu veren, söz konusu ilişkinin kendisidir. S. Balyemez gönderim durumunu;“*Genel anlamda gönderim, bir dil biriminin kendisinden önceki veya sonraki başka bir dil ve anlam biriminin yerini tutması, o birime işaret etmesidir. Gönderimin gönderim unsuru ve gönderimde bulunulan unsur(gönderim yapılan unsur) olmak üzere iki temel unsuru vardır. Alıcı, kendisine ulaşan gönderim unsurunu anlamlandırmak için onu gönderimde bulunulan unsurla ilişkilendirir. Gönderimde bulunulan unsur metin içinde geçmiyorsa “gönderim unsuru” tam olarak anlamlandırılmaz(S.Balyemez 2011:29)*” olarak açıklamıştır. Tıpkı Uzun’un belirttiği gibi Balyemez’in açıklamasında da gönderim, anlamını gerçekleştirdiği ilişkiyle kazanmaktadır. İlişkilerin adlandırılması ve sınıflandırılması noktasında gönderim öğeleri sayılan kavramlar kullanılmıştır. Belirtilen çözümleme yapılırken sadece bir kaynağın yöntemleri doğrultusunda hareket edilmemiştir.

Elde edilen gönderim ögelerinin durumu göz önünde bulundurularak altı gönderim ögesi belirlenmiştir ve bu altı başlığa göre tasnif yapılmıştır. Söz konusu altı başlığı belirlerken “Günay (2007)’den, Akçataş (2001)’tan ve Uzun (1995)’ten yararlanılmıştır.

Küçük yapı incelemesinin tümcelerarası düzeyde yapılması metnin dilbilgisel bütünlüğünü göz önüne çıkarmaktadır. Bundan dolayı tespitler, sözcük türleri adlarıyla ifade edilmiştir. Küçük yapı incelemesinin tümcelerarası düzeyde ve dilbilgisel oluşu, Metindilbilimsel bir ifadeyle “bağdaşıklık” unsuru olarak tanımlanmaktadır. Bu da küçük yapı incelemesinin “bağdaşıklık” esaslı olduğunu göstermektedir.

Aşağıda verilen tespitlere dayalı numaralandırmalarda ilk rakam metnin bölüm numarasını; kullanılan ikinci numaralar bölümlerin tümce sıralamasını; gönderim ögesinin yanında ayraç içerisindeki sözcük veya sözcükler de sırasıyla gönderimlerin yapıldığı sözcüğü ve sözcüğün türünü karşılamaktadır. Söz konusu tümcelerarası ilişki metinde de yapıldığı gibi tümce numaraları ile belirtilmiş, ilişkinin yönü ise numaralar arasında ok işareti kullanılarak gösterilmiştir. Ok yönünde gönderimin yapıldığı tümcenin, diğer tarafta ise gönderimi gerçekleştiren tümcenin numarası bulunmaktadır. Gönderim için hareket noktası, gönderimi yapan tümcedir. Bu işlemi yaparken tümcenin tamamı, sözcük grubu, sözcük, bazı ekler ya da noktalama işaretleri üzerinden yapılabilir. Bu göstergeler başka bir tümceye ya da tümce içindeki birimlere işaret etmektedir. Bu etken-edilgen ilişkisini Aytaç Çeltek, “*Birbirleriyle ilişkili bu ifadelerden, yorumlanması bir diğerinde bağlı olan ifadeye artgönderim, diğerine ise öncül denilmektedir*” Çeltek (2003:1).” şeklinde ifade etmiştir.

II.I.I. Artgönderimler

Artgönderimler, metinlerde yaygın olarak kullanılan bir gönderim türüdür. Metinde belirtilen bir olguya metnin devamında yapılan gönderimlerdir. Gönderimin yönünün geriye doğru olmasından ötürü bu adı almıştır. Günay; artgönderimi “*Bir metindeki bütünlük içinde, daha önce ve daha sonra aynı sözcük, izlek, kavram ya da düşünce aynı biçimde ya da farklı biçimde yeniden*

kullanılabilir. Her metinde başka ögelere göre yorumlanabilecek artgönderimsel ve öngönderimsel birimler bulunur. Bu tür yapılar bağlamsal bir durumu ilgilendirir ve sıralı tümcelerde dil ekonomisi adına yapılır. Daha uzun aralıklarla yapılan artgönderim ya da öngönderim ise metnin tutarlılığı ve bağıntısı içinde değerlendirilir. Genel metin içinde bir şey önce söylenir, sonra aynı şeye gönderimde bulunulur (artgönderim) (D. Günay 2007:76).” olarak tanımlamaktadır. Artgönderim, gönderim unsurları arasında ilişkinin yönü itibariyle ayrılır. Bir tümcede doğrudan belirtilen bir kavram, sonraki bir tümcede dolaylı olarak belirtilir. Gönderimin yönü geriye doğrudur.

II.I.I.I. Zamirlerle Yapılan Artgönderimler:

Artgönderimin zamirlerle yapılması; gönderimin bir zamir ile söz konusu kavrama işaret etmesi olarak izah edilebilir. Metnin oluşumunda zamirlerin büyük önemi vardır. Özellikle tekrara düşmemek ve gereksiz, uzun ifadeler kullanmak yerine bunları işaret eden zamirler, metni oluşturanın işini kolaylaştır. Aşağıda ok yönündeki tümcede işaret edilen kavram doğrudan kullanılmıştır. Ok yönü aynı zamanda gönderimin yönüdür. Ok yönünde öncül niteliğinde olan tümce, diğer tarafında ise artgönderim tümcesi bulunur. Diğer tarafta yer alan tümcede ise gönderimi gerçekleştiren zamir yer almaktadır. Başlıklandırma, elde edilen veriler doğrultusunda zamir türleri dikkate alınarak yapılmıştır.

II.I.I.I.I. İşaret Zamirleriyle Yapılan Artgönderimler

“İşaret zamirleri, varlıkları işaret ederek, göstererek karşılayan “bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar” zamirleridir(Korkmaz, 2003:420).”

II.I.I.I.I. “Bu” İşaret Zamiriyle Yapılan Artgönderimler:

Gönderim, “bu” işaret zamirinin kendisinden önceki bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılması ile gerçekleştirilmektedir.

(I) - (1) – (2)←(3) Artgönderim (“bu” işaret zamiri)

(I) - (9)←(10) Artgönderim (“bu” işaret zamiri)

(I) - (33)←(34) Artgönderim (“bu” işaret zamiri)

(I) - (37)←(39) Artgönderim (“hafif ışık ←bu” işaret zamiri)

(I) - (37)←(40) Artgönderim (“hafif ışık ←bu” işaret zamiri)

(III) - (32)←(33) Artgönderim (“dalgınlık←bu” işaret zamiri)

(III) - (35)←(36) Artgönderim (“ölmek←bu” işaret zamiri)

(III) - (72)←(73) Artgönderim (“ferah←bu” işaret zamiri)

(IV) - (14)←(16) Artgönderim (“şehirler←bu” işaret zamiri)

(IV) - (29)←(30) Artgönderim (“kabalık←bu” işaret zamiri)

(V) - (17)←(18) Artgönderim (“o elîm hatıranın ateşi←bu” işaret zamiri)

(V) - (40)←(41) Artgönderim (“hasret←bu” işaret zamiri)

(VIII) - (28)←(30) Artgönderim (“bu” işaret zamiri)

(VIII) - (28)←(31) Artgönderim (“bu” işaret zamiri)

(IX) - (1)←(10) Artgönderim (“ölüm←bu” işaret zamiri)

(IX) - (12)←(13) Artgönderim (“bu” işaret zamiri)

(IX) - (12)←(14) Artgönderim (“bu” işaret zamiri)

(XI) - (27)←(28) Artgönderim (“sonuna kadar yan←bu” işaret zamiri)

II.I.I.I.II.“Bunlar” İşaret Zamiriyle Yapılan Artgönderim:

Gönderim, “bunlar” işaret zamirinin kendisinden önceki bir sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(XI) - (4)←(6) Artgönderim (“dünyevî hazlar←bunlar” işaret zamiri)

II.I.I.I.III.“O” İşaret Zamiriyle Yapılan Artgönderimler:

Gönderim, “o” işaret zamirinin kendisinden önceki bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(I) - (6)←(7) Artgönderim (“felek ← o” işaret zamiri)

(I) - (26)←(27) Artgönderim (“adem ←o” işaret zamiri)

(I) - (26)←(28) Artgönderim (“adem ←o” işaret zamiri)

(I) - (49)←(50) Artgönderim (“hulyamız←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(3) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(5) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(9) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(10) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(11) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(12) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(13) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(14) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(15) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(16) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(17) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(18) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(19) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

(II) - (2)←(20) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)

- (II) - (2)←(27) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(28) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(30) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(31) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(32) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(33) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(34) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(36) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(37) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(38) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (II) - (2)←(39) Artgönderim (“safvet←o” işaret zamiri)
- (III) - (29)←(30) Artgönderim (“o obur şey←o” işaret zamiri)
- (III) - (44)←(45) Artgönderim (“cisim←o” işaret zamiri)
- (III) - (44)←(46) Artgönderim (“cisim←o” işaret zamiri)
- (III) - (46)←(47) Artgönderim (“cisim←o” işaret zamiri)
- (IV) - (31)←(32) Artgönderim (“sükûn ve uzlet←o” işaret zamiri)
- (IV) - (36)←(37) Artgönderim (“uzlet←o” işaret zamiri)
- (V) - (44)←(45) Artgönderim (“ruh←o” işaret zamiri)
- (VI) - (5)←(6) Artgönderim (“uzlet←o” işaret zamiri)
- (VI) - (5)←(7) Artgönderim (“uzlet←o” işaret zamiri)
- (VI) - (5)←(8) Artgönderim (“uzlet←o” işaret zamiri)
- (VI) - (31)←(32) Artgönderim (“sesim←o (Ø)” işaret zamiri)
- (VII) - (7)←(8) Artgönderim (“keder←o (Ø)” işaret zamiri)
- (VIII) - (1)←(2) Artgönderim (“sevda oku←o” işaret zamiri)

- (VIII) - (3)←(4) Artgönderim (“sevda oku←o” işaret zamiri)
- (X) - (1)←(2) Artgönderim (“şiiir←o” işaret zamiri)
- (X) - (17)←(18) Artgönderim (“kâse←o” işaret zamiri)
- (XI) - (27)←(28) Artgönderim (“gölgeliklerde kal←o” işaret zamiri)
- (XIII) - (4)←(5) Artgönderim (“ilahi inattan bir kudret←o (Ø)” işaret zamiri)

II.I.I.I.IV.“Onlar” İşaret Zamiriyle Yapılan Artgönderimler:

Gönderim, “onlar” işaret zamirinin kendisinden önceki bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

- (I) - (19)←(21) Artgönderim (“o mesut ve ulvî saatler ←onlar” işaret zamiri)
- (I) - (19)←(23) Artgönderim (“o mesut ve ulvî saatler ←onlar” işaret zamiri)
- (I) - (43)←(44) Artgönderim (“pınar perileri ←onlar” işaret zamiri)
- (II) - (39)←(41) Artgönderim (“cinler←onlar” kişi zamiri)
- (II) - (39)←(42) Artgönderim (“cinler←onlar” kişi zamiri)
- (II) - (39)←(43) Artgönderim (“cinler←onlar” kişi zamiri)
- (II) - (39)←(44) Artgönderim (“cinler←onlar” kişi zamiri)
- (II) - (39)←(45) Artgönderim (“cinler←onlar” kişi zamiri)
- (II) - (39)←(46) Artgönderim (“cinler←onlar” kişi zamiri)
- (II) - (39)←(47) Artgönderim (“cinler←onlar” kişi zamiri)
- (VII) - (12)←(13) Artgönderim (“yabani sürüleri←onlar” işaret zamiri)
- (XIV) - (9)←(11) Artgönderim (“mahlûklar←onlar” işaret zamiri)

II.I.I.I.II. Belgisiz Zamirlerle Yapılan Artgönderimler:

Belgisiz zamirler, Gönderim, belgisiz zamirler adı altında tespit edilen sözcüklerin kendisinden önceki bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(I) - (19)←(20) Artgönderim (“o mesut ve ulvî saatler ←hiçbiri” belgisiz zamir)

(I) – (19)←(21) Artgönderim (“o mesut ve ulvî saatler ←hepsi” belgisiz zamir)

(I) - (19)←(22) Artgönderim (“o mesut ve ulvî saatler ←kimi” belgisiz zamiri)

(III) - (1)←(2) Artgönderim (“uzlet←bazısı” belgisiz zamiri)

(III) - (4)←(6) Artgönderim (“perilerle cinler←kimi” belgisiz zamiri)

(III) - (57)←(58) Artgönderim (“insanlar←hepsi” belgisiz zamir)

(IV) - (19)←(20) Artgönderim (“her insan←hepiniz” belgisiz zamiri)

(VIII) - (10)←(11) Artgönderim (“hepsi” belgisiz zamiri)

(IX) - (5)←(6) Artgönderim (“gidenler←hepsi” belgisiz zamiri)

(XI) - (2)←(3) Artgönderim (“mal kudreti, ikbal debdebesi, visal zevki←hepsi” belgisiz zamir)

(XIII) - (6)←(7) Artgönderim (“ilk sevgililer←hepsi” belgisiz zamir)

II.I.I.I.III. Dönüşlülük Zamiriyle Yapılan Artgönderim:

“Dönüşlülük zamirleri, şahıs zamirlerinden daha güçlü bir anlam taşıyan, onları anlamca katmerli kılan pekiştirilmiş bir tür şahıs zamirleridir(Korkmaz, 2003:414)” Gönderim, “kendim” dönüşlülük zamirinin kendisinden önceki bir işaretli biçim birimin yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(IV) - (1)←(15) Artgönderim (“ben (Ø)←kendim” zamiri)

II.I.I.IV. Kişi Zamirleriyle Yapılan Artgönderimler

“Şahıs zamirleri, varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi adlarının yerine geçen zamirlerdir(Korkmaz, 2003:405).”

II.I.I.IV.I.“Ben” Kişi Zamiriyle Yapılan Artgönderimler:

Gönderim, “ben” kişi zamirinin kendisinden önceki sözcüklerin yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(II) - (2)←(8) Artgönderim (“safvet←sen” kişi zamiri)

(VIII) - (31)←(40)←(41)←(42)←(43)←(44)←(45)←(46)←(47)

Artgönderim (“ölüm←ben” kişi zamiri)

II.I.I.IV.II.“Sen” Kişi Zamiriyle Yapılan Artgönderimler:

Gönderim, “sen” kişi zamirinin kendisinden önceki bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(III) - (43)←(44) Artgönderim (“uyanık can←sen (Ø)” kişi zamiri)

(III) - (63)←(64) Artgönderim (“sen” kişi zamiri)

(IV) - (2)←(39) Artgönderim (“aziz dost←sen (Ø)” kişi zamiri)

(V) - (15)←(16) Artgönderim (“Rab←sen (Ø)” kişi zamiri)

(V) - (23)←(24) Artgönderim (“ruh←sen” kişi zamiri)

(V) - (15)←(36) Artgönderim (“Rab←sen” kişi zamiri)

(VI) - (17)←(18) Artgönderim (“Rab←sen” kişi zamiri)

(VI) - (17)←(19) Artgönderim (“Rab←sen” kişi zamiri)

(VII) - (1)←(10) Artgönderim (“Şair Horatius←sen” kişi zamiri)

(VII) - (39)←(42) Artgönderim (“şair←sen” kişi zamiri)

(VIII) - (55)←(56) – (57) – (60) – (61) – (62) – (63) – (64)

Artgönderim (“oklarla oynayan gözü bağlı çocuk←sen” kişi zamiri)

(XII) - (1)←(2) Artgönderim (“ruh←sen (Ø)” kişi zamiri)

(XII) - (1)←(4) Artgönderim (“ruh←sen (Ø)” kişi zamiri)

(XII) - (9)←(10) Artgönderim (“bülbul←sen” kişi zamiri)

(XII) - (9)←(11) Artgönderim (“bülbul←sen” kişi zamiri)

(XII) - (23)←(24) Artgönderim (“Rabbim←sen” kişi zamiri)

II.I.I.IV.III.“O” Kişi Zamiriyle Yapılan Artgönderimler:

Gönderim, “o” kişi zamirinin bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(III) - (5)←(7) Artgönderim (“anam←o (Ø)” kişi zamiri)

(III) - (31)←(32) Artgönderim (“eski aşinalardan biri←o (Ø)” kişi zamiri)

(V) - (11)←(12) Artgönderim (“Tanrı←o (Ø)” kişi zamiri)

(VII) - (1)←(2) Artgönderim (“Şair Horatius←o (Ø)” kişi zamiri)

(VII) - (39)←(40) Artgönderim (“meçena←o” kişi zamiri)

(VII) - (39)←(41) Artgönderim (“meçena←o” kişi zamiri)

(VII) - (39)←(42) Artgönderim (“meçena←o” kişi zamiri)

(VIII) - (4)←(5) Artgönderim (“küçük çocuk←o (Ø)” kişi zamiri)

(VIII) - (4)←(6) Artgönderim (“küçük çocuk←o” kişi zamiri)

(VIII) - (4)←(8) Artgönderim (“küçük çocuk←o” kişi zamiri)

(VIII) - (4)←(9) Artgönderim (“küçük çocuk←o” kişi zamiri)

(VIII) - (4)←(10) Artgönderim (“küçük çocuk←o (Ø)” kişi zamiri)

(VIII) - (22) – (27)←(40) - (41) - (42) - (46) - (47)

Artgönderim (“sevda←o” kişi zamiri)

(IX) - (21)←(22) Artgönderim (“bir tanesi←o (Ø)” kişi zamiri)

(X) - (6)←(8) Artgönderim (“bin türlü güzel şey←o (Ø)” kişi zamiri)

(XI) - (6)←(7) Artgönderim (“et←o (Ø)” kişi zamiri)

(XI) - (20)←(21) Artgönderim (“bedmest←o” kişi zamiri)

(XIII) - (31)←(33) Artgönderim (“sevgili←o” kişi zamiri)

II.I.I.IV.IV.“Biz” Kişi Zamiriyle Yapılan Artgönderim:

Gönderim, “biz” kişi zamirinin kendisinden önceki bir sözcüğün yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(I) - (30)←(31) Artgönderim (“hepimiz ←biz” kişi zamiri)

II.I.I.IV.V.“Siz” Kişi Zamiriyle Yapılan Artgönderimler:

Gönderim, “siz” kişi zamirinin kendisinden önceki bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(IV) - (20)←(21) Artgönderim (“hepiniz←siz (Ø) kişi zamiri)

(IV) - (20)←(22) Artgönderim (“hepiniz←siz (Ø) kişi zamiri)

(X) - (22)←(23) Artgönderim (“siz” kişi zamiri)

II.I.I.IV.VI.“Onlar” Kişi Zamiriyle Yapılan Artgönderimler:

Gönderim, “onlar” kişi zamirinin kendisinden önceki bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

- (III) - (4)←(5) Artgönderim (“perilerle←cinler←onlar” kişi zamiri)
- (III) - (4)←(8) Artgönderim (“perilerle cinler←onlar” kişi zamiri)
- (III) - (4)←(9) Artgönderim (“perilerle cinler←onlar” kişi zamiri)
- (III) - (4)←(11) Artgönderim (“perilerle cinler←onlar” kişi zamiri)
- (III) - (4)←(13) Artgönderim (“perilerle cinler←onlar kişi zamiri)
- (III) - (4)←(14) Artgönderim (“perilerle cinler←onlar” kişi zamiri)
- (III) - (58)←(59) Artgönderim (“hepsi←onlar (Ø)” kişi zamiri)
- (VII) - (17)←(18) Artgönderim (“insanlar←onlar” kişi zamiri)
- (VIII) - (15)←(16) Artgönderim (“hangisi←onlar (Ø)” kişi zamiri)
- (VIII) - (15)←(17) Artgönderim (“hangisi←onlar (Ø)” kişi zamiri)
- (VIII) - (15)←(18) Artgönderim (“hangisi←onlar” kişi zamiri)
- (IX) - (35)←(36) Artgönderim (“büyük ölüler←onlar” kişi zamiri)
- (XIII) - (21)←(24) Artgönderim (“hiçbiri←onlar” kişi zamiri)

II.I.I.II. Zarflarla Yapılan Artgönderimler:

Zamirlerde olduğu gibi burada da gönderimin merkezinde zarflar yer almaktadır. H. Ömer Karpuz; “*Dilbilgisi bakımından zarflar, fiilin gerçekleşmesi ile ilgili özellikleri bildirmek için kullanılan dil birlikleridir*(H. Ö. Karpuz, 2002:15)” olarak tanımlamaktadır. Belirlenen zarflar, elde edilen veriler ve H. Ömer Karpuz’un Türkçede Zarflar adlı çalışması dikkate alınarak türlerine göre sınıflandırılmıştır.

II.I.I.I.I. Gösterme Zarflarıyla Yapılan Artgönderimler:

Gösterme zarfları, fiilin konumuna ilişkin belirleyici işleve sahip biçimbirimlerdir. Gönderim, “böyle” gösterme zarfının kendisinden önceki bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(I) - (8)←(9) Artgönderim (“böyle” gösterme zarfı)

(I) - (46)←(47) Artgönderim (“böyle” gösterme zarfı)

II.I.I.I.II. Yer-Yönelme Zarflarıyla Yapılan Artgönderimler:

*“Yer-yönelme zarfları, fiilin yapılma/olma yerini veya yönünü bildirmek için kullanılırlar. Bunlar yer ve yön anlamı bildiren, bütün sözcük, sözcük öbeği ve cümlecikten oluşan isimlere /+(y/n)A/, /+(n)CA/, /+(n)DA/, /+(n)DAn/, /+(y/n)A dek/, /+(y/n)A doğru/, /+(y/n)A kadar/ biçimbirim veya biçimbirim birlikleri getirilerek oluşturulurlar ve cümlede yer-yönelme tamlayıcıları olarak kullanılırlar(H. Ö. Karpuz, 2002:306).”*Gönderim, yer-yönelme zarflarının kendisinden önceki bir tümce, sözcük ya da sözcük grubunun yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(IV) - (37)←(41) Artgönderim (“onun altından kapısı önünde←buraya” yer-yönelme zarfı)

(XIV) - (6)←(8) Artgönderim (“kasvetli âlem←burada” yer-yönelme zarfı)

(VI) - (30)←(31) Artgönderim (“vardığım mıntıka← orada” yer-yönelme zarfı)

(VI) - (30)←(34) Artgönderim (“vardığım mıntıka← oraya” yer-yönelme zarfı)

(X) - (26)←(27) Artgönderim (“gurbet diyarı←burada” yer-yönelme zarfı)

II.I.I.III.Sözcük ve Sözcük Gruplarıyla Yapılan Artgönderimler:

Gönderim, bir sözcük ya da sözcük grubunun kendisinden önceki bir sözcük, sözcük grubu ya da tümcenin yerine kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

(I) - (36)←(37) Artgönderim (“cennet ← ilk vatan” ad tamlaması)

(I) - (37)←(48) Artgönderim (“hafif ışık←yüzümüze gülen ışık” sıfat tamlaması)

(I) - (52)←(53) Artgönderim (“elest bezminde sarhoş olma← ulvî sarhoşluk” sıfat tamlaması)

(I) - (60)←(61) Artgönderim (“hulyalar←hayaller” adı)

(II) - (2)←(6) Artgönderim (“safvet←tek vefalı” sıfat tamlaması)

(II) - (2)←(7) Artgönderim (“safvet←mahzun gönlün tek şenliği” ad tamlaması)

(II) - (2)←(50) Artgönderim (“safvet←beyaz gömlekleli bakire” sıfat tamlaması)

(III) - (4)←(15) Artgönderim (“perilerle cinler← yel ve alevden mevcutlar” kısaltma öbeği)

(III) - (26)←(29) Artgönderim (“böyle anlar” sıfat tamlaması)

(III) - (38)←(41) Artgönderim (“mezar←dört tarafı kapalı yer” sıfat tamlaması)

(III) - (61)←(62) Artgönderim (“kubbeler←sakil örtü” sıfat tamlaması)

(III) - (31)←(80) Artgönderim (“eski aşinalardan biri←onlardan biri” kısaltma öbeği)

(IV) - (2)←(3) Artgönderim (“aziz dost” sıfat tamlaması)

(IV) - (26)←(27) Artgönderim (“hisset, israf, haset, fitne, hile, kibir, azamet←bu canavarlar” sıfat tamlaması)

(IV) - (34)←(35) Artgönderim (“bu esrar” sıfat tamlaması)

- (V) - (21)←(22) Artgönderim (“hasret ve nedamet←bu iki keskin ve kızgın kaide” sıfat tamlaması)
- (VII) - (35)←(36) Artgönderim (“Yunanlı cariyeler←Antonias’ın kudretli maşukası” ad tamlaması)
- (IX) - (15)←(16) Artgönderim (“o tatlı zehab” sıfat tamlaması)
- (IX) - (20)←(21) Artgönderim (“aziz ölüler←bir tanesi” ad tamlaması)
- (X) - (4)←(5) Artgönderim (“şairlere duyulan saygı” sıfat tamlaması)
- (X) - (9)←(10) Artgönderim (“bestekâr, heykeltıraş, mimar←bu sanatkarlar” sıfat tamlaması)
- (X) - (15)←(16) Artgönderim (tüyler ürpertici hakikat←16. tümce)
- (XI) - (18)←(22) Artgönderim (“canan←didar” sözcüğü)
- (XI) - (26)←(27) Artgönderim (“bahçe←güzel kokulu gölgelikler” sıfat tamlaması)
- (XI) - (26)←(27) Artgönderim (“bedmestler meclisi←ateşzar” sözcüğü)
- (XIV) - (16)←(17) Artgönderim (“garip mahlûk←pis insan yavrusu” ad tamlaması)
- (XIV) - (19)←(21) Artgönderim (“derunî âlem←bataklık” sözcüğü)
- (XIV) - (19)←(22) Artgönderim (“derunî âlem←mezbele” sözcüğü)
- (XIV) - (26)←(27) Artgönderim (“ham ruh←müphem şey” sıfat tamlaması)

II.I.II. Bağını Ögeleri

Bağını ögeleri, tümceler arasında ilişki sağlayan ve bu ilişkiyle anlam kazanan sözcük ya da sözcüklerdir. Bunlar genel olarak bağlama edatlarıdır. Bazı bilim insanları, bağlama edatı yerine “bağlaç” terimini kullanmaktadır. Muharrem Ergin, edatları; “*ünlem edatları, bağlama edatları, son çekim edatları*(Ergin, 1999:348)” olarak üç başlığa ayırmaktadır. Ergin, bağlaçları bir çeşit edat olarak kabul etmektedir. Leyla Iğın, bağlaçların metin bütünlüğü

üzerindeki etkisini şöyle açıklamaktadır: “Bağlaçlar, bir önermenin öne çıkardığı bilgi birimleriyle örtüşmeye hazırlanan, izleyen önermenin taşıdığı bilgi birimleri arasında kurulması gereken ilişkilerin temelini atarak sürecin daha hızlı ve kesin olmasını sağlamaktadırlar(Ilgın, 1997)” Bu geçiş birimleri, aynı zamanda ilişki sağladığı tümcelerin de anlamlarını etkilemektedir. Günay’ın bu başlığa ilişkin tanımı; “Bağıntı ögeleri, sözlüksel alanlar arası ilişkiyi ve bir izleği oluşturan kavramları belirtmede önemli bir işleve sahiptir. Her durumda bir metin, tümcelerin basit bir sıralanışı değil, tümcelerarası ilişkilerle oluşturulmuş tutarlı bir dilsel yapıdır. Bir sözlüksel alan ya da sözlüksel ağ grubunu oluşturan dilsel belirlemeler, metindeki ilgili kavramların hepsinde ortak terimleri belirtir. Tümcelerarası bağıntı ögeleri de metindeki tutarlılığı ve bütünlüğü sağlamada sözcükler, tümceler ya da paragraflar arası geçişleri belirtir(D. Günay 2007:103).” şeklindedir. Bu geçişler Metindilbilimin bağıntı ögesi adını verdiği sözcüklerle yapılır. Sözcük türü bakımından bağlaç diye adlandırdığımız bu sözcükler kurdukları ilişkiyi anlam açısından etkilerler.

Aşağıda verilen tespitlerde ayraç içindeki bağıntı ögesinin yanında ögenin anlam yönü de belirtilmiştir.

- (I) - (43)←(45) Bağıntı Ögesi (“lakin” karşıtlık)
- (II) - (4)←(5) Bağıntı Ögesi (“lakin” karşıtlık)
- (II) - (17)←(18) Bağıntı Ögesi (“lakin” karşıtlık)
- (II) - (31)←(32) Bağıntı Ögesi (“bununla beraber” katkı)
- (III) - (3)←(4) Bağıntı Ögesi (“bunun için” sonuç)
- (III) - (8)←(9) Bağıntı Ögesi (“lakin” karşıtlık)
- (III) - (9)←(10) Bağıntı Ögesi (“bir bakıma göre” sonuç)
- (III) - (10)←(11) Bağıntı Ögesi (“zira” sonuç)
- (III) - (11)←(12) Bağıntı Ögesi (“başka bir bakıma göre” sonuç)
- (III) - (14)←(15) Bağıntı Ögesi (“bunun için” sonuç)
- (III) - (36)←(37) Bağıntı Ögesi (“bu yüzden” sonuç)

- (III) - (39)←(40)Bağıntı Ögesi (“halbuki” karşıtlık)
- (III) - (52)←(55) Bağıntı Ögesi (“fakat” karşıtlık)
- (III) - (60)←(61) Bağıntı Ögesi (“işte” sonuç)
- (III) - (69)←(70) Bağıntı Ögesi (“fakat” karşıtlık)
- (III) - (74)←(75) Bağıntı Ögesi (“halbuki” karşıtlık)
- (III) - (79)←(80) Bağıntı Ögesi (“çünkü” neden)
- (IV) - (11)←(14) Bağıntı Ögesi (“lakin” karşıtlık)
- (IV) - (1)←(15) Bağıntı Ögesi (“biliyorsun ki” sonuç)
- (IV) - (23)←(24) Bağıntı Ögesi (“hâlbuki” karşıtlık)
- (IV) - (31)←(33) Bağıntı Ögesi (“çünkü” neden)
- (IV) - (33)←(34) Bağıntı Ögesi (“gerçi” sonuç)
- (IV) - (41)←(42) Bağıntı Ögesi (“eğer” şart)
- (V) - (8)←(9) Bağıntı Ögesi (“hala” sürerlilik)
- (V) - (19)←(20) Bağıntı Ögesi (“belki” olasılık)
- (V) - (24)←(25) Bağıntı Ögesi (“zira” sebep)
- (V) - (26)←(27)←(28)←(29)←(30)
- Bağıntı Ögesi (“sanki” olasılık)
- (V) - (31)←(32) Bağıntı Ögesi (“fakat” karşıtlık)
- (V) - (33)←(34) Bağıntı Ögesi (“fakat” karşıtlık)
- (V) - (36)←(37) Bağıntı Ögesi (“gerçi” sebep)
- (V) - (39)←(40) Bağıntı Ögesi (“ve” sürerlilik)
- (VI) - (1)←(2) Bağıntı Ögesi (“lakin” karşıtlık)

- (VI) - (2)←(3) Bağıntı Ögesi (“yoksa” karşıtlık)
- (VI) - (3)←(4) Bağıntı Ögesi (“bu yüzden” sonuç)
- (VI) - (27)←(28) Bağıntı Ögesi (“sonra” sürerlilik)
- (VI) - (31)←(32) Bağıntı Ögesi (“ve” birlik)
- (VI) - (36)←(37) Bağıntı Ögesi (“ve” birlik)
- (VII) - (16)←(17) Bağıntı Ögesi (“o zamandan beri” zaman)
- (IX) - (7)←(9) Bağıntı Ögesi (“hâlbuki” karşıtlık)
- (IX) - (22)←(23) Bağıntı Ögesi (“o zamandan beri” zaman)
- (XIII) - (28)←(29) Bağıntı Ögesi (“lakin” karşıtlık)
- (XIV) - (25)←(26) Bağıntı Ögesi (“fakat” karşıtlık)

II.I.III. Eksiltili Yapılar

Eksiltili yapılar, sanat değeri olan metinlerde tercih edilen bir kullanımdır. Yapının kullanılma amacı, okuyucuya metne dâhil olma olanağı sağlamaktır. Eksiltili yapı, bu yönüyle metnin anlam yönünü zenginleştirici bir işlev kazanmaktadır. Günay, eksiltili yapıları; “*Eksilti, bir tümceden bir ya da birden çok ögenin silinmesi işlemi belirtir. Bu silinme sonunda tümcenin bağlam içindeki anlaşılabilirliği kaybolmaz. Her dilde, kendi kullanım olanaklarından yararlanılarak, birden çok tümceyi, birbirlerine bağlı olarak daha kısa söyleme biçimi vardır. Bunlar Eksiltili yapı olarak tanımlanır* (D. Günay 2007:83).” olarak tanımlamaktadır. H. Parlak eksilti durumunu; “*Cümlelerde eksiltinin bulunması onların tam bir yargı oluşturmadığı anlamına gelmez. Eksilti bir metin ya da konuşma içinde yer aldıkları ve o metinde anlamlı bir bütününe oluşmasına katkıda buldukları için tam bir yargı bildirmeye, daha doğrusu cümle niteliklerini korumaya devam ederler*(Parlak, 2009:235)” olarak açıklamaktadır.

Eksiltili yapı bir bakıma yineleme işleminin yapılmaması demektir. Tümcenin anlam özelliğine göre yazar, bu durumu tekrara düşmeme olarak

görür. Eksiltili yapıların kullanılabilmesi metnin bunu mümkün kılacak bilgi ve tutarlılığı barındırmasına bağlıdır. Aksi halde bu kullanım, bir kusur olarak görünür. Metinde eksiltili yapı örneklerinin bir hayli olmasıyla birlikte tümcelerarası ilişki kuran mevcut iki örnek tespit edilebilmiştir.

(I) - (1)←(2) Eksilti Yapı (2. tümcede yüklem eksikliği)

(I) - (23)←(24) Eksiltili Yapı (24. tümcede yüklem eksikliği)

II.I.IV. Öngönderimler

Öngönderimde gönderimin yapıldığı tümce, gönderimin gerçekleştiği tümceden önce gelir. Yani gönderimin yönü artgönderimin tersi yönündedir. Günay'ın tanımı; “*Öngönderim, hemen her anlatıda az ya da çok bulunur. Daha sonra ayrıntılı anlatılacak bir durum, nesne ya da kişi, anlatının başlarında kısaca geçer* (D. Günay 2007:81).” yönündedir. Metinde daha sonra belirtilecek bir olguya dikkati çekme noktasında bir anlam işlevine sahiptir. Tespitlerin genelinde öngönderimin tümce ve sözcük öbekleri üzerinde gerçekleştiği görülmüştür.

II.I.IV.I. Tümce ve Tümce Bölümleriyle Yapılan Öngönderimler:

Gönderim, tümce ve tümce bölümlerinin kendisinden sonraki bir sözcük, sözcük grubu ya da tümcenin yerine kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Başlıkta belirtilen tümce bölümleri kullanımı, sıralı ya da birleşik tümceleri oluşturan tümceler için kullanılmıştır. Bu açıdan sözcük grubu adı altındaki tespitlerimizden ayrılmaktadırlar.

(IV) - (35)←(36) Öngönderim (bu esrar←36. tümce)

(V) - (41)←(42) Öngönderim (“bu←41. tümce”)

(V) - (43)←(44) Öngönderim (“söyle→43. tümce”)

(VIII) - (11)←(12) Öngönderim (hepsi←10. tümce)

(VIII) - (27)←(28) Öngönderim (bu esrar←28. tümce)

II.IV.II. Sözcük ve Sözcük Gruplarıyla Yapılan Öngönderimler:

Gönderim, sözcük ve sözcük gruplarının kendisinden sonraki bir sözcük, sözcük grubu ya da tümcenin yerine kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Daha önce belirttiğimiz gibi tümce bölümleri kullanımı, sıralı ya da birleşik tümceleri oluşturan tümceler için kullanılmıştır. Bu açıdan sözcük grubu adı altındaki tespitlerimiz ayrı tutulmaktadır.

(II) - (1)←(2) Öngönderim (kalbin en aziz mihmanı → safvet)

(II) - (20) – (21)- (22)←(23) Öngönderim (“şairin hayali” ad tamlaması)

(V) - (18)←(19) Öngönderim (“bu←müthiş bir cezanın azabı” ad tamlaması)

(VI) - (6)←(7) Öngönderim (“görülmez ve imkânsız şeyler←ilahi ateşten kıvılcımlar” sıfat tamlaması)

(VI) - (6)←(7) Öngönderim (“görülmez ve imkânsız şeyler←melalli bir ahenk” sıfat tamlaması)

(XIV) - (1)←(44) Öngönderim (“o (Ø)←kızıl saçlı mevcut” sıfat tamlaması)

II.I.V. Sezdirimler

Sezdirim, sözcüklerin genel çağrışım niteliklerini kullanarak tümcelerarası ilişkilerde anlam bağına güçlendirme işlevine sahiptir. Gönderim ilişkilerinde çağrışım niteliğinin kullanılması, sezdirim için ayırt edici bir özellik sayılmaktadır. Günay, sezdirimleri; “*Sezdirimler, tümcenin var olan yapısı içinde anlamsal ya da mantıksal akıl yürütme ile kazanılacak ek bilgileri içerir. Anlatı açısından her şeyi yüzeysel yapıda belirtmemek için yazar çoğunlukla bazı şeyleri sezdirir. Bir durumu, olayı doğrudan değil de dolaylı yollardan söyleyen yazar sözcükleri tutumlu kullanmış olabilir* (D. Günay 2007:86).” şeklinde açıklamaktadır. Aşağıda verilen tespitlerde, öncekiler gibi ok yönündeki tümce öncül konumundadır, diğeri ise sezdirimin yapıldığı tümce konumundadır.

- (I) - (34)←(35) Sezdirim (“ağladıktı – güldüktü” eylemleri)
- (III) - (50)←(51) Sezdirim (“fena dakikalar da var” tümcesi)
- (III) - (51)←(52) Sezdirim (51. tümcenin tamamı)
- (III) - (67)←(68) Sezdirim (“dün ve yarın” bağlama grubu)
- (III) - (67)←(69) Sezdirim (“şimdinin değeri” ad tamlaması)
- (III) - (70)←(71) Sezdirim (“kaba ve uzvî bir istirahat” sıfat tamlaması)
- (IV) - (4)←(5) Sezdirim (“gurbet” sözcüğü)
- (IV) - (7)←(8) Sezdirim (“ıssızlık←beşeri esaret” sıfat tamlaması)
- (IV) - (8)←(9) Sezdirim (“geniş kırlar←tabiat” sözcükleri)
- (IV) - (9)←(10) Sezdirim (“düşman” sözcüğü)
- (IV) - (11)←(12) Sezdirim (“harikuladelik” sözcüğü)
- (IV) - (12)←(13) Sezdirim (“yalnızlığım ve aczim” bağlama grubu)
- (IV) - (4)←(17) Sezdirim (“gurbet←uzletin kahrı” ad tamlaması)
- (IV) - (9)←(17) Sezdirim (“tabiatın düşmanlığı←tabiatın cevri” ad tamlaması)
- (IV) - (17)←(18) Sezdirim (“razıyım←uzak olayım” eylemi)
- (IV) - (36)←(37) Sezdirim (“açıl- ←kapı” sözcüğü)
- (IV) - (36)←(38) Sezdirim (“uzlet←içeride” sözcüğü)
- (IV) - (39)←(40) Sezdirim (“gel- ←yol” sözcüğü)
- (IV) - (43)←(44) Sezdirim (“düşmanlar←sadağındaki son ok” sıfat tamlaması)

- (V) - (11)←(12) Sezdirim (“10←11” tüm tümce)
- (V) - (15)←(16) Sezdirim (“hafıza←unutmak” sözcükleri)
- (V) - (17)←(18) Sezdirim (“elîm hatıranın ateşi←cehennemden kıvılcım” sıfat tamlaması)
- (V) - (23)←(24) Sezdirim (“nafile←mümkün değil” sözcükleri)
- (V) - (22)←(25) Sezdirim (“21. tümce← yatağın sana dardır” tümcesi)
- (V) - (28)←(33) Sezdirim (“hasta←illet” sözcüğü)
- (V) - (30)←(33) Sezdirim (“çarmıha gerin- ←şehadet” sözcüğü)
- (V) - (34)←(35) Sezdirim (“hicr←kavuşmak” sözcüğü)
- (VI) - (3)←(4) Sezdirim (“3. tümce←bu yüzden” bağlama edatı)
- (VI) - (34)←(35) Sezdirim (ilahilik← 35. tümce)
- (VII) - (7)←(8) Sezdirim (“ağır←dağılma-” eylemi)
- (VII) - (37)←(38) Sezdirim (romanın azameti←38.tümce)
- (VIII) - (1)←(3) Sezdirim (“ok←vurul-” eylemi)
- (VIII) - (16)←(17) Sezdirim (“hasret←vuslat” sözcüğü)
- (VIII) - (33)←(34) Sezdirim (“söyle←de-” eylemi)
- (VIII) - (36)←(37) Sezdirim (“hasret←vuslat” sözcüğü)
- (VIII) - (49)←(50) Sezdirim (“ilk←son” sözcüğü)
- (IX) - (2)←(4) Sezdirim (“ses←sükut” sözcüğü)
- (IX) - (19)←(20) Sezdirim (“ağla←gözyaşı dök-” eylemi)
- (IX) - (23)←(25) Sezdirim (“san-←zannet-” eylemi)
- (IX) - (26)←(28) Sezdirim (“eserler←vücutlar” sözcüğü)
- (IX) - (28)←(29) Sezdirim (“gözler←ağzlar” sözcüğü)

- (X) - (6)←(7) Sezdirim (“güzel şey←güzellikler” sözcüğü)
- (X) - (7)←(9) Sezdirim (şeytanî bir cazibe←9. tümce)
- (X) - (12)←(13) Sezdirim (“masiva” sözcüğü)
- (X) - (24)←(25) Sezdirim (“uzaklaştır←gurbet diyarına ak-” eylemi)
- (XIII) - (12)←(13) Sezdirim (“hangi biri← uzun boylusu” ad tamlaması)
- (XIII) - (12)←(14) Sezdirim (“hangi biri←küçücük” sözcüğü)
- (XIII) - (12)←(15) Sezdirim (“hangi biri←ağlayan” sıfatı)
- (XIII) - (12)←(16) Sezdirim (“hangi biri←gülen” sıfatı)
- (XIII) - (17)←(18) Sezdirim (“hatırlat←anı” sözcüğü)
- (XIV) - (9)←(10) Sezdirim (“mahlûk←ruh” sözcüğü)

II.I.VI. Yinelemeler

Yinelemelerin anlamı güçlendiren yönü pekiştirme özelliğiyle ilgilidir. İnceleme metnimiz, mensur şiir olduğundan dikkate değer ölçüde yineleme tespiti edilmiştir. Bu tespitler çoğunlukla ahenk sağlama amacı taşımaktadır. Akçataş, yinelemeyi; “*Bir kelime veya kelime grubunun aynen yinelenmesidir. Uzun, paragraf sayısı fazla, olayların ve kişilerin çok olduğu eserlerde yinelemeler bütünlük sağlar. Kişi ve yer isimlerinin sık sık yinelenmesiyle tümceler ve olaylar birbirine bağlanmaktadır. Yinelemeler ahenkli bir metinleşme sağlamaktadır. Eksilteli Bağıntılarının tam tersi sayılabilecek bu Bağıntı, gereksiz kullanımdan farklıdır. Çünkü her kullanımın bir anlam işlevi vardır* (A. Akçataş 2001:31).” şeklinde tanımlamaktadır. Elde edilen veriler doğrultusunda sözcük türleri esas alınarak sınıflandırma yapılmıştır.

II.I.VI.I. Bağlama Edatlarıyla Yapılan Yineleme:

Yineleme “ve” bağlama edatının söz konusu tümcelerde yinelenmesiyle gerçekleştirilmektedir.

(I) - (56)←(57) Yineleme (“ve” bağlacı)

II.I.VI.II. Tümce ve Sözcük Gruplarıyla Yapılan Yinelemeler:

Yineleme, tümce ya da sözcük gruplarının söz konusu tümceler üzerinden yinelenmesiyle gerçekleştirilmektedir.

(I) - (5)←(56) Yineleme (5. tümce←56. tümce)

(II) - (48)←(50) Yineleme (soru tümcesi – noktalama işareti)

(II) - (48)←(51) Yineleme (soru tümcesi – noktalama işareti)

(II) - (50)←(51) Yineleme (soru tümcesi – noktalama işareti)

(V) - (2)←(3) Yineleme (soru tümcesi)

(V) - (4)←(5) Yineleme-Değiştirim (“daima sızlayacak mı←daima sızlatacak mı” tümceleri)

(V) - (44)←(46) Yineleme (soru tümcesi)

(VII) - (1)←(43) Yineleme (“dostlarıyla birlikte konsül Tuvillius devrinden kalma bir eski şaraptan içmek” sözcük grubu)

(VII) - (3)←(43) Yineleme (3. tümce)

(VII) - (5)←(43) Yineleme (“Susadığım zaman avucumun çukurunda su içiyorum” tümcesi)

(VII) - (5)←(44) Yineleme (“Gümüşle altını ağyara terk ediyorum ve onun için ne vezirlerin dostu, ne şairlerin ustası olmak istiyorum” tümcesi)

(IX) - (31)←(32)←(33)←(34) Yineleme (soru tümcesi)

(X) - (18)←(19) Yineleme (ne sevgilinin eti ne güzelliğin şekli vardır←19. tümce)

(XIII) - (36)←(37) Yineleme (“o vücut nerededir” tümcesi)

(XIII) - (39)←(41) Yineleme (“Ne lazımdı” tümcesi)

(XIV) - (4)←(5) Yineleme (tümcelerin tamamı)

II.I.VI.III.Zamirlerle Yapılan Yinelemeler

Zamirlerle yapılan yinelemeler, bir tümcedeki zamirin daha sonraki bir tümcede tekrar kullanılmasıyla gerçekleşmektedir.

II.I.VI.III.I. Belgisiz Zamirlerle Yapılan Yinelemeler:

Yineleme, belgisiz zamirlerin söz konusu tümcelerde yinelenmesiyle gerçekleştirilmektedir.

(VIII) - (6)←(7) Yineleme (“kimse” belgisiz zamiri)

(XIII) - (7)←(10) Yineleme (“hepsi” belgisiz zamiri)

(XIII) - (20)←(21) Yineleme (“hiçbiri” belgisiz zamiri)

II.I.VI.III.II.İşaret Zamirleriyle Yapılan Yinelemeler:

Yineleme, işaret zamirlerinin söz konusu tümcelerde yinelenmesiyle gerçekleştirilmektedir.

(II) - (32)←(33) Yineleme (“o” işaret zamiri)

(II) - (34)←(35) Yineleme (“o” işaret zamiri)

(VIII) - (52)←(54) Yineleme (“o” işaret zamiri)

(XIV) - (11)←(12)←(13)←(14) Yineleme (“onlar (Ø)” işaret zamiri)

II.I.VI.III.III.“Ben” Kişi Zamiriyle Yapılan Yinelemeler:

Yineleme, “ben” kişi zamirinin söz konusu tümcelerde yinelenmesiyle gerçekleştirilmektedir.

(I) - (44) – (45)←(46) Yineleme (“ben” kişi zamiri)

(III) - (23)←(24) Yineleme (“ben” (Ø) kişi zamiri)

(VI) - (23)←(24)←(25)←(26)←(27)←(28)←(29)

Yineleme (“ben” kişi zamiri)

(VIII) - (40)←(41)←(42)←(43)←(44)←(45)←(46)←(47)

Yineleme (“ben” kişi zamiri)

II.I.VI.IV. Sözcük ve Sözcük Gruplarıyla Yapılan Yinelemeler:

Yineleme, sözcük ve sözcük gruplarının söz konusu tümcelerde yinelenmesiyle gerçekleştirilmektedir.

(I) - (2)←(7) Yineleme (“kara bahtın kasırgası” ad tamlaması)

(I) - (8)←(11) Yineleme (“cihan” sözcüğü)

(I) - (8)←(12) Yineleme (“bahçeler” sözcüğü)

(I) - (8)←(13) Yineleme (“yuvalar” sözcüğü)

(I) - (8)←(14) Yineleme (“yollar” sözcüğü)

(I) - (15)←(16) Yineleme (“umduk – umduğumuza” sözcüğü)

(I) - (15)←(17) Yineleme (“düşündük – düşündüğümüze” sözcüğü)

(I) - (15)←(18) Yineleme (“bekledik – beklediğimize” sözcüğü)

(I) - (19)←(21) Yineleme (“saatler” sözcüğü)

(I) - (30)←(31) Yineleme (“hepimiz” sözcüğü)

(I) - (32)←(33) Yineleme (“siyasetgah” sözcüğü)

- (I) - (35)←(36) Yineleme (“güldüktü – gülüş” sözcüğü)
- (I) - (37)←(38) Yineleme (“hafif ışık” sıfat tamlaması)
- (I) - (44) – (45)←(46) Yineleme (“pınar perileri” ad tamlaması)
- (I) - (53)←(55) Yineleme (“sarhoşluk” sözcüğü)
- (I) - (61)←(62) Yineleme (“ruh” sözcüğü)
- (II) - (11)←(12) Yineleme (“meryem” sözcüğü)
- (II) - (16)←(17) Yineleme (“dese” sözcüğü)
- (II) - (24)←(26) Yineleme (“güzel ve iyi şeyler←iyilik ve güzellik” bağlama grubu)
- (II) - (19)←(27) Yineleme (“ağlıyor” sözcüğü)
- (II) - (10)←(28) Yineleme (“beyaz gömlek” sıfat tamlaması)
- (II) - (25)←(30) Yineleme (“bin şaheser / bütün şaheserler” sıfat tamlaması)
- (II) - (19)←(39) Yineleme (“ağlıyor←ağladı” sözcüğü)
- (III) - (9)←(10) Yineleme (“münasebetimiz←bu münasebet” sıfat tamlaması)
- (III) - (15)←(16) Yineleme (“rast gel- ←birincisi” sözcüğü)
- (III) - (15)←(17) Yineleme (“rast gel- ← ikincisi sözcüğü)
- (III) - (15)←(18) Yineleme (“rast gel- ← üçüncüsü” sözcüğü)
- (III) - (19)←(22) Yineleme (“daha başka tesadüfler← son tesadüf” sıfat tamlaması)
- (III) - (32)←(34) Yineleme (“dalgınlık←her dalgın” sıfat tamlaması)
- (III) - (34)←(35) Yineleme (“ölü←ölmek” sözcüğü)
- (III) - (35)←(37) Yineleme (“ölmek” sözcüğü)
- (III) - (38)←(39) Yineleme (“fikir” sözcüğü)
- (III) - (34)←(40) Yineleme (“dalgın” sözcüğü)

- (III) - (39)←(40) Yineleme (“fikir” sözcüğü)
- (III) - (38)←(42) Yineleme (“fikir” sözcüğü)
- (III) - (41)←(42) Yineleme (“dört tarafı kapalı yer←örtülü bir yer” sıfat tamlaması)
- (III) - (52)←(55) Yineleme (“nikbet” sözcüğü)
- (III) - (55)←(56) Yineleme (ferah, rind kalpler” sözcükleri)
- (III) - (60)←(61) Yineleme (“kubbeler” sözcüğü)
- (III) - (69)←(70) Yineleme (“en güzel an←bu an” sıfat tamlaması)
- (III) - (71)←(72) Yineleme (“ferah” sözcüğü)
- (III) - (71)←(74) Yineleme (“üzüm” sözcüğü)
- (III) - (55)←(81) Yineleme (“imbik, iksir” sözcükleri)
- (III) - (72) - (74)←(80) Yineleme (“gönül” sözcüğü)
- (IV) - (1)←(3) Yineleme (“uzlet” sözcüğü)
- (IV) - (3)←(4) Yineleme (“uzlet” sözcüğü)
- (IV) - (3)←(6) Yineleme (“bana sorma ki” sözcük grubu)
- (IV) - (1)←(15) Yineleme (“kaçtım” eylemi)
- (IV) - (14)←(19) Yineleme (“şehir” sözcüğü)
- (IV) - (23)←(24) Yineleme (“kadın ve para” sözcük grubu)
- (IV) - (28)←(29) Yineleme (“kabalık” sözcüğü)
- (IV) - (4)←(31) Yineleme (“uzlet” sözcüğü)
- (IV) - (33)←(34) Yineleme (“saray, bahçe, mabet” sözcükleri)
- (IV) - (41)←(42) Yineleme (“tehlike” sözcüğü)

(V) - (20)←(21) Yineleme (“asırların maverası” ad tamlaması)

(V) - (20)←(21) Yineleme (“nedamet” sözcüğü)

(V) - (22)←(23) Yineleme (“ruh” sözcüğü)

(V) - (26)←(27)←(28)←(29)←(30)

Yineleme (“sanki” sözcüğü)

(V) - (26)←(27)←(28)←(29)←(30)

Yineleme (“o kadar” sözcük grubu)

(V) - (31)←(32) Yineleme (“facia” sözcüğü)

(V) - (26)←(33) Yineleme (“kan” sözcüğü)

(V) - (27)←(33) Yineleme (“tufan” sözcüğü)

(V) - (34)←(38) Yineleme (“hicr(an)” sözcüğü)

(V) - (46)←(47) Yineleme (“sev-” eylemi)

(VI) - (1)←(2) Yineleme (“saray” sözcüğü)

(VI) - (1)←(2) Yineleme (“mabet” sözcüğü)

(VI) - (1)←(2) Yineleme (“bahçe” sözcüğü)

(VI) - (1)←(3) Yineleme (“saray” sözcüğü)

(VI) - (1)←(3) Yineleme (“mabet” sözcüğü)

(VI) - (1)←(3) Yineleme (“bahçe” sözcüğü)

(VI) - (10)←(11) Yineleme (“varsın” sözcüğü)

(VI) - (13)←(14) Yineleme (“zannetme ki” sözcüğü)

(VI) - (15)←(16) Yineleme (“sanki” sözcüğü)

(VI) - (30)←(33) Yineleme (“mıntıka” sözcüğü)

(VII) - (3)←(5) Yineleme (“gümüş” sözcüğü)

- (VII) - (3)←(5) Yineleme (“vezirler” sözcüğü)
- (VII) - (3)←(5) Yineleme (“hazin şarkılar” sıfat tamlaması)
- (VII) - (3)←(7) Yineleme (“keder” sözcüğü)
- (VII) - (3)←(16) Yineleme (“çiçek” sözcüğü)
- (VII) - (1)←(9) Yineleme (“şair” sözcüğü)
- (VII) - (15)←(16) Yineleme (“genç ilah” sıfat tamlaması)
- (VII) - (19)←(20) Yineleme (“şehirler” sözcüğü)
- (VII) - (20)←(21) Yineleme (“sürüler” sözcüğü)
- (VII) - (23)←(24) Yineleme (“deniz” sözcüğü)
- (VII) - (33)←(34) Yineleme (“kadınlar” sözcüğü)
- (VII) - (1)←(39) Yineleme (“şair” sözcüğü)
- (VII) - (3)←(39) Yineleme (“meçena” sözcüğü)
- (VII) - (1)←(43) Yineleme (“biri Ottiea’da diğeri Tivolli’de iki köşk” sıfat tamlaması)
- (VIII) - (14)←(18) Yineleme (“mecnun” sözcüğü)
- (VIII) - (16)←(18) Yineleme (“hasret” sözcüğü)
- (VIII) - (17)←(18) Yineleme (“vuslat” sözcüğü)
- (VIII) - (14)←(19) Yineleme (“juliette” sözcüğü)
- (VIII) - (14)←(20) Yineleme (“romeo” sözcüğü)
- (VIII) - (14)←(21) Yineleme (“abelard” sözcüğü)
- (VIII) - (14)←(21) Yineleme (“heloise” sözcüğü)
- (VIII) - (22)←(27) Yineleme (“sevdada safa umanlar” adlaşmış sıfatı)
- (VIII) - (34)←(35) Yineleme (“daha mı kuvvetli” tümcesi)

- (VIII) - (36)←(37) Yineleme (“daha mı” sözcük grubu)
- (VIII) - (38)←(39) Yineleme (“bazı” sözcüğü)
- (VIII) - (43)←(44) Yineleme (“kaç sevdalının” sözcük grubu)
- (VIII) - (49)←(50) Yineleme (“damla kan” sıfat tamlaması)
- (VIII) - (4)←(55) Yineleme (“gözü bağlı küçük çocuk” sıfat tamlaması)
- (VIII) - (63)←(64) Yineleme (“ilahlar” sözcüğü)
- (IX) - (2)←(3) Yineleme (“dön-” eylemi)
- (IX) - (10)←(11) Yineleme (“dehşetli sır” sıfat tamlaması)
- (IX) - (17)←(18) Yineleme (“bekle-” eylemi)
- (IX) - (25)←(26) Yineleme (“Yaradan” sözcüğü)
- (IX) - (26)←(27) Yineleme (“eserler” sözcüğü)
- (X) - (16)←(17) Yineleme (“kâse” sözcüğü)
- (X) - (20)←(21) Yineleme (“sır” sözcüğü)
- (X) - (25)←(26) Yineleme (“gurbet diyarı” ad tamlaması)
- (X) - (27)←(28) Yineleme (“ta ki” sözcük grubu)
- (XI) - (1)←(2) Yineleme (“saadet” sözcüğü)
- (XI) - (2)←(5) Yineleme (“mal, ikbal, visal” sözcükleri)
- (XI) - (9)←(10) Yineleme (“dalgalan-” eylemi)
- (XI) - (13)←(14) Yineleme (“sofra” sözcüğü)
- (XI) - (11)←(20) Yineleme (“bedmest” sözcüğü)
- (XI) - (17)←(22) Yineleme (“mutrib” sözcüğü)
- (XI) - (19)←(23) Yineleme (“ölü benizli sabah” sıfat tamlaması)
- (XI) - (23)←(24) Yineleme (“humar” sözcüğü)
- (XI) - (29)←(30) Yineleme (“kör talih” sıfat tamlaması)

- (XI) - (31)←(32) Yineleme (“kahraman” sözcüğü)
- (XII) - (6)←(7) Yineleme (“söyle” sözcüğü)
- (XII) - (6)←(9) Yineleme (“bülbül” sözcüğü)
- (XII) - (8)←(10) Yineleme (“gül” sözcüğü)
- (XII) - (10)←(11) Yineleme (“gül” sözcüğü)
- (XII) - (12)←(13) Yineleme (“hangi soru” sıfat tamlaması)
- (XII) - (15)←(16) Yineleme (“ne istediğimizi” sözcük grubu)
- (XII) - (18)←(19) Yineleme (“visal iklimi” ad tamlaması)
- (XII) - (19)←(20) Yineleme (“kaynak” sözcüğü)
- (XII) - (7)←(21) Yineleme (“gül” sözcüğü)
- (XII) - (9)←(21) Yineleme (“bülbül” sözcüğü)
- (XII) - (23)←(25) Yineleme (“Rabbim” sözcüğü)
- (XIII) - (11)←(12) Yineleme (“hayaletler” sözcüğü)
- (XIII) - (1)←(22) Yineleme (“aziz dost” sıfat tamlaması)
- (XIII) - (28)←(29) Yineleme (“tel tel” ikilemesi)
- (XIII) - (28)←(29) Yineleme (“dalga dalga” ikilemesi)
- (XIII) - (28)←(29) Yineleme (“kabar-” eylemi)
- (XIII) - (28)←(29) Yineleme (“dikil-” eylemi)
- (XIII) - (28)←(29) Yineleme (“çelenk yaprakları” ad tamlaması)
- (XIII) - (28)←(29) Yineleme (“dökül-” eylemi)
- (XIII) - (28)←(29) Yineleme (“alnımızın üstü” ad tamlaması)
- (XIII) - (30)←(31) Yineleme (“sevgili” sözcüğü)
- (XIII) - (35)←(36) Yineleme (“saçlar” sözcüğü)

- (XIII) - (38)←(40) Yineleme (“saffet” sözcüğü)
- (XIII) - (38)←(41) Yineleme (“saadet” sözcüğü)
- (XIII) - (42)←(46) Yineleme (“Meğer” sözcüğü)
- (XIII) - (49)←(50) Yineleme (“nedir” sözcüğü)
- (XIII) - (53)←(54) Yineleme (“ne ile” sözcük grubu)
- (XIV) - (15)←(16)←(17) Yineleme (“kimdir” sözcüğü)
- (XIV) - (33)←(34) Yineleme (“mermer sineler” sıfat tamlaması)
- (XIV) - (33)←(35) Yineleme (“güller” sözcüğü)
- (XIV) - (37)←(38) Yineleme (“hangi” soru sıfatı)
- (XIV) - (38)←(41) Yineleme (“azap” sözcüğü)

II.I.VI.V. Zarflarla Yapılan Yinelemeler:

Yineleme, zarfların söz konusu tümcelerde yinelenmesiyle gerçekleştirilmektedir.

- (III) - (9)←(12) Yineleme (“bir bakıma göre←başka bir bakıma göre” görelilik zarfi)
- (III) - (19)←(20) Yineleme (“daha başka tesadüfler← her defasında” zaman zarfi)
- (VIII) - (23)←(24)←(25)←(26) Yineleme (“neden” sebep zarfi)

II.II. Büyük Yapı ve Metnin Çözümlemesi

Büyük yapı incelemesi, metnin anlamsal ve mantıksal açıdan ayrıntılı okunması olarak tanımlanabilir. Metnin derin yapısını kapsayan bu bölümde; metindeki tutarlılık ve anlatı unsurlarının tespiti amaçlanmıştır. Günay, metin çözümlemesinde büyük yapıya ilişkin; *“Tümcelerden yola çıkarak metnin bütünlüğüne ulaşan bir okurun (ya da daha geniş anlamda çözümleme yapan kişinin), metnin tümü üzerinde yapacağı daha önemli incelemeler vardır. Bu da büyük yapı bağlamında yapılacak metin incelemesi alanına girer. Çözümlemek, metne bağlı olarak yapılacak bir açıklama için metin üzerinde yoğunlaşma demektir. Metnin işleyiş biçimini, yazarın belirlediği amaca nasıl ulaştığını ya da okuyucu üzerinde bazı etkilerin nasıl yaratıldığını göstermek; incelenecek metnin mantıksal yapısını, temel düşünce biçimini, bunlara katkı sağlayan diğer yan düşünceleri ortaya koymakla olur(Günay 2007:105, 110).”* Açıklamasında bulunmuştur. Günay’ın tanımında da görüldüğü üzere büyük yapı bağlamında yapılacak çözümleme işi, anlamsal ve mantıksal açıdan yapılmaktadır.

Çalışmamızda bu tanımı ve Uzun’un(1995) tutarlılık kavramı dâhilinde tutarlılık görünümleri olarak belirlediği *“özelletirme-genelleştirme, neden-sonuç, karşılaştırma, karşıtlık”* kavramlarını dikkate aldık.

Tutarlılık unsurları olarak görülen ögeler; metnin teması, amacı, barındırdığı bilgi ve kabul edilebilirliğidir. Tutarlılık unsurları anlamsal ve mantıksal açıdan bu birleşenlerin metin olma ölçütünü vermektedir. Tutarlılık açısından bu yapılar birbirini tamamladığı ölçüde metin olabilmiş demektir.

Anlatı özellikleri bakımından ele alındığında her bölümde bir kahraman anlatıcı ve dinleyen konumunda Aziz dost adlı bir anlatı kişisi mevcuttur. Yazar ve anlatıcı konumlandırması üzerine Engin Yılmaz ve Nadira Jahiç; *“Modern yazınsal anlatı metinlerinde; yazar salt metin üretici, okur ise salt metin tüketici konumunda değildir. Yazar, bilinçli olarak okuru metnin okunması/anlaşılması/yorumlanması aşamalarında etkin kılmayı amaçlamakta, okuyucunun dikkatini çeşitli dilsel imkânlarla harekete geçirmek istemekte, okura bir nevi yardımcı yazarlık rolü yüklemektedir(Yılmaz ve Jahiç, 2005:1)”* görüşündedirler. Bunların dışında bölümlerin içerikleri doğrultusunda sembolik olarak konumlandırılmış anlatı kişileri mevcuttur. Her bölümde tasavvufa ve

insanoğlunun bugününe ilişkin kavramlar ve anlatıcının durumu ele alınmıştır. Her bölüm, tespitlerin doğru ve yerinde olması bakımından anlatı birimlerine ayrılmıştır. Belirtilen bölümler yapılrken tümce numaralarından da yararlanılmıştır.

II.II.I. Metnin Birinci Bölüm Çözümlemesi

Metin; *hayat, ömür, ölüm, yok oluş ve tükeniş* temaları içermektedir. Temalar üzerinden dünya hayatının geçici ve ölümün kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır. Bilgi bakımından tasavvufa ilişkin kavramlar (ilk vatan, elest bezmi, vecd, mest olma, adem (yokluk)) kullanılmıştır. Bu kavramlarla birlikte konular, tasavvufî açıdan ele alınmıştır. Tutarlılık unsurları, anlamsal ve mantıksal açıdan birbirini doğrulamakta ve tamamlamaktadır. Metin, üç anlatı biriminden oluşmaktadır.

Metinde; “*Ademde ezici ve gasp edici bir kudret var.*(Karaosmanoğlu, 1970:13)” tümcesiyle adem(yokluk) kavramında genelleştirme, “*Bir akşamüstü, gülerek oynayarak, çalarak, şen bir alay dostu gibi, nasıl etrafımızı aldıldardı. Bir günde, hatırında mı?*(Karaosmanoğlu,1970:14)” tümcesiyle de Anlatıcı’ya ait bir anıdan bahsedildiğinden özelleştirme söz konusudur.

Metinde; “hafif ışık, pınar perileri deniz kızları” adlı sembolik anlatı kişileri bulunmaktadır. Aziz dost gibi bu anlatı kişileri de pasif bir konumdadır. Zaman bakımından hal zamanda olan anlatıcı, geçmişinden kesitler vererek geriye dönüşler yapmaktadır. Ele aldığı zaman olgusu ise hayatının şimdiye dek olan kısmıdır.

Anlatıcının durumu içeriğe paralel olarak duygulandırıcı ve düş kırıklığına uğraticı niteliktedir. Çünkü anlatıcı hayata ilişkin düşünceleri doğrultusunda yaşamadığını düşünmektedir. Ölümün kaçınılmazlığından rahatsızlık duymaktadır.

Metni oluşturan anlatı birimleri ve uyumlarına bakılacak olursa: birinci ve yedinci tümcelerarası bütün zaman olgusunun insanda yarattığı trajik durum; “*yılların vefasızlığı, kara baht bir kasırgaya benzetiliş*”, zamanın hızına

ilişkin“baş döndürücü bir iş, günlerin gecelerin birbirini kovalaması”, bir zaman metaforu olan “feleğin merhametsizliği” ve bunlara bağlı olarak “saçlarımızda aklar akları, alnımızda çizgiler çizgileri doğuruyor(Karaosmanoğlu, 1970:13)” tümcesiyle ortaya konulmuştur. Bu sözceler, aynı zamanda mevcut durumu vermesi açısından betimsel düzeyi oluşturur.

Sekizinci ve 18. tümcelerarası bütün kesit niteliğinde bir anlatı birimidir. Zaman karşısında yaşlanan insanı temsil için “yaşlı gönül” dilinden onun “batıl hisler”ini vermektedir. Söz konusu anlatı biriminde “bahçeler, yuvalar, yollar” adlarının, “um-, bekle-, düşün-” eylemlerinin bir arada ve daha sonra birbirini takip eden tümcelerde kullanıldığı görülmektedir.

19. ve 25. tümcelerarası bütünün oluşturduğu anlatı biriminde anlatıcının “o mesut ve ulvî saatler” diye adlandırdığı geçmişini anımsadığı görülür. Zaman olgusundan da hareketle anlatıcı “çirkin” ve “değersiz” diye nitelendirdiği geçmiş zamanın geri gelmesini dahi istememektedir. Zaman bakımından bir geriye dönüş söz konusudur. Bu geriye dönüş sonrasında 41. ve 48. tümcelerarası bütünde Anlatıcı bir anısını aktarır. Söz konusu anı bir oluntu oluşturur.

Metnin genelinde; birbirleriyle bağlantılı olarak ilk iki anlatı biriminde mevcut durum verilmiştir. Buna bağlı olarak sırasıyla; geçmişe rağbet etmeme, yokluğa yönelme ve varoluşun özü (hafif ışık), özden uzaklaşma, özden uzaklaşma durumunun (anlatıcının anısı) nedeni ve sonucu belirtilmiştir. Metnin son kısmında ise ilk iki anlatı biriminde sözü edilen duruma açıklık getirilmektedir.

II.II.II. Metnin İkinci Bölüm Çözümlemesi

Metinde büyük ölçüde “safvet” kavramı ele alınmıştır. Tanıtılan, tasvir edilen ve övülen kavramın, çektiği acı ve gördüğü zarar anlatılmaktadır. Bu durum vurgulanmış ve durumdan yakınılmıştır. Kavramın “saflık” sembolü olarak ele alınışı ve yaşadıklarına sebep olan unsurlar dikkate alındığında, kabul edilebilirlik bakımından tutarlı bir yapı görülmektedir.

Metnin ikinci bölümünde, safvet ve cinler adlı iki sembolik anlatı kişinin varlığı görülmektedir. Cinler öznesi mevcut durumu değiştirici etkide bulunan anlatı kişisidir. Bu anlatı kişisi “safvet” kavramına karşıt konumdadır. Kavram, ele alınmakla mevcut durum ortaya konulmuştur. Cinlerin yaptıklarıyla mevcut durum değişmiş ve anlatıcı yeni durumdan kaynaklanan sıkıntısını dile getirmiştir. Kavramı temsil eden unsurun çektiği, cinlerin sebep olduğu sıkıntılar ve anlatıcının yakınması metnin anlatsal düzeye geçtiğini göstermektedir. Metnin ikinci bölümü, yedi anlatı biriminden oluşmaktadır.

Giriş kısmı sayılan birinci ve 12. tümcelerarası bütün; hitap (altıncı ve yedinci tümceler), övme ve benzetmeler yapılarak betimleme niteliğindedir. Kavram doğrudan somutlaştırılarak bir insan vücudu olarak betimlenmiş, son iki tümcede de benzetme yoluyla betimleme yapılmıştır. Anlatıcının benzetme unsuru olarak “Meryem” sözcüğünü kullanması okuyucuda; Hıristiyan ve Müslümanların “Meryem Ana” tabiriyle kullandığı “Hz. İsa’nın annesi Hz. Meryem” bilgisini mevcut varsaydığını gösterir.

Metnin ikinci anlatı birimi olan 13. ve 17. tümcelerarası bütününde “safvet” kavramını temsil eden unsur, eylem yetisini açığa çıkarmıştır. Anlatıcıya içinden seslenmesi, anlatıcıda bıraktığı etkiler bu kısımda açıkça görülmektedir. Anlatıcı için mevcut durum önemini yitirmektedir ve hayat algısı iyi yönde değişmektedir. Bu etkiler, büyük ölçüde olumludur.

Metnin üçüncü anlatı birimi olan 18. ve 25. tümcelerarası bütün kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. İlk tümcede dikkat çeken “emretmiyor” eylemidir. Bu eylem bir önceki bölümde emir kipiyle kullanılan tümcelere kip üzerinden bir anlam gönderimi yaparak iki anlatı birimini birbirine bağlamıştır. Merkez kavramın hareket niteliği bu birimde zenginleşmiştir. Kavramı temsil eden somutlaştırılmış unsurun kişileştirilmesi burada daha açıktır. Kişileştirilen unsur; gülmüş, ağlamış ve konuşturulmuştur.

Kavramı temsil eden unsurun söylediklerinde, gözlemleri ya da hayatı algılayış biçimi görülmektedir. Bu birimin ikinci kısmında “şairin hayali” kullanımı dikkat çekmektedir. Bu noktadan itibaren iki olasılık üzerine durulabilir: ya söyletilenler bir şairin hayalidir yani özne değişmiştir ya da bir önceki kısmın devamıdır.

Metnin dördüncü anlatı birimi olan 26. ve 34. tümcelerarası bütünde söylenenlerden hareketle anlatıcı çıkarımlarda bulunmuş ve çıkarımlarını desteklemek için özne olarak konumlandığı merkez kavrama ilişkin yeni bilgiler vermiştir.

Metnin beşinci anlatı birimi olan 35. ve 38. tümcelerarası bütünde merkez kavrama dair bir önceki birimde yapılan çıkarımlardan hareketle Anlatıcının, kendisi için yaptığı temennileri verilmiştir. İfade edilen temennilerin imkânsızlığının nedenleri de verilmiştir. Burada bir nedensellik söz konusudur.

Metnin altıncı anlatı birimi olan 39. ve 47. tümcelerarası bütünde önceki birimdeki söz konusu imkânsızlığın nedenleri bu birimde açıklanmaktadır; ancak bu birimde özne değişmiştir. Merkez kavrama karşıt niteliklerle donatılmış “cinler” öznesi ve yaptıkları, önceki birimin nedenlerini oluşturmaktadır. Bu anlatı biriminde de bir neden-sonuç ilişkisi dikkat çekmektedir.

Metnin son anlatı birimi sayabileceğimiz 48. ve 54. tümcelerarası bütünde anlatıcı, önceki iki birimde sergilenen durum karşısındaki çaresizliğini dile getirmiş, soru tümceleriyle bu anlamı pekiştirmiştir. Bu çaresizlik bir tür karşılaştırma ortaya koymaktadır.

II.II.III. Metnin Üçüncü Bölüm Çözümlemesi

Bir tesadüfün anlatıldığı metinde ana tema “saadet”tir. Saadete giden doğru yolun ortaya konulması ise amaç ögesidir. Anlatının dinî-tasavvufî yönü düşünüldüğünde “cin” konusuna dair bilgiler verilmesi ve bu konunun söz konusu tesadüfe bağlanması kullanılan bilginin tutarlılık bakımından destekleyici olduğunu göstermektedir. Özellikle konular arası geçişlerin belirgin olması, metni tutarlılık bakımından güçlü kılmıştır.

Bir cin, anlatı kişisi olarak bulunmaktadır. Kahraman anlatıcı, tesadüfü yaşayan kişidir. Tesadüfte geçen konuşmaları aktarmaktadır. Bundan dolayı metnin geneline anlatım bakımından anlatıcı hâkimdir. Anlatıcı, metne “*sükûnet*” aramak istediği için uzlete çekilmesinden bahsederek giriş yapar; ancak “cinler ve periler” adını verdiği öznelerle karşılaştığını ve bundan rahatsız

olduğunu belirtir. Onlarla aramızdaki ilişkiyi sorgular. Bu, anlatıdaki mevcut durumdur. Daha sonra söz konusu son tesadüfü anlatır. Bu aktarım, anlatsal düzeye geçildiğinin göstergesidir. Konuşmanın seyri ve anlatıcıda bıraktığı etkiyle anlatının izleksel düzeyi oluşur. Anlatma zamanı ve tesadüfün yaşandığı zaman, iki zaman konumudur. Uzam ise tesadüflerin yaşandığı bir çeşme başı, bir asma altı diye geçen yerlerle sınırlıdır. Anlatıcının bölümler arası geçişleri sağlayan tümceleri daha açık şekilde verdiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte anlatı birimlerin tümünde yeni içeriklerin varlığı görülmektedir. İç içe bir yapılanma söz konusudur. Metin, yedi anlatı biriminden oluşmaktadır.

Birinci ve 12. Tümcelerarası bütünde Anlatıcının “cinler” ile insanların ilişkisini ele aldığı görülür. Anlatıcı, bu kavramı daha çok toplumun bakış açısı üzerinden değerlendirir. Söz konusu bakış açısının korku ve düşmanlığa dayandırıldığını belirten anlatıcı, ikinci tümcelerarası bütünün zeminini hazırlar.

Metnin ikinci anlatı birimi olan 13. ve 15. tümcelerarası bütünde söz konusu korku ve düşmanlığa neden olanlar ve sonuçları verilmiştir. Birimin sonunda “*rast geldiğinde kaçındığını*” belirterek diğer birimin içeriğine bir geçiş yapmıştır.

Metnin üçüncü anlatı birimi olan 16. ve 22. tümcelerarası bütünde anlatıcı söz konusu “*rast gelme*”lerin birkaçından bahsetmiştir. Bu tesadüfler ise anlatıcının bir sonraki birimde aktaracağı son tesadüfe zemin hazırlamak için anlatılmıştır. Bu bakımdan bu birim bir geçiş niteliği taşımaktadır.

Metnin dördüncü anlatı birimi olan 23. ve 48. tümcelerarası bütünde söz konusu son tesadüf anlatılmıştır. Karşılaştığı varlığı “*eski aşinalardan biri*” diye belirten anlatıcı onu daha önce gördüğü kanısındadır. Bu varlık “*dalgınlık*” kavramı üzerine anlatıcıya bir şeyler anlatır. Bu kavramı ölümlerle eş tutan varlık, düşüncenin kapalı yerlerde var olamayacağını ve açık, ışıklı yerlerde var olabileceğini belirtir. Birimin son kısmında canlılık olgusuna dair söylenenler ile bir sonraki anlatı birimine geçiş yapılmıştır. Bu anlatı birimi nitelik olarak bir iç anlatı birimi niteliği taşır.

Metnin beşinci anlatı birimi olan 49. ve 56. tümcelerarası bütünde bu canlılık olgusu karşıtlıklar üzerinden verilmiştir. Metinde geçen “*Nikbetle saadet*

bazen el ele koşuyorlar(Karaosmanoğlu, 1970:21).”tümcesi bu durumu pekiştirici bir özellik taşır. Bu karşıtlığın aynı zamanda bir etkileşim olduğu belirtilir. Bunu “*en fena unsurlardan en güzel iksiri çıkarma*” benzetmesiyle somutlaştırdığı görülmektedir. Bu etkileşimi yaşayanların “*rind kalpler*” olduğunun belirtilmesi ve bu kavrama karşıt bir kavramın sonraki anlatı biriminde karşımıza çıkması, burada bir geçiş yapıldığını gösterir.

Metnin altıncı anlatı birimi olan 57. ve 69. tümcelerarası bütünde insanların dünü ve bugünü verilmiştir. Bir önceki bölümde “*rind kalpler*” diye bahsedilen özne bu bölümde “*eski zamanda insanlar*” adını almıştır. Söz konusu özne, bugününde karşıt niteliklere bürünmüş ve saadetten uzaklaşmıştır. Bu durumun nedenleri verilmekle birlikte duruma bir çözüm de sunulur. “*En güzel ana “Dur” demek ve onu uzatmak; işte saadetin yegâne sırrı.*(Karaosmanoğlu, 1970:22)” tümcesinde belirtilen çözüm yolu üzerinden bir bağıntı ögesiyle (*fakat*) karşıtlık belirtecek şekilde bağlanan bu son kısım bir sonraki anlatı birimine geçiş yapılmıştır.

Metnin yedinci anlatı birimi olan 70. ve 77. tümcelerarası bütünde önceki birimde bahsedilen “an” kavramı üzerinden anlatıcıya konuşan bu varlık; anlatıcının içinde bulunduğu anın rahatlığını görerek onu uyarır. Söz konusu rahatlığının kaynağının gönül ile bir ilgisi olmadığını belirtir.

Metnin sekizinci ve son anlatı birimi olan 78. ve 81. tümcelerarası bütünde sözü tekrar anlatıcı alır. Tesadüfün onda bıraktığı etkileri belirterek metni sonlandırır.

II.II.IV. Metnin Dördüncü Bölüm Çözümlemesi

Metnin merkezinde içerik bakımından “uzlet” kavramı bulunmaktadır. Anlamı itibariyle bir mekân olarak işlev verilen bu sözcüğe anlatıcı da aynı işlevi vermiştir. Metinde amaçlanan, anlatıcının uzlette kalma kararının gerekçelerini ortaya koymaktır. Giriş kısmında Tevrat’tan alınan uzletle ilgili ayet ile metnin amacı pekiştirilir.

Metinde, anlatıcı dışında bir sözceleme öznesi bulunmamaktadır. O da kahraman anlatıcı konumundadır. Uzama ilişkin uzlet ile dünyanın karşılaştırılması bilgisi verilmiştir. Özel anlamda tabiat ve şehir mekânları ele alınmıştır. Metin, üç anlatı biriminden oluşmaktadır.

Metnin ilk anlatı birimi olan birinci ve 13. tümcelerarası bütünde Anlatıcı Tevrat'tan bir ayetle (*Kaçtım; uzaklaştım ve uzlette karar kıldım.*(Karaosmanoğlu, 1970:24) giriş yapar. Bu kararının nedenlerine ve sonuçlarına ilişkin bilgiler verir. Uzlette karar kılmasının oraya erişebildiği anlamına gelmediğini “*Uzlet kuvvetlilere vatan zayıflara gurbettir.*(Karaosmanoğlu, 1970:24)”tümcesinin devamında içinde bulunduğu sıkıntılı durumu anlatışıyla ifade etmektedir. Bu, aynı zamanda bir genelleştirmedir. Söz konusu çaresizlik temasının tabiata ilişkin betimlemelerle devam ettiğini görürüz. Bu anlatı biriminin içerik bilgisi, sonraki anlatı birimine geçiş işlevi üstlenmiştir.

Metnin ikinci anlatı birimi olan 14. ve 30. tümcelerarası bütünde çaresizlik temasının uzam değiştirilerek sürdürüldüğü görülür. Anlatıcı, uzlette karar kılanları öncelikle tabiatın, geniş kırlarının beklediğini; ancak bu durumun şehirdeki bedbahtlıktan daha vahim olamayacağını açıklar. Şehir kavramı üzerinden şehirli olan insana da eleştirileri bu anlatı biriminde devam etmektedir. Bir bakıma bu şehir betimlemeleri ve şehirliye olan eleştiriyile anlatıcı uzlette karar kılışının nedenlerini güçlendirme yoluna gitmiştir. Söz konusu eleştiriler ve anlatıcının tavrı metinde bir neden-sonuç ilişkisi oluşturmuştur.

Metnin son anlatı birimi olan 31. ve 44. tümcelerarası bütünde anlatıcı tekrar kendi durumuna döner. Uzlete erişme yolunda beklediğini belirtir. Farazi arkadaşı “*Aziz dost*”unu gelmemesi konusunda uyarır. Çünkü oraya varmanın risk ve bedelleri olduğunu söyler. Anlatıcı kendi namına bu bedelleri ödemiştir.

Anlatıcı, Tevrat'tan bir ayetle giriş yaptığı metinde aldığı kararı uzam algısı üzerinden ortaya koymaya çalışmıştır. Sükûnu öncelikle tabiatta bulan anlatıcının sıkıntısı ona göre uzlete erişinceye dek devam edecektir.

II.II.V. Metnin Beşinci Bölüm Çözümlemesi

Metin, ayrılık teması üzerine kurulmuştur. Özne kavram, insanoğlunun kendisidir. Anlatıcı, özne kavram adına söz alır ve Tanrı'ya hitap eder. Metin, altı anlatı biriminden oluşmaktadır.

Beşinci bölüm, Fransızca bir epigrafla başlar. Söz konusu tümce Lamartine'e aittir. Tümce ile hafızanın bir nimet ya da işkence olup olmadığını sorgulamaktadır. İlk anlatı birimi olan birinci ve altıncı tümcelerarası bütün, bir "Serendip" olgusu ile başlar. Bu olgu, Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın cennetten gönderildiklerinde dünyaya bırakıldıkları adanın adıdır. "Serendip" ünlemesinin ardından "niçin gurbetin hala kalbimizde?(Karaosmanoğlu, 1970:27)" sorusunu sorması, anlatıcının söz konusu adaya aslında tüm insanoğlunun terk edildiği vurgusunu yaptığını gösterir.

İlk kısımda, terk edilmeye neden olan yasağın çiğnenmesi üzerine yıllar süren pişmanlıkların durumu değiştirmemesinden yakını. Anlatıcıya göre bu yasak daha sonra defalarca çiğnenmiştir. Ancak ilk cezanın acısının hala sürdüğünü belirtmektedir. Anlatıcı, Tanrı'ya yakınmaya devam etmektedir.

İkinci anlatı birimi olan yedinci ve 14. tümcelerarası bütünde insan, dünyayı tanımaya başlamaktadır. Anlatıcı dünyayı cennetten farksız görmektedir. Ama hasreti sona ermemiştir. İlk anlatı birimindeki gurbet olgusu bu anlatı biriminde de devam etmektedir. Özne kavramın söz konusu durumu, ikinci anlatı biriminde de devam etmektedir.

Üçüncü anlatı birimi olan 15. ve 25. tümcelerarası bütünde anlatıcı, önceki bölümlerde süreklilik gösteren içeriğin hafızalarda oluşundan yakınmaktadır. Bu birimin içeriğinin metnin başındaki epigrafla da bir anlam ilgisi vardır. Çünkü metinde hasret ve nedametini verdiği azaptan yakınan anlatıcı, belirtilen kavramların varlığını bunları unutmamış olan hafızaya bağlamaktadır.

Dördüncü anlatı birimi olan 26. ve 31. tümcelerarası bütünde anlatıcının kötü ruh hali devam etmektedir. Çünkü çekilen acı, duyulan pişmanlık süreklilik kazanmıştır. Bu bölümün tümceleri yapı olarak aynı tasarıma sahip olmakla birlikte peygamber ve kıssalarından örneklemelerle de bir ortaklık içermektedir.

Anlatıcı, kendisini bahsettiği peygamber kıssalarındaki zorlukları yaşamış gibi hissetmektedir. Bunların kendisinde ayrı ayrı iz bıraktığını belirtmiştir.

Metnin beşinci anlatı birimi olan 32. ve 36. tümcelerarası bütün, bir önceki bölümün anlamı doğrultusunda ilerlemektedir. Örneklendirilerek anlatılan facialar ve izleri bu bölümde ilk facia ve iziyle karşılaştırılmıştır. Aradaki can alıcı farkın Tanrı'dan ayrı kalma olduğu belirtilmiştir.

Metnin altıncı anlatı birimi olan 37. ve 47. tümcelerarası bütün, bir sonuç ve bağlama işlevi görür. Özne kavramın söz konusu çaresizliğine dair bu bölümde bir açık kapı bırakılmıştır. Anlatıcı, Tanrı'nın insanoğluna vuslatı ve didarını vaat ettiğini belirtir. Bu umut bile anlatıcıya yetmez. Bir zamanlar ayrı kalmanın hüznü, ruhun kirlenmişliği, riya ve kıskançlıktan kurtulamaması özne kavramımız için aşılamayacak durumlardır.

Metnin genelinde duygu unsurlarının, olay olgusunun önüne geçtiği görülmektedir. Anlatıcı, ilk facia diye bahsettiği insanoğlunun dünyaya geliş hikâyesinin insanoğlu üzerindeki etkilerini ifade etmiştir.

II.II.VI. Metnin Altıncı Bölüm Çözümlemesi

Anlatıcı, daha önce bahsettiği “uzlet” kavramından bahsetmeye devam etmektedir. Daha önceki bahsinden farklı olarak anlatıcı, bu bölümde uzlete erişmiştir. Bu bize söz konusu iki bölüm arasında belirgin bir geçiş olduğunu göstermektedir. Metin, beş anlatı biriminden oluşmaktadır.

İlk anlatı birimi olan birinci ve dördüncü tümcelerarası bütünde özne kavram “uzlet”in neler ifade ettiği anlatılır. Kişi, uzleti anlamlandıran etken unsurdur. Buna bağlı olarak uzlete erişmek isteyen kişinin anlatıcıya göre yapması gerekenler vardır. Anlatıcı, bu kişilerden biri olduğu düşüncesiyle yapması gerekenleri yerine getirmeye başlamıştır. Söz konusu gerekliliğin anlatılışı, içerik itibarıyla ilk bölümden diğerine geçişi sağlamıştır.

İkinci anlatı birimi olan beşinci ve 12. tümcelerarası bütün, söz konusu gereğin yerine getirilişi bahsiyle başlar. Anlatıcı, bunları yapmakla bir seçim yaptığı inancındadır. “Uzlet”e varmak ve orada kalmak, aynı zamanda uzlet

dışındaki her şeyden vazgeçmektir. Anlatıcı, bunlardan bahseder. Vazgeçtiği şeyler çoğunlukla insan rahatına ve nefesine yönelik olgulardır. Anlatıcı, vazgeçtiklerinin insanoğlunun arzuladığı şeyler olduğunu vurgulamak amacıyla süsleyerek anlatır. “*Açlar defineler bulsun, kibirliler tahtlarda kurulsun; bana bir ağaç gölgesinde bir suyun sesini dinlemek kâfidir.*”(Karaosmanoğlu, 1970:31)”tümcesi ise anlatıcının vazgeçtiklerinin karşısına koyduğu olgudur. Bundan hareketle nefse dair birçok şeyi reddettiğini ve kalanla yetindiğini göstermeyi amaçlar. Bu birim anlamsal açıdan karşılaştırma ve karşıtıklardan oluşmuştur.

Üçüncü anlatı birimi olan 13. ve 21. tümcelerarası bütün, bir yanıt niteliğindedir. Anlatıcı, insanlardan kaçış nedenini aktarır. Amacı yalnız kalmak değil sükûna ermektir. Geride bıraktığı insanları, onlarla bir arada iken sevemeyeceğini düşünür. Bir önceki bölümde uzlete erişme yolunda olan Anlatıcı, bu bölümde sükûnu bulmuş ve onda Rabbini aramaya koyulmuştur. Anlatıcının yaptıklarının aşama aşama geliştiği bu anlatı biriminde görülmektedir.

Dördüncü anlatı birimi olan 22. ve 32. tümcelerarası bütünde, önceki birimde belirtilen sükûta ermenin coşkunluğunu ifade etmeye devam etmektedir. Bu bütün, bir iç anlatı birimi konumundadır. Anlatıcı için vecde eren bir ruh her şeyden soyutlanmakla birlikte her bir şeye şahit de olabilir. Bir an içinde birçok şeye şahit olduğunu anlatan Anlatıcı, insanlardan kaçtığı ancak onları terk etmediği vurgusunu yapar.

Metnin son anlatı birimi olan 33. ve 37. tümcelerarası bütünde bir sonuç üslubu görülür. Anlatıcı açıklayıcı tavrını bırakmıştır. Gereçekleri bir kenara bırakıp işaret etmesi gerektiğini düşündüğü söz konusu uzamı doğrudan gösterir. Anlatıcı, metnin sonunu bu tavrıyla ortaya koymaya çalışır. Bu birimde özellikle amaca erişmişlik üslubu görülmektedir.

Anlatı unsurları bakımından erişilen durum, betisel düzeyi oluşturmaktadır. Bundan sonrasına ilişkin anlatıcının olması gerektiğini düşündüğü durumları belirtmesi, anlatsal düzeyi ortaya koymaktadır. Anlatıcının anısı ise bir kesit(iç anlatı) niteliğindedir.

II.II.VII. Metnin Yedinci Bölüm Çözümlemesi

Metin, altı anlatı biriminden oluşmaktadır. Anlam bakımından iki içerik unsurunun birbirini izlediğini görmek mümkündür. Anlatı, Şair Horatius ve yaşadığı hayata ilişkin bilgilerle başlar. Anlatıcı, bu hayata ve zaman dilimine özlem duymaktadır. Metnin iki teması; anlatıcının değerlendirdiği, Şair'den öncesi ve sonrasıdır. Anlatıcı, Şair ile konuşuyormuş gibi bir üslupla metni sürdürür.

İlk anlatı birimi olan birinci ve dokuzuncu tümcelerarası bütünde bir karşılaştırma söz konusudur. Anlatıcının verdiği bilgilere göre Şair Horatius mutlu bir hayat yaşamıştır. Bu olumlu tablo karşısında anlatıcı kendisinden bahsetmeye ve olumsuz bir tablo sergilemeye başlar. Metnin bu anlatı biriminin son tümcesiyle bir sonraki birime geçiş yapılmıştır.

İkinci anlatı birimi olan 10. ve 17. tümcelerarası bütünde anlatıcının bahsettiği geçmiş ile yaşanan zaman arasında yaşananlar bu birimin konusunu oluşturur. İki zaman dilimi arasında yaşanan değişim, birtakım gelişmeler neticesinde olmuştur. Bu bölüm, iki zaman dilimi arasında geçiş birimi olarak kurgulanmış ve artsüremlilik sağlanmıştır. Bölümün son tümcesindeki bağıntı ögesiyle (o zamanda beri) sonraki bölüme geçiş yapılmıştır.

Üçüncü anlatı birimi olan 18. ve 36. tümcelerarası bütünde hal zamandaki insanların yaşadığı hayata ilişkin kimi olumlu kimi olumsuz sayılabilecek gelişmelerden bahsedilmiştir. Çünkü anlatı birimi her ne kadar olumsuz bir içerikle başlasa da insanoğlunun olumlu ve ileri saydığı birçok gelişme mevcuttur. Anlatıcıya göre manevî sayılabilecek birçok şey bozulmakla birlikte teknik açıdan büyük ilerlemeler olmuştur. Anlatıcı, özlemini duyduğu zamana ait öznelerin övünmelerinin yersiz olduğunu vurgulamış; buna karşılık yaşanan zamanın aynı doğrultudaki gelişmelerini ortaya koymuştur. Bu anlatı birimi, anlamsal açıdan karşılaştırma niteliğine sahiptir.

Dördüncü anlatı birimi olan 37. ve 42. tümcelerarası bütün, esas itibariyle bir önceki birimin devamı niteliğindedir; ancak anlatıcı, eleştirel tavrını bu birimde biraz daha artırır. Önceki anlatı birimindeki karşılaştırma, nitelik olarak aksi bir hal almıştır. Birimin son tümcesi, geçiş işlevini üstlenmekle birlikte

anlatıcının bu karşıtlığı kullanarak bildirimini etkili kılmayı amaçladığı görülmektedir.

Metnin son iki tümcesi olan 43. ve 44.tümcelerin oluşturduğu anlatı birimi, yapı ve içerik itibariyle ilk anlatı birimine benzemektedir. Anlatıcı, söz konusu iki ayrı içerik ve zaman dilimine ilişkin durumu aktardıktan sonra kendi tavrını ortaya koyar.

II.II.VIII. Metnin Sekizinci Bölüm Çözümlemesi

Metinde beş anlatı birimi bulunmaktadır. Metnin teması, “*Sevda*” ve “*Ölüm*” kavramlarıdır. Sevda kavramı içeriğin esasını oluşturduğunu için merkezdedir. Ölüm ise Sevda’ya ilişkin anlam örgelerinin pekiştirilmesi için karşılaştırma kavramı olarak kullanılmıştır.

İlk anlatı birimi olan birinci ve 12. tümcelerarası bütünde sevda kavramına ilişkin bilgiler verilmiştir. Kavrama ilişkin bir sevda oku ve onu tutan gözü bağlı bir çocuk somutlaması yapılmıştır. Bu somutlama, sevdanın yaralayıcı ve hedefi belli olmayan niteliğini ortaya koyma amacı taşır. Birimin tümünde sevdanın kaçınılmazlığına ilişkin bir kesit oluşturulmuştur.

İkinci anlatı birimi olan 13. ve 26. tümcelerarası bütünde anlatıcı, giriş niteliğinde verdiği bilgilerin devamında bu konuda yanılığa düşenleri uyarır. Anlatımı etkili kılmak için örnekler verir. Aşk temalı ünlü anlatılardan önemli karakterleri örnek veren anlatıcı, onların akıbetlerine işaret ederek “*sevdada safâ umanların aldandığına*” işaret eder.

Üçüncü anlatı birimi olan 27. ve 46. tümcelerarası bütünde sevda kavramının şiddetinin büyüklüğünü ortaya koymak adına “*cinnet*” kavramı kişileştirilmiş, konuşturulmuş ve bu kavram üzerinden bir karşılaştırma yapılmıştır. Sevda’nın eline düşenler, çektikleri sürekli acılardan ötürü ölümü arzular hale gelmektedirler. Ölüm, artık bir kurtuluş olarak görünmektedir. Bu karşılaştırma, sevdanın karşısında ölümün durumu açısından ilk iki anlatı birimini onaylamaktadır.

Dördüncü anlatı birimi olan 47. ve 53. tümcelerarası bütünde anlatıcı, aziz dostuna yanıt veren bir üslupla, bir önceki birimde konuşurulan kavramın dediklerini onaylar. Bununla da kalmayıp sevdayı “ölüme” azmettiren bir konumda gösterir.

Beşinci ve son anlatı birimi olan 54. ve 63. tümcelerarası bütünde anlatıcı, ilk anlatı birimine işaret ederek söz konusu somutlanan varlığa yalvarır. Anlatıcı bu oka uygun bir hedef olmadığını ve bu oka hedef olmayacak bir seçim yaptığını belirtir.

Metne genel açıdan bakıldığında anlatıcı, sevda kavramına ilişkin düşüncelerini ilk anlatı biriminde vermiştir. İkinci anlatı biriminde inandırıcı olmak adına örnekler vermiştir. Üçüncü anlatı biriminde karşılaştırma yapmakla birlikte önceki anlam birimini onamıştır. Dördüncü anlatı biriminde karşılaştırılan kavramı kişileştirmiş ve konuşurmuştur. Bu bölümde de söz konusu pekiştirmenin devam ettiğini görürüz. Son bölüme bağlayıcı ve toparlayıcı bir işlev yükleyen anlatıcı, ilk bölüme göndermeler yapar ve kendi nihaî durumunu ortaya koyarak metni bitirir.

II.II.IX. Metnin Dokuzuncu Bölüm Çözümlemesi

Metinde dört anlatı birimi olmakla birlikte temel içerik ölümdür. Anlatıcı, kavramın kendisine hissettirdikleri üzerinde durmuştur. Bu hisler ve düşündürdükleri, anlatıcının söz konusu kavramın durumunu anlamaya çalıştığını göstermektedir. Bununla birlikte ilk iki anlatı biriminde çokça soru sorması da bundan dolayıdır.

İlk anlatı birimi olan birinci ve dokuzuncu tümcelerarası bütünde anlatıcı, ölüm kavramına dair anlaşılmalıkların nedenlerinden bahsetmektedir. Anlatıcı, kavrama ilişkin sorgulamaları İslam dininin ölüm algısı üzerinden yapmaktadır. Bununla birlikte ölümün daha çok ayrılık yönüyle ele alındığı da sezdirilmiştir. Sorgulamaların nihayetinde anlatıcı, dehşetli bir sırrın olduğu kanaatine varır.

İkinci anlatı birimi olan 10. ve 14. tümcelerarası bütünde anlatıcının, ölümün bir yok oluş olarak değerlendirilmesini kabul edemediği görülür.

Anlatıcı, bu duruma gerekçe olarak ahiret inancının bizi daha iyi hissettirdiği düşüncesini gösterir.

Üçüncü anlatı birimi olan 15. ve 24. tümcelerarası bütünde anlatıcı, ölüme dair hislerini anlatmaya devam etmekle birlikte bir önceki anlatı birimindeki gibi ölümün geri dönülmez bir eylem ve bir yok oluş olmasını kabullenememektedir. Düşüncesini ilk birimdeki gibi İslam dininin ölüm algısına dayandırarak durumu inanç sistemine dayalı olarak kabul edilebilir kılmaya çalışır.

Dördüncü anlatı birimi olan 25. ve 36. tümcelerarası bütünde anlatıcı, olumsuz niteliklerle donatılmış ölüm kavramı için bu birimde, dünya tarihine geçmiş, hayata değer veren büyük kişilerden örnekler vermektedir. Onların ölmüş olması, ölümün yok oluş niteliğini tersine çeviren bir sonuç çıkarmaktadır.

Metnin tema ögeleri olan ölüm, ayrılık ve yok olma, İslam dininin verileri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Geçişler açıkça belirtilmiştir. Metinde, ölümü idrak ve içselleştirme adına aşamalı bir yol izlenmiştir.

II.II.X. Metnin Onuncu Bölüm Çözümlemesi

Metin dört anlatı biriminden oluşmaktadır. Anlatıcı, bu metinde belirli bir kavramı özneleştirmek yerine farklı özneler üzerinden birbirine karşıt nitelikte sayılan içerik unsurlarını ortaya koymaktadır.

İlk anlatı birimi olan birinci ve beşinci tümcelerarası bütünde anlatıcı, şiir ve şairlerden bahseder görünmekle birlikte manevî, estetik ve duygu yüklü unsurların insanlarca ne ölçüde değerlendirildiğini belirtmektedir. Anlatıcı, konu alanına ilişkin mevcut durumu ortaya koyarak metnin ilk anlatı birimine bir giriş niteliği kazandırmıştır. Anlatıcı bu birimde mevcut durumu belirtmekle, kendi tavrını da ortaya koymuştur. Anlatıcı için aşka dayalı bu unsurlar tarih boyunca şair ve şiirinde vücut bulmuştur. İnsan her ne kadar bunlara gereken saygıyı duymasa da bunları inkâr da edememiştir.

İkinci anlatı birimi olan altıncı ve 14. tümcelerarası bütünde içerik unsurlarının özne olma alanı genişlemiştir. Anlatıcı sanat olgusunu metne dâhil ederek bu birimde unsurların estetik görünümünü gözler önüne sermektedir. Ancak işaret ettiği durum görünenin ötesidir. Anlatıcı, sanatçı ve eseri üzerinden estetik değerini koruyan sanat dallarının safvetini kaybettiği görüşündedir. Bir önceki birimde içerik unsurlarının vücut bulması, bu birimde karşıt durumu açıklamak için kullanılmıştır. Metnin içerik unsurları, bu birimin son kısmında masiva kavramıyla doğrudan ifade edilmiştir. Bu da anlatıcının söz konusu duruma dair kaygısının fâni ve cismanî her unsurun içinde safvet ve manevî nitelik barındıran, büyük ölçüde sanat dallarında vücut bulmuş unsurlara karışmasına karşı çıktığını ve bu durumdan yakındığını netleştirir.

Üçüncü anlatı birimi olan 15. ve 21. tümcelerarası bütünde anlatıcı, karşıt konumda olan içerik unsurlarının kaynağına ilişkin bilgiler vermektedir. Bunun asıl sebebi, metnin genelinde görülen karşıtlık durumunun izahı için gereklidir. İnsanoğlunun varoluşunun fâniliği ve içindeki safvet duygusunun temel çatışmayı oluşturması, insanoğlunun üretimlerine de yansımıştır. İki farklı kaynaktan izler taşıyan bu üretimler, çatışmanın sancılarını barındırmaktadır.

Dördüncü anlatı birimi olan 22. ve 28. tümcelerarası bütünde anlatıcı, söz konusu karşıtlığın galibi saydığı *Ezelî Sevgilinin Hayran Âşıklarına* seslenir. Ancak bundan sonrası için olumsuz bir tablo çizmektedir. Anlatıcı, bu durumun bir sonunun olacağını da vurgulayarak olumsuz havayı dağıtır. Böylelikle, umut verici bir üslupla metni bitirir.

Metinde maddî ve manevî unsurlar, çeşitli formlara büründürülerek anlatılmış ve merkezde bir özne olmadan ana içerik farklı özneler üzerinden verilmiştir. İnsanoğlunun tutumunu da dikkate alan ve değerlendiren anlatıcı, bu durumdan hareketle bir zaman algısı oluşturur. Bu perspektif üzerinde karşıtlığın ortaya konması metnin anlatı yönünü oluşturur.

II.II.XI. Metnin On Birinci Bölüm Çözümlemesi

Metinde mutluluk kavramının sorgulandığı görülür. Her anlatı birimi için öne çıkan özne kavram farklı olmakla birlikte merkezde mutluluk kavramının olduğu görülür. Metinde üç anlatı biriminde ortak kavram olan mutluluk, ana içerik unsurudur.

İlk anlatı birimi olan birinci ve sekizinci tümcelerarası bütünde anlatıcı, içeriğe ilişkin doğrudan bir tanımlamaya gitmiştir. Daha sonra tanımlama doğrultusunda açıklamalar yapılmıştır. Anlatıcı, tanımlamasına aykırı sayılabilecek görüşleri eleştirerek savına dayanak kazandırmış, görüşünü pekiştirmiştir.

İkinci anlatı birimini 19. ve 25. tümcelerarası bütünde anlatıcı, bir önceki birimde yaptığı eleştirisinin geçerliliğini sağlama amacındadır. Önceki birimde “dünyevî hazlar” olarak tanımladığı kavramı, burada, bir somutlamaya giderek istenmemesi gereken, insan tabiatına zarar veren olgular olduğunu göstermeye çalışmıştır. İnsanoğlunu dünyada içki masasında bir kadehe benzeten anlatıcı, adeta bu benzetmeyi sahneler. Bir içki masasında geçen bir akşamın humar basan bir sabahı olduğu gibi insanın da “dünyevî hazlara” meyletmesinin sadece kendi varlığını tüketmekle sonuçlanacağını kaçınılmaz olacağını belirtir.

Üçüncü ve son anlatı birimi olan 26. ve 33. tümcelerarası bütünde anlatıcı, mutluluğu yanlış yerde arayan insanoğlunun çaresizliğine ilişkin düşüncelerini belirtir. Anlatıcıya göre çaresiz kalan insan, yaptığı yanlışın dönüşünün olmadığını düşünmektedir. Anlatıcı, bu tespitin ardından devreye girer. Mutluluğun kimse için uzakta veya geride kalmadığını, insanın aradığı cenneti özünde taşıdığını, kendisine dönmekle hep içinde taşıdığı ama farkına varamadığı mutluluğa erişebileceğini söyleyerek metni tamamlar.

Metnin genelinde ana içerik unsurunun tüm anlatı birimlerinde belirli bir doğrultuda konum alması tutarlılık açısından bir bütünlük sağlamaktadır. İçeriği ortaya koyması bakımından özne kavramlar birimlere göre değişiklik göstermiştir. Anlatıcı, mutluluğa ilişkin düşüncelerini açıklamakla bir giriş yapmış, insanın bu noktada mevcut durumunu ortaya koymakla metnin

gelişimini sağlamış, mevcut durum karşısında anlatıcının yol göstermesi ve öğütlerde bulunmasıyla da metni sonuçlandırmıştır.

II.II.XII. Metnin On İkinci Bölüm Çözümlemesi

Metin, üç anlatı biriminden oluşmaktadır. Bu bölümler yapılırken büyük ölçüde özne kavramlar dikkate alınmıştır. Metnin tümünde soru tümcelerinin yoğunluğu dikkate değer bir husustur. Anlatıcı, karşısındaki özneyle konuşurken sık sık sorular sorarak anlatmak istediklerinin pekiştirilmesini sağlamıştır.

İlk anlatı birimi olan birinci ve 11. tümcelerarası bütünde anlatıcının konuştuğu özne “ruh”tur. Bu ruhun anlatıcıya ait olup olmadığı yoruma açıktır. Özne kavram olan ruhun ayrılık yaşayan bir aşığın niteliklerini taşıdığını söylemek mümkündür. Söz konusu diyalogda anlatıcı, özne kavram ile bir dertleşme havasındadır. Onun halinden anlayan bir tavırla konuşur.

İkinci anlatı birimi olan 12.ve 20. tümcelerarası bütünde özne kavramın kimliği değişmemiş; ancak konumu değişmiştir. Anlatıcı açısından ben-sen şeklinde konumlanan özneler, biz olmuştur. Esas itibariyle öncekinin devamı olan bu anlatı biriminde yeni özne üzerinden haldeki durum sürdürülmüştür. Anlatıcı ilk anlatı birimindeki öznenin sıkıntılarını ya benimsemiştir ya da aynı sıkıntılara kendisi de sahiptir. Bu doğrultuda oluşan bir birliktelik hali öznenin durumuna da yansımıştır.

Metnin son anlatı birimi olan 21. ve 25. tümcelerarası bütünde anlatıcı, önceki birimin özne kavramı, “biz”in sıkıntılarında bahsetmektedir. Daha sonra anlatıcının Rabb’ine yalvarması bir ölçüde söz konusu ruhun, anlatıcının kendi ruhu olduğu fikrini güçlendirir.

II.II.XIII. Metnin On Üçüncü Bölüm Çözümlemesi

Metnin teması aşk etrafında bahsi geçen, doğrudan dile getirilmemiş; zaman, unutmak, hatırlamak ve anı kavramları üzerine konumlandırılmıştır. Metin, dört anlatı biriminden oluşmaktadır. İçerik, söz konusu kavramlar üzerine olmakla birlikte anlatı yönü de bu kavramların işlenişine paralel bir yol izlemiştir.

İlk anlatı birimi olan birinci ve 22. tümcelerarası bütünde anlatıcı, zaman kavramının kendisine etkilerini somutlama yoluyla açıklamıştır. Bununla birlikte “*içimizde yanan ateş*” diye tabir ettiği aşk kavramının zamandan etkilenmemesi konusu, metnin bu anlatı biriminin en önemli içerik ögesidir. Anlatıcının devamında zamanın etkileri sürmektedir. Anlatıcı, kendisini geçmişinin esiri eden anılarını tanımaya çalışmaktadır. Çünkü onların artık yaşadıkları gibi olmadıklarını düşünmektedir.

İkinci anlatı birimi olan 23. ve 29. tümcelerarası bütünde, önceki anlatı birimindeki zamanın eskittiği şeyler üzerine değerlendirme devam etmektedir. Anlatıcı, gençlik dönemine dair hatırladıklarını ve zamanın getirdiği değişimi bir arada vermiştir. Söz konusu durumun da etkisiyle zaman suçlu ilan edilmiştir.

Üçüncü anlatı birimi olan 30. ve 45. tümcelerarası bütünde aşk unsuru yeniden merkeze alınmıştır. Anlatıcının dostuyla hasretini ve ızdırabını paylaştığı “*bir vefasız yar*” uğruna çekilen çile ve heba edilen bir ömrün buna değip değmediği sorgulanmıştır. Yaşanan hayal kırıklıklarının anlatıcının hislerinde bir değişiklik yapmamış olması aşkın zamandan etkilenmemesine paralel bir anlatı özelliği taşır. Yaşadıklarının etkisinin büyüklüğünü ve tehlikesini vurgulamak adına anlatıcı “*Kleopatra*” üzerinden örnekleme de yapmıştır.

Metnin son anlatı birimi olan 46. ve 55. tümcelerarası bütünde anlatıcı, “Millet Aşkı”ndan söz etmektedir. Bu aşkın, anlatıcıya büyük bedeller ödettiği açıktır. Anlatıcı, çok arzuladığı “üzlet”in kapılarının kendisine kapandığını ve bir kaos ortamına sürüklendiğini düşünmektedir. Anlatıcı, bu aşkın öncekilere benzemediğini özellikle vurgulamaktadır.

Metinde, merkez kavram aşk üzerinden zaman olgusu, anılar ve değişim kavramları ile etkileri ele alınmıştır. Anlatıcının konu alanına ilişkin genel değerlendirmesi ve kendi üzerindeki etki durumuna ilişkin tutumu bir tutarlılık göstermektedir. Bu konu okuyucuda, anlatıcının yaşayarak öğrendiği şeyler olduğu kanısını oluşturmaktadır.

II.II.XIV. Metnin On Dördüncü Bölüm Çözümlemesi

Metinde anlatıcı, kızıl saçlı bir varlıkla karşılaşmasını ve konuşmalarını bildirmektedir. Öyküleme üslubuyla başlayan metin, kızıl saçlı varlığın konuşması, anlatıcının yanıt vermesi ve sonuç nitelikli iki tümcesiyle biter. Öykülemeyle başlayıp konuşmalarla süren ve yine öyküleyici bir şekilde tamamlanan metin, yapısal açıdan tutarlıdır.

İlk anlatı birimi olan birinci ve üçüncü tümcelerarası bütünde, özne kavram olan kızıl saçlı varlık betimlenmiştir. Bu varlığın saçlarının dumansız bir meşaleye benzetilmesi ve tavırlarının gizemli niteliği, varlık hakkında birtakım öngörüler oluşturmaya yöneliktir.

İkinci anlatı birimi olan dördüncü ve 22. tümcelerarası bütün, özne kavramın konuşmasını içerir. Konuşmasında son derece yargılayıcı ve acımasız bir üslup vardır. Dünyaya ilişkin betimlemelerde bulunur. İçinde yaşayan insanda gördüğünü anlatır. Tabii ki dünya ve insana ilişkin gözlemlerinde söz konusu üslubunun etkisi vardır. İnsanı sınırlandırdığını düşündüğü fani olma ve zaman karşısındaki trajik durum üzerinden hor gören ve acıyan bir tavırla konuşmasını sürdürür. Dünya için söylediklerinin yanında, onu yaratana da aynı tavır ve üslupla konuşmaktan geri kalmaz. Konuşmasının sonunda doğrudan anlatıcı hedef alınmıştır. Özne kavram, anlatıcının manevî durumu ve konumuna ilişkin hor gören, yukarıdan bakan bir tavırla konuşmaktadır.

Üçüncü anlatı birimi olan 23. ve 42. tümcelerarası bütün, anlatıcının özne kavram kızıl saçlı varlığa yanıt özelliğindeki konuşmasını içerir. Anlatıcı, ilk olarak, bu varlığa onun kim olduğunu iyi bildiğini belirtir. Bununla birlikte, kendisinin karşısındaki varlığın sandığı gibi biri olmadığını belirterek devam eder. Bu girişle anlatıcı, varlığın kendisine karşı söz konusu aldatıcı ve

küçümseyici tavrının farkında olduğunu bildirmektedir. Konuşmanın devamında kendisinden bahseder ve varlığın aldandığını vurgular. Bu varlığın yargıladığı dünya ile ilgili ona kısa geçmişini ve nereden geldiğini hatırlatır. Doğru olanın ne olduğunu onun da kendisinin de bildiğini ve varlığın üslubunda riyakârlık olduğunu ortaya koyar. Anlatıcıya göre bu varlığın maskesi düşmüş ve İblis olduğu açığa çıkmıştır.

Metnin son iki tümcesi sonuç özelliği taşımaktadır. Amacına ulaşamayan varlık, uzaklaşmıştır. Karşılıklı konuşma bölümleri, metne hâkim kılınmıştır. Konuşanların açıkça belli oluşu da özne kavramın ön planda olduğunu göstermektedir. Metnin ilk ve son kısmında yaşananlar konuşmaların gidişatına paralellik gösterdiği için bir tutarlılık mevcuttur.

II.III. Üstyapı ve Metinlerin Yorumlanması

Ana veri tabanımız özelliğine sahip olan“Erenlerin Bağından”, toplam on dört bölümden oluşmaktadır. İncelememizin bu aşamasında, bölümlerin birbiriyle üst metin ilişkisi oluşturma durumları ve özellikleri belirlenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Metindilbilimde üstyapı incelemesi yorumlama esası üzerine dayalıdır. Biz de bu yorumlamayı metni betimlemeye çalıştığımız küçük yapı ve metni çözümlenmeye çalıştığımız büyük yapı incelemesinde elde ettiğimiz veriler ışığında yapmaya çalışacağız.

Metindilbilimin iki temel unsuru olarak belirtilen “bağdaşıklık” ve “tutarlılık” ilişkisi incelemenin genelinde dikkate alınmakla birlikte bu bölüm içerik ve bildirişim esaslı olduğundan daha çok “tutarlılık” ilişkisi esaslarına göre bir değerlendirme olacaktır.

Bir metnin türü, inceleme esnasında dikkate alınmalıdır. Çünkü her metin türü kendisine özgü bir içerik, biçim ve bildirişim tarzı taşımaktadır. İnceleme metnimiz, mensur şiir türünde yazılmıştır. Mensur şiir, manzum ve mensur biçimde yazılanlar arasında bir türdür. Daha somut bir ifadeyle düzyazı olarak yazılmakla birlikte bir düzyazıya göre sanatlı söyleyişleriyle ondan ayrılır. Bu

tür, bir geçiş ürünüdür ve birtakım özelliklere sahiptir. Bu özelliklerden biri düzyazı biçiminde yazılmış bu türün bir ahenk taşıması, okununca belirli bir ritme sahip olduğunu hissettirmesidir. Buna bağlı olarak inceleme metin ele alındığında belirtilen özelliği taşıdığı görülebilir. Bir örnekle gösterilecek olursa: *“Aziz dost, sanki Hâbil’in kanını içmiş gibiyim, o kadar gönlüm bulandı. Sanki Tufan’da yüzmüş gibiyim, o kadar göğsüm tıkanı, sanki Eyub ile bir döşekte yattım, o kadar hastayım. Sanki Musa’nın ardından yıllarca süründüm, o kadar bezginim. Sanki İshak ile zikreden bendim, o kadar çaresizim. Sanki İsa yerine çarmıha ben gerildim, o kadar yaralıyım. Vücudumun her noktasında, ruhumun her köşesinde ayrı bir facianın izi sızlıyor. Fakat hepsinden acısı ilk facianın izidir. Kanda hayat, tufanda kuvvet, illette humma, şehadette zevk ve yıldırımlarında nur var, ey Rab! Fakat hicrindeki, hicrinle açtığın hasretteki azap, bu kadar kalbe sığmayacak kadar uçsuz bucaksızdır. Havva’ya kavuşmak, Şeytan’dan kurtulmak ve bütün canlılara hâkim olmak neye yarar? Senden irak olduktan sonra!”*(Karaosmanoğlu, 1970:28) Örnekte okuma parçasında görüldüğü üzere belirli sözcük ve sözcük gruplarının yinelenmesiyle bir ahenk ve ritim sağlanmıştır. Bu okuma parçasında; genel izlemin bir süre dizimsellik taşıması yönüyle mensur, ahenk ve ritmin sağladığı biçimsel bütünlük yönüyle de manzum anlatılara ait özellikler bir arada bulunmaktadır. Metinde anlatıcının Peygamber kıssalarından hareketle belirttiği duygusal yoğunluk da bu türün ayırıcı özelliklerinden biridir. Örnekte metinde görüldüğü üzere sanatçının iç dünyası ön plandadır. Belirli bir duygu tahlili söz konusudur. Bu özellikler de mensur şiirin belirgin özellikleri arasındadır. Mensur şiir; *“Şeklen nesri andıran yani vezinsiz, kafiyesiz olarak, düzyazı gibi yazılan; ancak diğer şiirsel unsurlarla(iç kafiye/seci, iç ahenk, şairane benzetmeler, duygu yüklü ifadeler vb.) beslenen; şiirle nesir arasında nesirden ziyade şiire yakın duran metinlere verilen isim.* (Karataş, 2001:284)” olarak tanımlanmaktadır. Metinsellik yönlerini ortaya koymaya çalıştığımız “Erenlerin Bağından” adlı metin de bu belirli özellikleri taşımaktadır.

Metnin bütününde bir ortak anlam alanı oluştuğu görülmektedir. Bu anlam alanı birtakım kavramların yinelenmesi veya belli bir sözlüksel alanın sözcükleri kullanılarak oluşturulmuştur. Metnin bölümlerinden hareketle ulaşılan; *“Elest Bezmi, Ölüm, Yokluk, Safvet, Periler, Nefs, Uzlet, Sıradanlık,*

Aşk Acısı, Öte Hayat (Ahiret), Şiir, Zevk, Mutluluk, Bülbül-Gül, Âşık-Mâşuk...” kavramları sözlüksel alanın öne çıkanlarıdır.

Tespit edilen bu kavramlar tasavvuf düşüncesinin anlam alanına aittir. Metnin başlığı bize bunu her ne kadar verse de bunu belirtmemizdeki asıl amaç kavramların metnin farklı bölümlerinde ele alınmasıyla sağlanan anlam bütünlüğüdür. Bu bütünlük de kavramların sadece birbirleriyle birtakım anlam ilişkilerinden kaynaklanmamaktadır. Kavramlar, belirli bir düzen oluşturacak şekilde bir araya getirilmiştir. Zira metnin ana özelliği de bir tümceler yığını olmanın ötesinde tümcelerarası belirli ilişkilerden meydana gelen bir bütün olmasıdır.

Metinde tıpkı küçük ve büyük yapıda olduğu gibi birtakım gönderimler ve yinelemeler görmek mümkündür. Bunların içerisinde öne çıkan iki yinelemeden biri “Periler”dir. Metnin ilk üç bölümünde şu şekilde ele alınmışlardır:

Birinci bölüm: *“Bir akşamüstü, gülerek oynayarak, çalarak, şen bir alay dostu gibi, nasıl etrafımızı aldılar. Bir günde, hatırında mı? Bize kırlarda pınar perileri şeklinde göründüler. Sen onlarla el ele koşarak, oynayarak kayboldun, bana, tâ içimden o ışık haber verdi ki, pınar perileri tekin değildir ve durdum. Lâkin bir başka gün, pınar perilerinden daha tehlikeli deniz kızlarının sesine koştum. Yerimize döndüğümüz vakit sen de, ben de solgun ve yorgunluk ve kalbimiz bomboştu ve vücudumuzdaki ter donmuştu. İşte bütün gençliğimiz böyle geçti. Doğduğumuz gün, yüzümüze gülen ışık söndükçe zalim tayfalar bizi taştan taşa sürüklüyordu.”*(Karaosmanoğlu, 1970:14) Birinci bölümde perilere ilişkin bir tehlike niteliği söz konusudur. Anlatıcı, nefis olgusuna da periler üzerinden değinmiştir.

İkinci bölüm: *“Kaç defa gülümser gözleri önünde yılan saçlı, uzun turnaklı çulğun, merhametsiz cinler tepinip haykırdılar da o sustu, göz kapaklarını indirdi ve ağladı. Aziz dost, aziz dost! Onlar daha kuvvetli. Onların keminden kimseler kurtulmadı. Onlar Rabbin sesini taklit ederek nebileri aldattılar; onlar, en dinç kahramanları bir tel saça bağlı yerlerde sürüklediler; şairin kanatlarını onlar yoldular ve âşğın gönlüne şüpheyi onlar koydular. Şehirlere ateş, milletlere sıtma veren onlardır. Zamaneye onlar hükmediyor. Bu şimdiki*

medeniyet, rasathane gibi yüksek, kirli ve abus evleriyle bu şimdiki ülkeler onların eseri değil mi?(Karaosmanoğlu, 1970:17-18)”İkinci bölümde birinci bölümle bağlantılı bir şekilde perilerin aldatıcı ve tehlikeli niteliklerine değinilmiştir. Ayrıca “safvet” duygusunun düşmanı olarak gösterilmiştir. Periler, manevi ve olumlu her niteliğin düşmanı olarak gösterilmeye devam edilmiştir. Ancak bu bölümde “bugünkü medeniyet”e bir vurgu söz konusudur. Söz konusu periler İslam dinindeki anlamının dışında maddi ve olgusal temellere dayalı Batı medeniyeti ile özdeş anlamlar içerecek şekilde belirtilmiştir. Anlatıcı günümüzün maddi odaklı yaşam algısından rahatsızlık duymaktadır. Çünkü ona göre modern yaşama ait olguların tümüne Batı medeniyeti kaynaklık etmektedir. Üçüncü bölüm: *“Küçükten beri onlara hüürmeti öğrendim; çünkü doğduğum ev tekin değildi ve anam onların adlarını bilirdi. Kiminin erkek, kiminin dişi olduğunu söylerdi. Her birinin ayrı yüzü, ayrı işi, ayrı rütbesi var, derdi; gece yere su dökerken ıslanmasınlar diye: “Destur!” diye, seslenirdi. Bir akşamüstü, bir çeşmenin başında düştüm; hemen onlara tatlı şerbetler döküldü. Lakin hala anlamadığım bir nokta onlarla münasebetimizin bir sevgiye mi, yoksa bir korkuya mı dayandığıdır. Bir bakıma göre, diyebilirim ki, bu münasebet dostçadır. Zira onları her anışımızda: “İyi saatte olsunlar!” temennisinde bulunmak mutadımızdı. Başka bir bakıma göre, diyebilirim ki bu korkulu ve mürai bir münasebettir, çünkü kaç defa anamın ağzından bile: “Şeytan kulağına kurşun!” inkisarını duydum ve dinler bana ondan sakınmayı öğretti ve bana onlar için Benî Âdem’in düşmanıdır, dedi. Bütün fena ihtirasların, bütün mâsivanın, bütün sıtmaları ve günahların tohumunu ruhumuza onlar ekti; tecessüsü, şüpheyi, isyanı ve kurutucu mantığı ve haşin tahlili onlardan öğrendik. İlahî kanunlara göre ibadet kadar tatlı ömrümüzü isyan kadar acı yapan onlardır; kendi tecrübelerim de bana böyle söyledi. Bunun için yel ve alevden mevcutlara kaç defa rast geldiysem ürktüm, çekindim ve geçtim.(Karaosmanoğlu, 1970:19-20)*”Üçüncü bölümde de perilerin tehlikeli, aldatıcı niteliklerine değinilmiştir. Anlatıcı, İslam dininin öğretilerinden hareketle perilere ilişkin düşüncelerini ortaya koymuştur. Ancak tüm bu sorgulamalara rağmen onlardan ürktüğünü ve çekindiğini, İkinci bölümde belirttiği gibi “bugünkü medeniyet”e ilişkin söylediklerini burada da yinelemiştir.

Üçüncü, dördüncü ve altıncı bölümlerde yinelenen bir diğer kavram ise “Uzlet”tir. Bu kavram da tasavvuf düşüncesinin anlam alanına girmekle birlikte Tevrat’ta da geçer. Zaten yazar, dördüncü bölüme Tevrat’ta “Uzlet” ile ilgili ayeti bir alıntı tümce olarak belirtmiştir. Uzlet, Tasavvuf Terimleri sözlüğünde; *“Halka karışmamak, onlardan ayrı yaşamak, inzivaya çekilmek. Günaha girmemek, daha çok ve daha ihlâslı ibadet etmek için toplumdan ayrılıp ıssız ve kimsesiz yerlere çekilmek, tek başına yaşamak.”*(S. Uludağ, 2012:358)” olarak ifade edilmektedir. Sözlükte ifade edildiği gibi uzlet, tasavvufî bağlamda bir yönelmişliğin göstergesidir. Toplumdan uzaklaşmanın sebebi kişinin Tanrı ile bağını güçlendirmek tamamıyla o bağı odaklanmaktır. İslam Ansiklopedisinde ise; *“Çile, inziva ve zühde (asetizm) yer veren dinî geleneklerde uzlet yaşantısı ruhsal olgunluğa ulaşma ve arınmanın bir yolu olarak görülür. Mistik din yorumlarının yaygın olduğu Hint dinleri, Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslam geleneklerinin yanı sıra Maniheizm gibi gnostik inanç sistemlerinde günahlardan arınmak, gerçeği kavramak ve manevî olgunluğa erişmek amacıyla uzlet yaşantısına yer verilir. Bütün bu geleneklerde uzletin iki önemli karakteristiği dikkat çeker. Sosyal çevreden ve dünya tutkularından elden geldiğince uzaklaşmak, teemmül ve istiğrakla ruhsal aydınlanmayı amaçlamak.”*(İslam Ansiklopedisi, 2012:255)” olarak ifade edilmektedir. Ansiklopedi tanımında görüldüğü üzere uzlet tutumu birçok inanç siteminde görülmektedir.

Üçüncü bölümün girişinde: *“Her uzlet meskûndur ve her uzletin kendine göre sakinleri vardır. Bazısında melekler, bazısında cinler oturur, kiminde periler dolaşır, kiminde devler çömelir. Benim seçtiğim uzlette pınarlar, çeşmeler ve çardaklar var.”* şeklinde ele alınmıştır. Uzlet, anlatıcı tarafından bir uzam olarak betimlenmiştir. Anlatıcı, kendisi için resmettiği uzlet algısını, daha önceperiler olarak adlandırdığı tehlikeli varlıklardan sakınmak için yaptığı imasını vermektedir. Peri kavramı İslam Ansiklopedisinde; *“ Farsça peri kelimesinin aslı Zend Avesta’nın çeşitli bölümlerinde geçen pairika olup büyü yapan, büyüleyen anlamına gelmektedir. Pehlevi dilinde parig/perigi ve daha sonra peri olmuştur. Zende Avesta’da pairikadan ateşin, suyun, ineğin, ağacın, yerin üstüne gelen kovulmuş bir yaratık, iblîs ve şer olarak söz edilir. İslam’da peri inancı yoktur; ancak müslüman toplumlarda peri cinle, cinlerin aslının*

melek olduğu inancı ile irtibatlandırılmıştır. Türk halkı arasında peri genellikle cin taifesinin güzel ve zararsız kısmına verilen addır ve bu sebeple güzelliğin simgesi olmuştur. (İslam Ansiklopedisi, 2012:252)” olarak ifade edilmektedir. Anlatıcı perilerden aldatıcı ve kötü nitelikli olarak bahsetmektedir. Anlatıcının aktarımı büyük ölçüde Zend Avesta’daki tanıma uygundur.

Dördüncü bölümün tamamında uzlet konusu ele alınmakla birlikte birkaç yerde özellikle vurgu yapılmaktadır. Bunlardan biri: *“Aziz dost! Bana sorma ki niçin uzletteyim. Uzlet kuvvetilere vatan, zayıflara gurbettir. Sen ise beni zayıf tanıdın; onunla bu uzun ülfetime şaşman lazım gelir.(Karaosmanoğlu, 1970:24)”* şeklindedir. Burada da aynı mekân algısı devam etmektedir. Anlatıcı, uzlette kalma kararı almıştır. Bu da anlatıcının konuya ilişkin tutumunu gösterir. Bölümün devamında anlatıcının bu tutumunu destekleyen eleştirel, sitem ve isyan dolu bir açıklama mevcuttur. Bölümün sonunda söz konusu tutumundaki durumunu şu ifadelerle belirtir: *“Sükûn ve uzlette hiçbir şey yok. Aç, haris ve mütecessis ruhların hiçbiri ona uğramasın. Çünkü uzlet ne bir saray ne bir bahçedir; hatta ne de bir mabet. Gerçi, pek çok olgun canlar, onda hem bir saray hem bir bahçe hem de bir mabet buldular. Ben bu esrara erecek miyim? Uzlet bana bir sihirli ülke gibi ne vakit açılacak? Bilmem; şimdilik tevekkülle onun altından kapısı önünde bekliyorum.(Karaosmanoğlu, 1970:25)”*Uzam algısı oluşturan betimlemeler devam etmektedir. Bu somutlama üzerinden anlatıcı, bu tutumunun başta sıkıntı verici olduğunu ve sabretmesi gerektiğini belirtir.

Metinde içerik unsuru olarak tasavvuf olgusu hâkim olsa da bildirişim özellikleri doğrultusunda metnin bir tasavvuf öğretisi niteliğine sahip olmadığı söylenebilir. Bu olgu, anlatıcının yaşanan zamandaki durumuna karşı aldığı tavırla açıklanabilir. Metnin girişinin ölüm, yokluk veya fena gibi karamsar nitelik taşıyan kavramları anlatışıyla başlaması ve bölümlerin devamında anlatıcının günümüz uygarlık anlayışını ele alış üslubu ile uzleti seçmesi bu durumun göstergesidir. Ayrıca anlatıcının ihtişam, şan ve mutluluk adına mitik dönem anlatılarıyla günümüzde ihtişam göstergesi unsurlarını karşılaştırarak bu hâlin bir değerinin olmayışını ortaya koyarak tavrını pekiştirmektedir.

Metnin üçüncü ve on dördüncü bölümünde bir gönderim ilişkisi söz konusudur. Bu ilişki, anlatıcının perilerle tesadüfü üzerinden kurulmaktadır. Üçüncü bölümde anlatıcının “son tesadüf” diye belirttiği duruma, ön dördüncü bölümde aynı varlıkla yaşadığı yeni bir tesadüfün eklenmesiyle bir gönderim ilişkisi meydana gelmiştir. İki tesadüfte de karşılaşılan varlık bir peridir; ancak farklı perilerdir.

Üçüncü bölümde son tesadüf diye anlatılan olay, bölümün tamamını içerdiğinden buraya bir alıntı yapmamız söz konusu değildir. Anlatıcı, bu bölümde perilerle birçok kez karşılaştığını ancak bu karşılaşmalarında sadece perinin kendisine tebessüm etmediğini, kendisiyle konuştuğunu ve aralarında geçen konuşmaları anlatır. Perinin akli ve gönlü esas alan düşüncelere sahip olması, anlatıcı için beklenmedik bir durumdur. Bu konuşma üzerine perilere ilişkin düşündüklerinde bir tür yanılgıya düştüğünü düşünür. Perinin dalgın zihinleri ölü zihin sayması, anlatıcının yaşadığı hazzın kaynağını sorgulaması anlatıcıyı derinden etkilemiştir.

On dördüncü bölümde ise anlatıcının “kızıl saçlı mevcut” diye adlandırdığı varlıkla tesadüfü anlatılmaktadır. Bu varlığın üçüncü bölümdeki peri ile aynı varlık olduğu yönünde bir beyan yoktur. Bununla birlikte bu bölümdeki konuşmaların içeriğiyle üçüncü bölümdekilerin içeriği aynı doğrultuda değildir. Söz konusu peri önceki perinin aksi yönde bir tavır içindedir. Anlatıcı son bölümde kendisini savunma tutumundadır. Çünkü bu tesadüfte anlatıcı için yanılgıya düşecek, gaflet içinde olacak bir durum mevcut değildir. Önceki tesadüften hareketle bir farkındalık geliştirmiştir.

Metnin tümünde bir tespite bağlı değerlendirme söz konusudur. Yazar, metinde konumlandığı kahraman anlatıcıya günümüz dünyasının değerlerini içinde yetiştirdiği toplumu da göz önüne alarak tespit ettirmiş ve bir değerlendirme yaptırmıştır. Elde ettiği değerler karşısında anlatıcı, kendisini karamsar ve çaresiz bir durumda bulmuştur. Olgusal nitelikte olan bu değerler, insanın duygu ve düşünce dünyasını dikkate almamaktadır. Anlatıcı, bu durum karşısında manevî bir tavır içinde bulunmaktadır. Anlatıcı, olgusal olarak nitelenen Batılı paradigmanın bu durumun mimarı olduğu kanaatindedir.

Yakup Kadri, metinde anlatıcısına içinde yetiştiği milletin asırlar süren deneyimiyle geliştirdiği tasavvuf düşüncesinin yolunu göstermiş; anlatıcının manevî tavrı tasavvufî bir nitelik kazanmıştır.

Genel itibariyle “Erenlerin Bağından”, bir mensur şiir metni olarak yazarının iç dünyasını ele aldığı konuları doğru konumlandırarak etkileyici olabilme adına gereken bildirişim etkisini yakalamış; yinelemeler, söz oyunları ve genel ahenk dizgesiyle yapı, içerik ve bildirişim bütünlüğünü sağlamıştır. Bütünlükler, belirli bir mantıksal algı çerçevesinde bir araya gelmiştir. Söz konusu algı çerçevesi, bağdaşıklık ve tutarlılık unsurlarının üstyapı kapsamında sağlandığını göstermiştir.

III. “ERENLERİN BAĞINDAN” METNİ

III.I. Birinci Bölüm

(1)Yıllar yârlardan, yârlar yıllardan vefâsız... (2)Kara baht bir kasırga gibi. (3)Bu ne baş döndürücü bir iş? (4)Geceler günleri, günler geceleri kovalıyor; cefalar cefaları. (5)Saçlarımızda aklar akları, alnımızda çizgiler çizgileri doğuruyor. (6)Tevekkül güç, isyan vahim; felek hiç rahmetmeyecek mi? (7)Heyhat, aziz dost, onu döndüren kara bahtın kasırgası...

(8)“Bahçeler bozuldu; yuvalar dağıldı; yollar silindi; cihan viran oldu.” (9)Yaşlı gönül şimdi böyle diyor; her şeyi kendine eş görüyor. (10)Bu da bâtil hislerden biri... (11)Cihan ne vakit mâmur idi? (12)Bahçelerde ne vakit güller açtı? (13)Ne vakit yuvalarda bülbüller öttü? (14)Yollardan ne vakit yârlar geldi? (15)Umduk, bekledik, düşündük. (16)Hangi şey umduğumuza uygun düştü? (17)Gördüğümüz düşündüğümüze benzedi mi? (18)Gelenler beklediğimize değdi mi? (19)O mesut ve ulvi saatler hangi saatlerdi ki, içinde iken: “Geçme! Dur” diye haykırdık? (20)Hiçbiri, aziz dost, hiçbiri! (21)Belki hepsini geçsin, gitsin diye bekliyorduk, zira onlar, birbirinden çirkin, birbirinden değersiz saatlerdi. (22)Kimi bir damla göz yaşıyla, kimi tek bir “Eyvah” ile, kimi bir esnemeyele, kimi yalnız sükûtle dolup gitti. (23)Onlar, birer birer tekrar gelsin ister misin? (24)Hayır, hayır, hayır; değil mi? (25)Nasıl ki en aziz ölülerin bile döndüğünü istemiyoruz.(26)Ademde ezici ve gasp edici bir kudret var. (27)Hepimiz ona yönelmiş bekliyoruz. (28)Ne kadar yaratıcı ve kudretli ruhlar âkıbet ona râm oldu. (29)Dünyayı idam mahkûmlarıyla dolu bir zindana benzeten hâkim doğru düşünmüş. (30)Hepimiz için âkıbet o meş’um şafak sökecek. (31)İnan ki şimdiden yola çıkan kafilenin içindeyiz. (32)Biraz ötede siyasetgah görünüyor. (33)Bu siyasetgahta yıllarca süren işkencelerle can veriliyor. (34)Doğduğumuz gün, işte, bunun için ağladıktı. (35)Ve “Güldüktü de!” diyeceksin. (36)Evet, o gülüş henüz bıraktığımız cennetin yâdı idi. (37)İlk vatandan o hafif ışık daima yüzümüzde kaldı. (38)Bu hafif ışıktan da mahrum olsaydık, yolumuzun karanlığında, şimdiye dek kaybolup giderdik; mihnetimiz dayanılmaz bir raddeye varırdı. (39)Şükür Rabbe ki, bunun sayesinde ara sıra iyilikle, güzelliği sezer gibi olduk. (40)Bizi çok defa düşmanların tuzağından bu kurtardı; her yol dönümünde, gece, onlara pusuda rastgelmez miydik?

(41)Bir akşamüstü, gülerek oynayarak, çalarak, şen bir alay dostu gibi, nasıl etrafımızı aldılar. (42)Bir günde, hatırında mı? (43)Bize kırlarda pınar perileri şeklinde göründülerdi. (44)Sen onlarla el ele koşarak, oynayarak kayboldun, bana, tâ içimden o ışık haber verdi ki, pınar perileri tekin değildir ve durdum. (45)Lâkin bir başka gün, pınar perilerinden daha tehlikeli deniz kızlarının sesine koştum. (46)Yerimize döndüğümüz vakit sen de, ben de solgun ve yorgunluk ve kalbimiz bomboştu ve vücudumuzdaki ter donmuştu. (47)İşte bütün gençliğimiz böyle geçti. (48)Doğduğumuz gün, yüzümüze gülen ışık söndükçe zalim tayflar bizi taştan taşta sürüklüyordu.

(49)Nedense hulyamız bize kâfi gelmedi! (50)Bütün güzellik gibi bütün hakikat de onda değil miydi? (51)Bize aşk için kadın, vecd için bade lazım mıydı? (52)Biz ki Elest bezminde sevmişler, Elest bezminde mest olmuşlarız. (53)Bu zevahir âlemindeki her fiilimiz o ulvi sarhoşluğu bozmadan başka bir şeye yaramadı. (54)Şimdi kalbimiz boş, başımız doludur. (55)Ağzımızda zehir, gözlerimizde ateş var; tatsız bir sarhoşluk içindeyiz. (56)Ve artık yolun ortasını geçtik ve saçlarımızda aklar akları ve alnımızda çizgiler çizgileri doğuruyor. (57)Ve ellerimiz, dizlerimiz titriyor ve önümüzdeki ufuklardan fena havası esiyor. (58)Söyle gençliğini ne yaptın? (59)Söyle gençliğimi ne yaptım? (60)Bundan sonra hulyalara dalmak artık kabil olmayacak mı? (61)Bu tez ve tatsız seyahatte o kadar çirkin şeyler gördükten sonra söyle, artık o sessiz, şefik, rayihalı ve şeffaf hayaletler bizim ruhumuzu ziyaret etmeyecek mi? (62)O ruh ki barbar bir diyârın mezar taşlarında kazılı şeytan ve canavar resimlerine benzeyen biçimsiz, değersiz, kaba izlerle örtüldü, gitti.

III.II. İkinci Bölüm

(1)Kalbin en aziz mihmanı ne? (2)Safvet değil mi? (3)Vah onu kaybedenlere; onlara artık felâh yok. (4)Sevda ve gençlik beni terk etti; ümitle hulya kâh gelip kâh gidiyor. (5)Lâkin o kaldı. (6)Ey tek vefalı! (7)Ey mahzun gönlün tek şenliği! (8)Sen bir öksüz hemşirenin ruhu musun?

(9)Gözlerinde yaşlı tebessümler parlıyor; ağzı hayretle yarı açık duruyor; ince, uzun parmaklı beyaz elleri var. (10)Daima bir yasemin dalı tutuyor; giydiği

yensiz, yakasız bir beyaz gömlektir. **(11)**Endamı, Orta çağ ressamlarının zühdi levhalarındaki göğsü ve karnı düz, bâkir Meryem vücutları gibi. **(12)**Ve sanırım, Meryem gibi acısız, ihtilâçsız doğuruyor.

(13)Kaç defa, tâ içimden bana: “Kardeş, kardeş!” diye seslendi. **(14)**İşte onu, böyle görür, böyle hissederim. **(15)**Bana söz söylediği zamanlar kaç yaşında olduğumu ve neler gördüğümü unuturum; hayatı ârızasız, pâk ve aydınlık görürüm. **(16)**Düşün ki, bana “Sev!” dese, tekrar seveceğim. **(17)**“Bekle! Ara! Çalış!” dese tekrar bekleyeceğim, tekrar arayacağım, tekrar çalışacağım.

(18)Lâkin o hiç emretmiyor. **(19)**Yalnız gülüyor ve ağlıyor. **(20)**Ve diyor ki: “Bahçelerde sevdalılar kol kola dolaşıyor. **(21)**Mabetlerde zahitler dua ediyor. **(22)**Nur yüzlü hâkimlerle kartal burunlu kahramanlar ardından şarkı söyleyerek bir fecre doğru şen kabileler halinde yürüyor. **(23)**Şairin hayali hayattan, hayat şairin hayalinden güzel! **(24)**Kim bilir dünyada daha ne kadar güzel ve iyi şeyler var ki gözlerimiz görmedi, kulaklarımız işitmedi.

(25)Ah, bin gözüm, bin kulağım olsaydı da bin şaheserin lezzetini birden tatsaydım. **(26)**Tabiatla insanların ilahi bir ahenk ve inşirah içinde iyilik ve güzelliği yaratmakla meşgul sanıyor. **(27)**Gılgizet, günah ve felaket ona birer kaza gibi görünüyor ve bunun için bazan ağlıyor. **(28)**Beyaz gömleğine yeryüzünden ne bir damla kan, ne bir damla çamur sıçradı. **(29)**İnsanları sevk eden yegâne kanunun açlık ve şehvet olduğunu öğrenmedi. **(30)**Bütün şaheserlerin yarım kaldığından haberi yok. **(31)**İdeal hasretinin ne yürek yakıcı olduğunu hiç bilmedi. **(32)**Bununla beraber, bütün nebilelerle, bütün kahramanları ve bütün dâhileri o doğuruyor. **(33)**En güzel şiirlerle en güzel levhaların ve en beyaz mabetlerle en beyaz heykellerin anası odur.

(34)Kabil mi ki onsuz milletleri kalpten tutuşturan kıvılcımlar çıksın; kabil mi ki onsuz saadet ve zafer müyesser olsun?

(35)Sabah akşam dua ederim: “Rabbim, derim; ona kuvvet ver. Ona kuvvet ver ki, nefretle şüpheyi içimden kovsun ve bana yalnız o hâkim olsun.” **(36)**Ne yazık ki ince ve uzun parmaklı elleri kamçı tutmasını bilmiyor. **(37)**Hayretle yarı açık ağzına tevbih hiç yakışmıyor. **(38)**Şecaatin anası iken

kavgadan çekiniyor. (39)Kaç defa gülümser gözleri önünde yılan saçlı, uzun tırnaklı çılgın, merhametsiz cinler tepinip haykırdılar da o sustu, göz kapaklarını indirdi ve ağladı.

(40)Aziz dost, aziz dost! (41)Onlar daha kuvvetli. (42)Onların keminden kimseler kurtulmadı. (43)Onlar Rabbin sesini taklit ederek nebileri aldattılar; onlar, en dinç kahramanları bir tel saça bağlı yerlerde sürüklediler; şairin kanatlarını onlar yoldular ve âşığın gönlüne şüpheyi onlar koydular. (44)Şehirlere ateş, milletlere sıtma veren onlardır. (45)Zamaneye onlar hükmediyor. (46)Bu şimdiki medeniyet, rasathane gibi yüksek, kirlî ve abus evleriyle bu şimdiki ülkeler onların eseri değil mi? (47)Tecrübî ilim denilen şimşek gözlü canavarı onlar doğurmadı mı? (48)Nereye gitmeli? (49)Ne yapmalı? (50)İçimizdeki beyaz gömlekli bâkireye en emin harem neresidir? (51)Hangi köşede yalnız onunla, yalnız onun için yaşamak müyesser olacak? (52)Heyhat, aziz dost, dünyada hiçbir yer tekin değil. (53)Hayat çok tehlikeli. (54)Ruha, her yaş başka bir tuzak gibi.

III.III. Üçüncü Bölüm

(1)Her uzlet meskûndur ve her uzletin kendine göre sakinleri vardır. (2)Bazısında melekler, bazısında cinler oturur, kiminde periler dolaşır, kiminde devler çömelir. (3)Benim seçtiğim uzlette pınarlar, çeşmeler ve çardaklar var. (4)Bunun için ekseriya, perilerle cinlere rast gelirim. (5)Küçükten beri onlara hürmeti öğrendim; çünkü doğduğum ev tekin değildi ve anam onların adlarını bilirdi. (6)Kiminin erkek, kiminin dişi olduğunu söylerdi. (7)Her birinin ayrı yüzü, ayrı işi, ayrı rütbesi var, derdi; gece yere su dökerken ıslanmasınlar diye: “Destur!” diye, seslenirdi. (8)Bir akşamüstü, bir çeşmenin başında düştüm; hemen onlara tatlı şerbetler döküldü. (9)Lakin hala anlamadığım bir nokta onlarla münasebetimizin bir sevgiye mi, yoksa bir korkuya mı dayandığıdır. (10)Bir bakıma göre, diyebilirim ki, bu münasebet dostçadır. (11)Zira onları her anışımızda: “İyi saatte olsunlar!” temennisinde bulunmak mutadımızdı. (12)Başka bir bakıma göre, diyebilirim ki bu korkulu ve mürâf bir münasebettir, çünkü kaç defa anamın ağzından bile: “Şeytan kulağıma kurşun!” inkisarını

duydum ve dinler bana ondan sakınmayı öğretti ve bana onlar için Benî Adem'in düşmanıdır, dedi.

(13)Bütün fena ihtirasların, bütün mâsivanın, bütün sıtmaları ve günahların tohumunu ruhumuza onlar ekti; tecessüsü, şüpheyi, isyanı ve kurutucu mantığı ve haşin tahlili onlardan öğrendik. (14)İlahî kanunlara göre ibadet kadar tatlı ömrümüzü isyan kadar acı yapan onlardır; kendi tecrübelerim de bana böyle söyledi. (15)Bunun için yel ve alevden mevcutlara kaç defa rast geldiysem ürktüm, çekindim ve geçtim.

(16)Birincisinde, bir çeşme başında idi; bir civan gibi göründü, korkuma dudak büktü, omuz silkti ve silindi, gitti. (17)İkincisinde bir pınar başında idi; taze bir kız gibi göründü; çekinmemi sezince kahkahalarla güldü ve raks ederek yapraklar içinde kayboldu. (18)Üçüncüsünde bir asma altında idi: Asıl kıyafetinde göründü, şakacı ve mütebessim, yolumu kesmek istedi ve sarardığımı görerek sır oldu, göçtü. (19)Daha başka tesadüfler hatırlıyorum. (20)Her defasında bir başka kıyafet, bir başka yüzle göründüler; fakat hiçbirinde korkunç ve cebbar değildiler. (21)Türlü türlü nikaplar altında aynı şakacı, genç ve şuh gözleri seziyordum. (22)Son tesadüf şöyle oldu:

(23)Bir akşamüstü asmalardan birinin gölgesinde oturuyordum. (24)Biraz evvel pınardan doldurduğum serin kaseye taze salkımları koymuştum. (25)Havada kekik ve merzengûş kokuyordu. (26)An bir tatlı musiki gibiydi. (27)Yaprakların arasından sızan pembe akşam aydınlığına baktım. (28)İçimde sebepsiz bir ferah vardı. (29)Kendi kendime dedim ki: “Böyle anlar bize neden yetmiyor? Saadet bu değil mi? Nedir içimizdeki o obur şey ki en tam zevkte bile: “Daha, daha!” diye haykırır?”

(30)Yanımda bir ses: “İşte, dedi, o senin en iyi kısmındır!”

(31)Başımı çevirdim, baktım: Eski âşinalardan biri. (32)Hayretimi görerek güldü: “Çok dalgındın. Geldim, yanına oturdum. Haber almadın” dedi ve gözleri örtülü, önüne bakarak devam etti: “Dalgınlık fena ve âdi bir şey. (33)Bu, kendi kendini gömmek ve ruhunu ademe kalbetmek demek. (34)Her dalgın bir müteharrik ölüdür. (35)Ölmek harici eşya ile şuurf münasebetimizin kesilmesi değil de nedir? (36)Bir dalgınlık da bundan başka bir arıza mı? (37)Bu

yüzden, bence dalmak ve ölmek masterları tamamıyla eştir. (38)Bütün şuurumuzu kendine hapseden bir fikrin bir mezardan farkı var mı? (39)Bir fikir, dedim, sanki her dalgınlık bir derin tefekküre alametmiş gibi. (40)Hâlbuki en büyük dalgınlık hiçbir fikre malik olmayanlardır. (41)Dört tarafı kapalı bir yerde fikrin işi ne? (42)Fikir ateş gibidir, örtülü bir yerde söner. (43)Uyanık can, uyanık can, bu haller sana yakışmaz; sen ki ne sofusun, ne mürai! (44)Cismini her taraftan nafiye örtmeye çalışma. (45)O bir kafestir ve içindeki bir sevdalı kuştur; lazım gelir ki her taraftan ziya girsin ve havalar işlesin. (46)O içindeki – gönül, ruh, ne dersin de – sana bir vedia değil mi? (47)Onu ne hakla hapsedersin? (48)O ki hava ile ziyanın kızıdır.

(49)“Bak, kokla, dokun, işit, tat; her şeyin bir başka lezzeti, her saatin bir başka zevki var. (50)Bir şair diyor ki: “Dakikalar birer altın külçesidir; ey fani! Her külçenin altınını sızdırmadan bırakma!” biliyorum, fena dakikalar da var. (51)Gökten çemenler üstüne çiğler döküldüğü gibi bazen da yıldırımlar düşüyor. (52)Nikbetle saadet bazen el ele koşuyorlar. (53)Gençliği ihtiyarlık, hastalık, ölüm kovalıyor. (54)Kadınlar ihanet ediyor, dostlar unutuyor, biliyorum bunların hepsini biliyorum. (55)Fakat uyanık, ferahlı ve rind bir kalp için nikbetin de ayrı bir zevki var: Böyle kalpler sihirli imbikler gibidir; en fena unsurlardan en güzel iksiri çıkarır. (56)Dünyada en iyi şeyleri, sanatlar, medeniyetleri hep ferah doğuruyor, rind kalpler doğuruyor. (57)Eski zamanlarda insanlar sarhoş arılar gibiydi. (58)Son zamanlarda hepsi de baykuşlara döndüler. (59)Melal diye bir beliyeye icat ettiler; ciddiyet, temkin diye ciddi bir nikab giydiler. (60)Bin türlü siyah mevhumelerden, bin türlü korkunç menahiden başları üstüne ağır kubbeler kurdular. (61)İşte şu dakikada o kubbelerden biri senin tepende duruyor. (62)Bu sakil örtünün gölgesinde asıl güneş aydınlığına kavuşmak ve ondan kamaşmak sana nasip olmayacak. (63)Abus yılanın abus çocuğu. (64)Bu güzel meyveleri bu çirkin kâseye neden hapsettin ve sen burada yapıyorsunuz neye oturdun? (65)Birtakım değersiz hatıralarla, bir sürü karanlık nedametleri çiğneye çiğneye çıkardığın acı suyu yutmakta bir hikmet mi var sanıyorsun? (66)Gafil! (67)Bil ki yalnız “şimdi” nin bir değeri var. (68)“Dün” ve “yarın” mevcut değil bile. (69)En güzel ana “Dur” demek ve onu uzatmak; işte saadetin yegâne sırrı.

(70)“Fakat emin ol ki bu an onlardan biri değildir. (71)Demin sana: “Oh! Ne mesudum” dedirten şey ancak kaba ve uzvî bir istirahatı. (72)Uzun bir yaz

gününün hararetini bir serin akşam takip etti; ziya yumuşadı; biraz sonra soğuyan üzümlerden yiyeceğini düşündün, bunun için bir ferah duydun. (73)Bu ferahın “Gönül”le münasebeti yok. (74)Bu mideden geliyor. (75)Gönül’e hizmet edenler üzümü böyle yemez ve gözleri yollarda maşuka bekler. (76)Hâlbuki sana havada biraz kekik kokusuyla yapraklar arasında bir parça pembe ziya kâfi geliyor. (77)Sen kurumuş, bitmiş, miskin bir ruhsun!”

(78)Bunları söyleyerek gecenin ilk karanlığına karıştı. (79)Son cümlelerde sesi hiddetliydi; başımı çevirip bakmadım. (80)Aziz dost, şüphesiz bu, onlardan biriydi. (81)Çünkü imbikten, iksirden ve gönülden bahsetti ve içime tuhaf bir buğu bıraktı.

III.IV. Dördüncü Bölüm

(1)“Kaçtım; uzaklaştım ve uzlette karar kıldım.”

“Tevrat” tan

(2)Aziz dost! (3)Bana sorma ki niçin uzletteyim. (4)Uzlet kuvvetlilere vatan, zayıflara gurbettir. (5)Sen ise beni zayıf tanıdın; onunla bu uzun ülfetime şaşman lazım gelir.

(6)Bana sorma ki burada kendime kâfi miyim? (7)Issızlık penceresiz bir dehliz gibi: onda sendeleğe sendeleğe bin zahmetle yürüyorum. (8)En ziyade geniş kırlarda beşeri esaretimi hissediyorum. (9)Tabiî dinler öldüğü günden beri insana tabiattan büyük düşman olur mu? (10)Loş kubbeler altında açılmış gözlerime göğün çiğ ışıkları birer hançer gibi saplanıyor. (11)Hissiz ve düşüncesiz tabiat ortasında kalbimin çarpıntısı, iradem, duygularım ve düşüncelerim bana mehip birer harikuladelik gibi görünüyor. (12)Yalnızlığımı ve aczimi iki kat fazla ve ürkerek duyuyorum. (13)Hiç dert ortağım yok; cehennemî bir değirmen gibi kendi dertlerimi kendim öğütüyorum.

(14)Lakin şehirlerde, insanlar ortasında bedbahtım. (15)Biliyorsun ki kendim istedim, kendim kaçtım. (16)Telaşlı, neşesiz bir halkla dolu sokaklar; şekilsiz, intizamsız, loş ve kasvetli evler, boş ve bakımsız mâbetler; kaba ve gürültülü, sakın ve uyuşuk meclisler; hep bu, hep bu değil mi? (17)Tabiatın her

cevrine, uzletin her kahrına çoktan razıyım. **(18)**Tek şehirlerden, tek insanlardan uzak olayım. **(19)**Her şehir bir suni cehennem, her insan bir sahte zebani gibi... **(20)**İnan ki hepimizi kaba ve çirkin bir komedyanın yorgun oyuncularını halinde görüyorum. **(21)**Ne aşkınız aşka, ne hırslarınız hırsa, ne gamınız gama, ne neşeniz neşeye benziyor. **(22)**Dostlukta hodbin, kinde korkak, fedakârlıkta gösterişçisiniz. **(23)**Ömrünüz iki basık kutup ortasında paslı bir çember gibi dönüyor: Kadın ve para. **(24)**Hâlbuki kadını da parayı da gösteriş için istiyorsunuz. **(25)**Bu son kalan dininizde bile samimi ve coşkun değilsiniz. **(26)**Hisset, israf, haset, fitne, hile, kibir ve azamet şehirlerin doğurduğu hep bunlar değil mi? **(27)**Bu canavarların her biri bir köşe başında, her biri bir evin önünde tuzağını kurmuş bekliyor. **(28)**Hâkimlerinizin zulmünde ürkeklik, mahkûmlarınızın isyanında kabalık var. **(29)**Kabalık, aziz dost, evet kabalık! **(30)**Yalnız insanların bir araya toplanışından bu feci ve en büyük dâhiye; hiç olmazsa sükûn ve uzlette bu yok.

(31)Sükûn ve uzlette hiçbir şey yok. **(32)**Aç, haris ve mütecessis ruhların hiçbiri ona uğramasın. **(33)**Çünkü uzlet ne bir saray ne bir bahçedir; hatta ne de bir mabet. **(34)**Gerçi, pek çok olgun canlar, onda hem bir saray hem bir bahçe hem de bir mabet buldular. **(35)**Ben bu esrara erecek miyim? **(36)**Uzlet bana bir sihirli ülke gibi ne vakit açılacak? **(37)**Bilmem; şimdilik tevekkülle onun altından kapısı önünde bekliyorum. **(38)**Arkamda bıraktığım boş gürültüden sonra orada, içeride sezdiğim sükûn ne tatlı. **(39)**Sakın bana geleyim deme! **(40)**Yol uzun, dik ve zahmetlidir ve tekrar dönmek kabil değildir. **(41)**Ben buraya yalınayak, dizlerimde kan, ellerim parça parça, düşe kalka vardım; zira ürktüğüm tehlike, çektiğim zahmetten daha büyüktü. **(42)**Eğer seni arkandan kovalayan böyle tehlikeler yoksa nafîle, buraya erişemezsin; orada kal, daha iyi... **(43)**Kalbin korkusuzsa ve düşmanların azsa, “Halkın dalgalarından ve bağırışlarından ve mihnet ve endişelerinden” sana ne! **(44)**Sadağındaki son oka dek kalabalığın ortasında silahlı, gülümser ve ayakta dur!

III.V. Beşinci Bölüm

**(1)“O mémoire es-tu un bienfait
duciel ou un supplice de
l’enfer?”**Lamartine

(2)Serendip, Serendip, Serendip; niçin hala gurbetin kalbimizde?
(3)Binlerce yıl gözyaşları, binlerce yıl ah vah, binlerce yıl bin türlü musibet, bin türlü ceza, tövbeler, dualar hepsi bervaha mı oldu? (4)O ilk yara, kalbimizin ilk yarası, her şeye rağmen daima sızlayacak mı? (5)Daima sızlatacak mı? (6)O günden beri bin türlü günah işledik; binlerce Havva’lar binlerce şeytanlarla el ele verdi; binlerce ağaçtan binlerce meyveler yedi, hiçbirinin cezası bu kadar uzun sürmedi.

(7)Bu yerin cennetten farkı var mı? (8)Yolumuzun üstünde sayısız eşler bize kollarını uzatıyor, her daldan bir türlü yemiş sarkıyor, fakat hiçbiri gözümüzde değil... (9)Hala, için için ilk yurtla ilk yemişin ve ilk eşin hasretini çekiyoruz. (10)Nereye gitsek, neye baksak, ne yapsak gönlümüz yaşlı, gözlerimiz yaşlıdır. (11)Tanrı, bizi teselli için neler yapmadı! (12)Peygamberini gönderdi ve altın sevr’i vaat etti; oğlunu gönderdi ve sevgi ve şefkat balından yedirdi; habibini gönderdi ve her arzumuz için bir başka cennet yolunu gösterdi. (13)Hiçbiri kâr etmedi, hiçbiri kâr etmedi. (14)Her birimiz, hâlâ, o meş’um kayanın üstünde bağrını döven birer Âdemiz.

(15)Ey Rab, ey Rab, neden hafızayı mahvetmedin? (16)Unuttun da neden unutturmadın? (17)O elîm hatıranın ateşini biliyorsun, Tufan bile söndüremedi; nesilden nesle, kalbden kalbe aktı, üredi. (18)Bu cehennemden bir kıvılcım mı? (19)Müthiş bir cezanın azabına benziyor. (20)Belki de bu bir nedamettir, belki de bu ezeli bir günahın ebedî nedametidir; o, bize asırların maverasından miras kaldı. (21)Onu biz asırların maverasına miras bırakacağız; babam bu sızıyla inledi, evladım bu sızıyla inleyecektir: Hasret ve nedamet! (22)İşte, hilkatin sırrıyla ağırlaşan ruhumuz bu iki keskin ve kızgın kaide üstünde duruyor ve yatağı içinde rahat arayan bir hasta gibi sağdan sola, soldan sağa dönüyor. (23)Ey ruh, ey ruh ne yapsan nafi! (24)Senin için huzur mümkün değil. (25)Zira sağın küfür, solun mâsivadır ve yatağın sana dardır; onu, senin yüzünden ukubete duçar olan kindar varlık döşedi.

(26)Aziz dost, sanki Hâbil'in kanını içmiş gibiyim, o kadar gönlüm bulandı. (27)Sanki Tufan'da yüzmüş gibiyim, o kadar göğsüm tıkanı, sanki Eyub ile bir döşekte yattım, o kadar hastayım. (28)Sanki Musa'nın ardından yıllarca süründüm, o kadar bezginim. (29)Sanki İshak ile zikreden bendim, o kadar çaresizim. (30)Sanki İsa yerine çarmiha ben gerildim, o kadar yaralıyım. (31)Vücudumun her noktasında, ruhumun her köşesinde ayrı bir facianın izi sızlıyor. (32)Fakat hepsinden acısı ilk facianın izidir. (33)Kanda hayat, tufanda kuvvet, illette humma, şehadette zevk ve yıldırımlarında nur var, ey Rab! (34)Fakat hicrindeki, hicrinle açtığın hasretteki azap, bu kadar kalbe sığmayacak kadar uçsuz bucaksızdır. (35)Havva'ya kavuşmak, Şeytan'dan kurtulmak ve bütün canlılara hâkim olmak neye yarar? (36)Senden irak olduktan sonra!

(37)Gerçi didarını vaat ettin, gerçi o ümitle yaşıyoruz ve ölüm ona giden yoldur diye fenadan korkmuyoruz, fanilikten utanmıyoruz. (38)Bu hicran orada da sürecek, bu hicran orada da sürecek. (39)Cemaline baktıkça, bir zamanlar ondan ayrı nasıl yaşadık diye ağlayacağız. (40)Ve bu yeryüzündeki çektiğimiz hasreti hatırlayacağız. (41)Ruh ki hatıradır, bunu hatırlayacak; ruh ki düşüncedir, bunu düşünecek. (42)Düşünecek ki bir zamanlar sürgünde idi; kaba, kusurlu ve fani şekiller ortasında yaşadı; mahdut ve vahi güzellikler ona aksetti; kan, kemik ve et ona yük idi ve gururla şehvetin yavrusu sürü sürü ihtiraslar gelip onda yuva yaptırdı. (43)Söyle aziz dost! (44)Bu ruh Rabbin huzuruna çırpılçılık çıkabilecek mi? (45)O hepsinden kurtulsa bile riya ve hileden kurtulamaz. (46)Muhakkak örtülü gidecek ve kıskanmadan sevebilecek mi? (47)Heyhat, hayır, orada da onu da kıskanarak, ağlayarak, inciterek sevecek.

III.VI. Altıncı Bölüm

(1)Uzlet, dedim ki bazı ruhlar için hem saray, hem bahçe hem de mabettir. (2)Lakin o sarayı biz döşemeliyiz; o bahçeye biz dikmeliyiz ve o mabedin mihrabını biz oymalıyız; bunun için de çok zengin, çok sabırlı, çok hünerli olmalıyız. (3)Yoksa çıplak bir sarayda oturmak, gölgesiz ve yemişsiz bir bahçede dolaşmak ve mihrapsız bir mabette dua etmek, orada bizi bekleyen fakir

ve gamlı zevklerdir. (4)Bu yüzden değil midir ki, çok kimseler, bir yalnız, çölde kalmış gibi ürktüler ve birer vaha gibi şehirlere üşüştüler!

(5)Ne olursa olsun, çöl, vaha, ben uzlette kalacağım. (6)Onu görülmez ve imkânsız şeylerle iskân ettim. (7)Her köşesine ilahi ateşten kıvılcımlar serptim ve sükûnunu melalli bir ahenkle besteledim. (8)Onda hiçbir elin dokunamayacağı güzellikler okşuyorum ve hiçbir gönlün eremeyeceği sevgileri duyuyorum. (9)İçmeden sarhoşum, görmeden aşışım. (10)Varsın, arkamda bıraktığım âlemde, helecanlı göğüsler üstüne kumral, sarışın ve siyah başlar yaslansın; ihtilâçlı kollarda olgun ve yumuşak, asi ve muti vücutlar kıvransın; yakutlar, zümrütler, inciler ve elmaslarla ağırlaşmış beyaz ve asil eller avare ve ateşli başlar üstünde dolaşsın; varsın, titrek kanatlı burunlar, ürkek bakışlı genç kızların taze ve ürperişli, serin ve nemli etlerini koklasın. (11)Varsın, sabaha karşı havuzlar kenarında lâl rengi bardaklar, renk renk çiçekler ve kokulu yemişlerle dolu sofralar kahkaha ve şarkı sesleriyle devrilsin.(12)Açlar defineler bulsun, kibirliler tahtlarda kurulsun; bana bir ağaç gölgesinde bir suyun sesini dinlemek kâfidir.

(13)Zannetme ki insanlardan kin ve hasetle kaçıyorum! (14)Zannetme ki uzletimde gurur ve istihkar var: Hayır, aziz dost, itikâfım sevdalı bir ibadettir; zühd-ü takvaya bile haz ve neşatı kattım ve insanlardan, insanları daha çok sevmek için kaçtım. (15)Burada her saat kalbim taşıyor, her saat gözlerim yaşıyor ve her saat sanki ömrüm artıyor! (16)Otların, toprakların ve sularla hayvanların hayatı, sanki bana akıyor, bende kemale eriyor, benim kalbimde coşkunluğunu buluyor. (17)“Ey Rab! (18)Gizlenme! (19)İşte bu çeşitli şiir sensin!” İçimden daima böyle sesleniyorum ve böyle dua ediyorum ve onu diz çökmeden, ellerimi kaldırmadan, oruçsuz, tövbesiz arıyorum. (20)Sükûtun anahtarını bulanlar için her bağırış bir küfür ve her kıvılcık bir günah değil mi? (21)İnsanda murakaba hassasından daha yüksek ve daha derin ne var?

(22)Bir gece, - vakit geçti- karanlıklara dalmış, tepelerden göklere bakarken, düşündüm ki vecde eren bir ruh için ne yakınlık, ne uzaklık; ne güçlük, ne kolaylık; ne elem, ne sevinç vardır. (23)Ben kendime yıldızlardan uzakken, yıldızlar bana benden yakındı; bir lahza içinde bütün mesafeleri

dolaştım; yerdeki kan ve gözyaşları deryalarından geçtim. (24)Yetimlerin sesini işittim. (25)Âşıklarla ah ettim. (26)Açlarla beraber inledim. (27)Çıplaklara derimden verdim. (28)Sonra vahşi, acı bir hızla yıldızlardan yıldızlara atladım. (29)Aradım, sordum, bağırdım. (30)Aziz dost, lakin vardığım mıntıkada her şey sükûttu, her şey rükûttu. (31)Orada sesim dağıldı. (32)Ve bir zerre kımıldanmadı: Sandım ki varlığım berrak bir unsurda mest olarak eriyor.

(33)Doğruluğun ve güzelliğin kaynağı bu duru ve sessiz mıntika değil de neresidir? (34)Özde erlik, sözde ilahilik arayanlar oraya gitsin. (35)Ne gürültücü Zeus, ne sarhoş Diyonizos, ne korkunç Moloh, ne suratsız ve intikamcı Yehova bize yar değildirlere. (36)Gönlüm bana rehber, ben gönlüme rehberim. (37)Ve hayalin kurduğu bir cihanda ilahelerin yatağına giriyorum; ilahlarla diz dize yemek yiyorum.

III.VII. Yedinci Bölüm

(1)Şair Horatius'un Roma'da bir evi, biri Utikea'da, diğeri Tivolli'de iki köşkü varmış. (2)Dostlarıyla birlikte, konsül Tuvillius devrinden kalma bir eski şaraptan içermiş. (3)Büfesi gümüş takımlarla dolu imiş ve dünya hükümdarlarının vezirine ara sıra şöyle dermiş: “Fakr-u zaruret kaygılarından azadeyim ve senden ey Meçena, fazla bir şey istesem de muhakkak reddetmezsin!” bununla beraber yaran sohbetinde hazin şarkılar çağırarak, ömrü kısa çiçeklerden başa çelenkler yapmak, Falerna içkisinden tadararak ölümden bahsetmek ve kederleri havalara savurmak en sevdiği eğlencelerdenmiş.

(4)Benim dünya yüzünde ne yerim ne yurdum var. (5)Susadığım zaman herhangi bir çeşmeden avucumun çukurunda su içiyorum; gümüşle altını ağyar elinde görüyorum; ne vezirlerin dostu ne şairlerin üstadıyım, hazin şarkıların hiçbiri gönlüme kadar hazin değil. (6)Başımı hiçbir çiçeğe layık bulmadım. (7)Kederlerim pek ağır. (8)Rüzgârlarla dağılamaz. (9)Ey şair, çünkü senden sonra çok şeyler oldu!

(10)Gerçi söz meydanında insanlardan hiçbirine seni ve senden evvelkileri geçmek nasip olmadı. (11)Fakat Roma'nın yerinde yeller esiyor. (12)Sisli ve buzlu iklimlerden kurt postuna bürünmüş yabancı sürüleri indi; ta

Akdeniz kıyılarına kadar yayıldı. (13)Gülümseyen beyaz putlarınızı kırdılar ve Kayserlerin tahtlarını devirdiler. (14)Eti damgalı esirler kanun yaptı. (15)Forumda, duvar diplerinde, bit ayıklayan karışık kanlı, ağır kokulu yabancılar Patrisiyenlerin yatağında yattı ve karılarını kucakladı ve uzakta ve şarkta bir köyün içinden acayip bir genç ilah çıktı: Benzi sarı, gözleri kara, bağı çıplak, yalın ayaktı. (16)Bu genç ilah, Romalı olmak şöyle dursun, hatta bir azatlı bile değildi; lakin Kayserin taptığı ilahları birer birer yendi ve kendini insanlara kurban verdi! (17)O zamandan beri, insanlar neşe nedir, artık bilmiyor.

(18)Yastan yasa giriyor. (19)Yeryüzünü içinde rüzgârlar uğuldayan ormanlara benzer şehirler kapladı. (20)Bu şehirlerde biz, yolunu şaşırılmış sürüler gibiyiz. (21)Ara sıra çobanın biri bu sürüleri arkasına takıyor, oradan buraya, buradan oraya birçok sürükledikten sonra bir akşam karanlığında bir uçurum başında bırakıyor. (22)Mabetlere küskün ilahlar, tahtlara korkak hükümdarlar ve kürsülere vicdansız hâkimler oturdu. (23)Sefalet, cehalet, nikbet bir kara deniz gibi yeryüzünü kapladı. (24)Bu denizde gurur, hırs, tamah adlı canavarlar dolaşüyor; sefalet hırsı, hırs sefaleti doğuruyor, göklere meydan okuyan ihtilaçlı mabetler kurduk. (25)Yüksekliğiyle baş döndüren evlere kurulduk. (26)Bir ufuktan öbür ufka uzayan bahçelerde gezindik. (27)Adalar kadar büyük demir ve çelik gemilerle Okyanus'u doldurduk. (28)Yüz kartalın kanadından daha kuvvetli kanatlarla bulutların üstüne çıktık, melalimizi avutmak için bin türlü eğlence, bin türlü zevk icat ettik. (29)Yirmi dört gün içinde, ilahların en tezi Mercur'den daha tez, dünyanın bir ucundan girip öbür ucundan çıkıyoruz: şimdi Hint ormanlarında çevik parsar arkasından koşarken, şimdi kutup üzerinde buzlarda kayıyoruz. (30)Türlü türlü deniz hayvanlarıyla yüz yüze geliyoruz. (31)Bugün kıştayken yarın yaza geçiveriyoruz. (32)Olemp ilahları gibi mesafelerin, zamanın ve iklimlerin fevkinde yaşıyoruz. (33)Her adımda, yolumuzun üstünde, çeşit çeşit, cins cins kadınlar var. (34)Kuzeyin uzun boylu, ince bacaklı, altın renginde kadınlarından tut da Afrika'nın saçları kıvrıcık, derileri yumuşak ve dudakları etli shehevî mahlûklarına kadar hepsini bir anda ayağımıza getirtmek bizim için işten değil. (35)Suriye sahilleriyle Akdeniz adalarından gelmiş dolgun vücutlu, kalın kaşlı Yunuanlı cariyelerinize dönüp bakmıyoruz bile. (36)Seine nehri kıyılarında, sevda oyunlarını en ilahi sanatlar üstüne çıkararak yürüyüşü musiki, bakışı destan, gülüşü büyü, donuk benizli

acayıp kadınlar yetişti; bunların kolları boynumuza dolandığı günden beri Antonias'ın kudretli maşukasını aciz ve hakir buluyoruz.

(37)Roma'nın azameti bizi artık korkutmuyor. (38)Zaferlerinizin, hezimetlerinizin menkıbelerini eğlenceli birer masal gibi okuyoruz: Zira Anibal'in filleri şimdiki orduların en küçük bir tankı yanında karıncalar gibi kalır ve Cezar'ın sarayı, Fransalı bir şarap tüccarının evine nisbetle bir kulübedir.

(39)Ve ey şair, "Meçena" dediğin de kimdir? (40)Her şehirde ondan yüzlerce var. (41)Vahşi bir Amerikalının bir saatlik eğlencesi onun beş gecelik ziyafetinden daha pahalıdır.

(42)Lakin o ve sen daha mesuttunuz.

(43)Bu ihtişam ve sefahat kıyameti içinde senin, Tiberus kenarındaki münzevi hayatını düşünüyorum ve biri, Ottiea'da öbürü Tivolli'de iki köşküm olmak, konsül Tuvillius devrinden kalma bir eski şaraptan dostlarımla beraber içmek; dünya hükümdarının vezirine ara sıra: "Fakr-u zaruret kaygılarından azadeyim ve eğer senden, ey Meçena fazla bir şey istesem de muhakkak reddetmezsin!" demek; yaran sohbetinde hazin şarkılar çağırmak, ömrü kısa çiçeklerden başa çelenkler yapmak; Falerna içkisinden tadarak ölümden bahsetmek ve kederleri havalara savurmak bana nasip olmadıktan sonra geriye kalan zevkler neye yarar, diyorum ve bunun için susadığım zaman herhangi bir çeşmeden avucumun çukurunda su içiyorum. (44)Gümüşle altını ağyara terk ediyorum ve onun için ne vezirlerin dostu, ne şairlerin üstadı olmak istiyorum.

III.VIII. Sekizinci Bölüm

(1)Sevda okundan kim masun kaldı? (2)Kimin kalbinde onun yarası yok? (3)İlahlar bile vuruldu. (4)Zira onu tutan gözü bağlı bir küçük çocuktur! (5)Dünyanın ortasında duruyor ve hedefini bilmeyerek sağa, sola, öne, arkaya durmadan atıyor. (6)Onu kimse cezalandıramaz çünkü masumdur. (7)Kimse gözünden bağı çekemez; çünkü büyüdür. (8)Zaten fanilere onu görmek nasip olmaz ki... (9)O, kaza ve kader gibi ilahi bir baba ile şeytani bir anadan doğdu.

(10)Şerrinden kurtulmak ve civarından uzaklaşmak için adaklar, tövbeler, oruçlar, dualar, tütsüler ve kurbanlar lazım. (11)Hepsini yap; aziz dost, hepsini! (12)En kıymetli malını ada; günlerce dizüstü kal; aylarca oruç tut; geceleri sabahlara kadar dua et; dışından, tırnağından tütsü yak; etinden kurban ver; tek onun zahminden halas olasın!

(13)Sana derlerse ki sevda ateşi tatlıdır; inanma! (14)Leyla ve Mecnun'ı hatırla; Juliette'le Romeo'yu hatırla; Abelard'la Heloise'i hatırla; hangisinin yüzü güldü, hangisi bir an "Oh!" dedi? (15)Hasrette mi safa buldular? (16)Vuslatta mı merama erdiler? (17)Hayır, onlar için vuslat hasretten, hasret vuslattan daha acı idi; Mecnun'a biri mezar öbürü tımarhane oldu. (18)Juliette'çik, yar koynunda bülbül öterken ağlıyordu. (19)Romeo zifaf yatağında hançerle zehiri buldu. (20)Yıllarca Abelard Heloise'den, Heloise Abelard'dan kaçtı. (21)Sevdada safa umanlar sevdayı bilmeyenlerdir.

(22)Saba melikesi yıllarca sevdiği Süleyman'a kavuşmazdan biraz evvel acı acı neden ağladı? (23)Neden, Pisişe aşkın en mükemmelini tatmışken bir daha sevmem diye ahdedti? (24)Hero sevdalısı Leandro sahili görmesin de denizlerde kaybolsun diye karadan elinden tuttuğu meşaleyi neden söndürdü? (25)Neden Salome, Kenan peygambere Yahya'nın başını kestirdi. (26)Sevdada safa umanlar bu esrarı bilmiyorlar.

(27)Bir defa yanan kalbe, dünyanın en serin suları alevdir ve zavallı sevdalıya yeryüzünde vatan yoktur, her ev ona zindan, her yurt ona menfadır. (28)Aziz dost, aziz dost bana inan! (29)Bunu çekmeyen bilmez: Cinayet bunun yanında lekesiz, beyaz bir güvercindir. (30)Cinnet buna nispetle hikmettir ve ölüm bundan sonra artık bizim için korkunç bir sır değildir. (31)Kaç defa, gülerek yanından geçtik. (32)O bize söyledi, biz ona söyledik. (33)Dedik ki: Pençen şüphenin pençesinden daha mı kuvvetli? (34)İhtilaçların arzusunun ihtilaçlarından daha mı sürekli? (35)Hasretten daha mı acısın? (36)Vuslattan daha mı tehlikelisin? (37)Bazı yar koynunda denizin boğucu kudretinden daha müthiş bir halet var. (38)Bazı göz göze bakarken eridiğimizi hissederiz, bize hazırladığın son yataktaki eriyiş de böyle bir eriyiş midir?

(39)"Hayır, dedi; o benden daha kuvvetlidir. (40)Ben onun yanında mahzun bakışlı küçük bir mahlûkum. (41)Ondan ürkenler bana sığırlar.

(42)Kaç sevdalının eli benim başımı okşadı. (43)Kaç sevdalının ateşli dudakları benim dudaklarımda serinlik aradı. (44)Hiç sönmeyen arzu yangını içinden kaç kalp bana “İmdat!” diye haykırdı, vuslat yatağında benim kucağıma atılanların haddi hesabı yok. (45)Trajediye doğuran ben değilim odur. (46)Dünyaya ben ondan sonra geldim.”

(47)Evet, aziz dost, sevda ölümden daha zorlu ve ölümden daha yaşlıdır. (48)Âdem cennetten kovulduğu için değil, Havva’dan ayrıldım diye ağladı ve ilk kan yere sevda yüzünden aktı. (49)Son damla kan da sevda yüzünden akacak, zaten onun yegâne maksadı kan değil mi? (50)İnsafsız avcı, damarlardan mukaddes mayi damla damla sızdıkça güler, sarhoş olur. (51)Ona hoş görünmek için ya cellât olacaksın, ya kurban... (52)Ne dâmetler, ağlamalar, yalvarmalar, kıvrınmalar, kaçmalar hiç kâr etmeyecek. (53)Ona mutlaka, her dakika ya kendi kanından ya sevgilinin kanından mükellef olduğun vergiyi ödeyeceksin.

(54)Oklarla oynayan gözü bağlı küçük çocuk! (55)Aman bana bir daha dokunma! (56)Yaşıma hürmet et; hâllime acı! (57)Saçlarım ağardı, alnım buruştu. (58)Dizlerim titriyor. (59)Senin seçtiğin kahramanlara hiç benzemiyorum, insaniyet denizi, beni çoktan bir kıyıya attı. (60)İçi boş bir kabuk gibiyim; senin için şerefli bir av sayılamam. (61)Gerçi bilirim, okunun değdiği yerde bir cüceden bir dev çıkarırsın; bir kaditten en güzel endamı yaratırsın ve sönmüş gözlere yeniden fer verirsin. (62)Bilirim, ilahların en mucizelisi sensin. (63)Fakat beni mazur gör: Ben kendimi ilahların en merhametlisine vakfettim.

III.IX. Dokuzuncu Bölüm

(1)Ara sıra, ahretten haber gelseydi ölüm bu kadar müthiş olmayacaktı. (2)Giden gidiyor, hiç dönmüyor ve gittiği yerden hiç ses çıkmıyor. (3)Dönmesin kalsın. (4)Fakat bu ağır, bu kesif, bu korkunç sükût neden?

(5)Gidenler, arkalarından ne kadar ağladığımızı, haykırdığımızı, kalbimizde açtıkları derin boşluğu bilmiyorlar mı? (6)Gözleri kapanmadan evvel başı ucunda hıçkırdıklarımız, vücutları soğumadan evvel ellerini sıktıklarımız ve çeneleri sarkmadan evvel dudaklarından öptüklerimiz var; bizi, hepsi de mi

unuttu? (7)Orada dost dostu, kardeş kardeşi düşünemiyorsa, kabil mi ki analar yavrularını sevdalılar sevgililerini hatırlasın! (8)Hâlbuki o kadar analar gitti, o kadar sevdalılar gitti ve hiçbirinden haber gelmedi. (9)Aziz dost, bunda muhakkak dehşetli bir sır var.(10)İşte, bu dehşetli sır önündedir ki bütün varlığımız titriyor.

(11)Daha bir yıl evvel, daha bir gün evvel yanı başımızda kımıldıyordu, bakıyordu, konuşuyordu, ağlıyordu, gülüyor ve düşünüyordu, birdenbire yok oldu; tamamıyla bir daha dönmek üzere yok oldu. (12)Buna nasıl ihtimal verilebilir? (13)Bu nasıl akla sığar? (14)Ölenlerin erişilmez, uzak ve müphem bir diyarda hâlâ yaşadıklarını tasavvur etmek bize daha munis, daha insanî geliyor. (15)Ne kefen ne tabut ne o karanlık çukur ne kokan ve çürüyen et ne çözülüp dökülen kemikler ne kaditlerin bakışı ve gülüşü uhrevî muntikanın eşliğinde gözlerimizle gördüğümüz, ellerimizle dokunduğumuz bütün bu âdem tecellileri bizden o tatlı zehabı silemiyor.

(16)Her yasın ilk günlerinde içim bekleyişle doludur. (17)Mevtanın mutlaka döneceğini zannederim; günlerce kapılarda, pencerelerde beklerim ve sabrım tükenmeye başlayınca gidip taze mezarımı açmak ve taze ölüyü çıkarmak ve elinden tutarak yavaş yavaş evine getirmek isterim. (18)Neden sonra ölüm mefhumu tâ içimden bir uzvun kırılışı gibi bende takarrür eder de aczimden ağlamaya başlarım. (19)Yıllardan beri kendileri için bir tek gözyaşı dökmediğim aziz ölümler var: Zira onları hala bekliyorum. (20)Bir tanesinin yanından daha dün ayrılmış gibiyim. (21)Alnı bir küçük mermer parçasına, elleri fildişinden oyulmuş, narin ve nadir bedialara benziyordu, incelmış şekillerle uzanan cesedinde en sağlam maddelerin sertliği vardı ve ağzı gülüyordu. (22)O zamandan beri ölümü, başka türlü, daha uzun ve daha metin bir varlığın başlangıcı sanırım.(23)Kim bilir, belki de öyledir. (24)Aksini zannetmek Yaradana karşı bir küfür sayılmaz mı? (25)Yaradan deli bir sanatkâr mıdır ki yıllarca çalışarak yaptığı eserleri bir anda mahvetsin?

(26)Aziz dost, diyelim ki yarım kalmış bozulmuş, çirkin ve adi eserleri neyse... (27)Fakat ruha ibadeti, gönüle cuşışı öğreten vücutlar da çürüyor, içlerinde ezeli şuleden bir şey parlayan gözler de sönüyor.

(28)Her gülüşü yeni bir âlemin doğuşu kadar mucizeli ağızlar da kuruyor! (29)Bin çeşit hayata mazhar nebiler; mermere can vermiş, söze ebediyetten raşeler koymuş, dünya içinde başka bir dünya yaratmış sanatkârlar; ateşi, suyu, bahtı, fırtınayı kendine râm etmiş kahramanlar da herhangi bir fani gibi fena buluyor. (30)Aspasya, Kleopatra, Yuesecia, İzabella neden öldü? (31)Ulvî Sokrat, ilahi Eflatun, mahzun Senek neden öldü? (32)Dünyadan daha eski Homiros ve onun yavrusu Virjil ve acı, küskün Horatius ve rabbanî Dante ve hilkatten daha kuvvetli Mikel Anjelo neden öldü? (33)Makedonyalı kara saçlı genç serdar, çelik bilekli Romalı Sezar, tek gözlü mehip Anibal ve Bizans fatihi İkinci Mehmed ve Mısır fatihi yıldırım bakışlı Selim birer dar çukura nasıl sığıldılar?

(34)Ey dost, bununla beraber, adlarını saydığım bütün bu büyük ölülerdir ki çok zaman kalbimden ölüm korkusunu sıyrılıyor. (35)Onların gittiği yere gitmekten niçin korkayım? (36)Orası niçin buradan daha kasvetli, daha elîm ve daha korkunç olsun? (37)Bahusus ki hayata bir kıymet verenlerin hepsi de hayattan el çekti.

III.X. 10. Bölüm

(1)Şiir saf ve hayran kalplerin sesidir. (2)Kesif ve sakil unsurlar onunla ülfet edemez. (3)Şeytanî ve süflî duyguları beslemiş hangi, insanlar arasında şairlik mertebesine erdi? (4)Her ne hâl ise, Âdemoğulları ilk günahattan beri bin türlü çirkin ve iğrenç maceralara rağmen henüz kendilerinde saklı, ilahi vedialara hürmeti unutmuyorlar ve henüz hatırlıyorlar ki kendilerine aşkı ve ibadeti öğreten, sözün cevherini de bahşetti ve söze sazı tev'em kıldı idi. (5)Bunun için değil midir ki şeytanî ve cehennemî unsurların en büyük bir vüs'atle hüküm sürdüğü bu fena devirlerde bile halk âbitlerle şairler zümresini garip, lüzumsuz ve gülünç bulmakla beraber yine saygıdan düşüremiyorlar, fitrî bir korku, fitrî bir hürmet onu tutuyor ve bu yüzden henüz âbit mabette ve henüz şair tabiatta güzelliği ve iyiliği devam ettiriyor.

(6)Evet, aziz dost, insanlar hala bin türlü güzel şey yaratıyorlar. (7)Lakin bütün bu güzelliklerde şeytanî bir cazibe ve şeytanî bir füsün var. (8)Kalbe

inşirah yerine ihtilaç veriyor. (9)Bestekârın musikisinde sayıklayan bir humma, heykeltıraşın putunda yoran bir hareket ve mimarın binasında ezen bir azamet var. (10)Zira bu sanatkârlar o ilahi, o iptidai safveti kaybettiler. (11)Son şaheserleri ya çiğnenen bir gururun öfkesi, ya çılgın bir nahvetin kaynayışlarını doğuruyor.

(12)Şeytana mahsus olan “benlik”, o hudutsuz kibir, sanatkârı müttaki ve âbitten ayırdı, mabedi yapan mabuda inanmıyor, ilahiyi besteleyenin gönlünde şüpheler hıçkırıyor. (13)Ey dost; şiire de mâsiva karıştı. (14)Eskiden ruha ulvî ve rabbanî bir sarhoşluk veren bütün o güzel şeyler şimdi kadında süslenme, erkekte hırs ve arzuyu ateşlemekten başka bir şeye yaramıyor.

(15)Devrin hâkimleri diyorlar ki bütün bedîî heyecanlarımızın menbai ve halikten aldığımız yaratıcı kuvvet cinsiyetimizin cehennemindedir. (16)Aziz dost, bu tüyler ürpertici hakikate inanmak ve bize sunulan kâsenin lezzetini unutmak kabil midir? (17)O kâsenin suyu ki tatlı ve serindi ve bir erimiş ateşe benzemiyordu. (18)Gönlümüze ebedî gençliği o bahşetti, gönlümüze ebedî saffeti o verdi; bu suyun sarhoşluğundandır ki mayamızın çamurdan olduğunu unuttuk ve o demden beri bizim için ne sevgilinin eti, ne güzelliğin şekli vardır.

(19)Evet, ne sevgilinin eti ne güzelliğin şekli vardır. (20)Sevgili bir remiz ve güzellik bir sırdır. (21)O güzelliğin visaline ve bu güzelliğin sırrına erenler oradan hayran döndüler ve ne söylediklerini bilmediler, henüz dili açılmamış çocuklar gibi maveraî bir lisanla konuştular.

(22)Ey ezeli sevgilinin hayran âşıkları! (23)En güzel sözler sizin ağzınızdan çıktı ve en coşkunseller sizin bağrınızdan aktı, sizi anlayanlar anladı, anlamayanlar anlamadı ve bundan sonra gelecekler sizi hiç anlamayacaklardır. (24)Zira her geçen asır bizi sevgilinin dolaştığı bahçeden ve güzelliğin tecellî ettiği aynadan biraz daha uzaklaştırıyor, gözler sönüyor, gönüller körleşiyor. (25)Dünyanın bütün yolları bir gurbet diyarına akıyor. (26)Bu gurbet diyarı çoraktır; onu biz gözyaşlarımızla sulayacağız. (27)Ta ki burada da İsa'nın gölgesinde yattığı zeytin ağaçları ve pirimiz Yunus'un yemişinden yediği erik ağaçları ve nar bahçeleri ve üzüm bağları ve güzel kokulu kekikler ve kızıl yapraklı defneler ve sular üstüne eğilmiş söğütler hâsıl olsun. (28)Ve tâ ki kederden dili tutulan şairin kalbine biraz ferah gelsin.

III.XI. 11. Bölüm

(1)Saadet, ruhun rükûdetinden başka bir şey mi? (2)Bazıları mal kudretine, bazıları ikbal debdebesine bazıları visal zevkine saadet diyorlar. (3)Aziz dost, bunların hepsi birden bizi mesut edecek kuvvette değildir. (4)Senek'in dediği gibi dünyevî hazlar bizim dışımızdadır. (5)Ne malın ne ikbalin ne de cismanî visalin bizim ruhumuzla bir alakası vardır.

(6)Bunlar devran ayinesinde aksini gördüğümüz zevahir âleminin o fani tecellileridir ki yoktan çıkıp yoka giderler, bizi ne şâd ne nâşâd kılabilirler; tesirleri yalnız etimiz üstündedir; o etle ki râbitamız geçicidir. (7)Bir avuç çamurdan hâsıl oldu ve yarın bir parça toprağa inkılâp edecek. (8)Ey ruh, sen ki bu kabın içindesin, bir saraya girsen de bir kulübeye düşsen de senin için müsavidir; zira giren o kaptır, düşen o kaptır ve sen o kabın mahbususun.

(9)Şeytanın üflediği ihtiras, arzu, tamah ve haset rüzgârları bizi oradan buraya, buradan oraya atıyor, yuvarlıyor ve ruhumuz mütemadiyen dalgalanıyor. (10)Dalgalandıkça bulanıyor. (11)Tıpkı bir bedmestlin elindeki kadeh gibiyiz ve o kadehin içindeki mayie benziyoruz. (12)Kâh doluyoruz, kâh boşalıyoruz; bazen damağının tadını kaybetmiş bir ağız içine akıyoruz. (13)Ve nihayet sabaha karşı perişan bir sofranın ortasında bir kirli bardağın dibinde bir tortu halinde kalıyoruz. (14)O sofraya ki şevk vermek, o sofradan ki şevk bulmak için gelmiştik. (15)Kimler eğlendi, kimler avundu? (16)Vecd ve cuşış kimde idi? (17)Hani mutrip nerede? (18)Canan ne oldu? (19)Heyhat, bir hırsız gibi yavaş yavaş yaklaşan bu ölü benizli sabah nedir? (20)Bizi avucunun içinde tutan, bizi doldurup boşaltan, bizi sallayıp döken bedmest, şimdi, devrilen tepsinin altında horulduyor.

(21)Aziz dost, revâ mıdır ki onun elinde böyle sersebil olalım? (22)Ne mutribi dinledik ne didâra baktık. (23)Bir vaveyla içinde geçip gittik; bezmi bir viraneye çevirdik; âkıbet ölü benizli sabahın koynunda acı bir humara müptela olduk. (24)O zevk bu humara değdi mi? (25)Ne gezer ne gezer...

(26)Asıl sevgilimiz bahçede sessiz sessiz bizi beklerken ve berrak suya tatlı meyvelerin usaresi damlarken bizim o bedmestler meclisinde işimiz ne idi? (27)İhtiras, arzu, tamah ve haset rüzgârıdır ki bizi o seziş, güzel kokulu

gölgeliklerden bu ateşzâra attı; bari sonuna kadar yansaydık; sonuna kadar yaksaydık; belki bize bir meş'um felah müyesser olurdu ve kül halinde yere dökülen vücudumuzdan ruhumuz kaçacak yer bulurdu. (28)Ne onu ne bunu yapabildik. (29)Bekledik ki kör tâlih bize yol gösterecek. (30)Kör tâlihin göstereceği yol ise ya mihnet ya sefahat yoludur. (31)Arzuya kement vuran, tamahı bağlayan ve hasedin tırnaklarını söken ve mâsivayı yere gömen el, bahtını kendine râm eden kahramanın elidir. (32)Eğer sen bu kahraman değilsen kurtuluşunu ne şeytandan ne melekten bekle. (33)Cennetin yolunu yalnız sen bilirsin, çünkü cennet sendedir, senin ruhunda ve ruhunun rükûdetindedir.

III.XII. 12. Bölüm

(1)Ey yuvasız bülbülden daha garip olan ruh, söyle sığınağın neresidir? (2)Nerede ve hangi gün karar kılacaksın? (3)Seneler geçti. (4)Aradığını bulamadın, çırpındın, bağırдың, kimseler bilmedi; kâh bu dalda kâh o dalda ârâm etmek istedin, muvaffak olamadın. (5)İçinde taşıdığın telaşı etrafa vermek istedin, kimseler almadı. (6)Ezasını terennüm etmekten başka bir şey bilmeyen avare bülbül, söyle yuvan nerededir? (7)Söyle, eşin kimdir?

(8)Dediler ki gülün hasretiyle dilhunsun. (9)Ben inanmadım, avare bülbül. (10)Hangi gül sana dayanır, hangi gül senin sesinle solup sararmaz? (11)Eğer o gül mevcutsa bil ki senin sevdana layık değildir.

(12)Hangi sevgili, hangi canan bizim sevdamıza layıktır? (13)Hangisi şu avare gönlün dağına merhem bulabilir? (14)Derdimizin ne olduğunu bilecekler mi? (15)Hasretle nâlânız diye inlediğimiz zaman, işte dudaklarımız, işte gözlerimiz, işte saçlarımız, işte ellerimiz, işte kollarımız, işte göğsümüz diyecekler ve bizim ateşimiz bu dudaklardan aldığımız buse ile ve bizim iştihakımız bu gözlerden topladığımız bakışla daha ziyade arttıkça, elemelerimiz bu saçların bolluğu nispetinde çoğaldıkça ve takatsiz cismimiz bu ellerle bu kollar arasında daha büyük bir ihtilaca tutuldukça ve başımız bu göğüste daha müthiş bir humma ile sarsılıp tutuştukça bize şifa yerine zehir ve ateş veren vücutlarımızı geri geri çecekler: “ Daha ne istersin? Daha ne yaptığımızı istersin?” diye soracaklardır. (16)Ne istediğimizi onlara söyleyebilecek miyiz?

(17)Ne istediğini, ne istediğimizi kendimiz bilmiyoruz ki onlara söyleyebilelim!
(18)Hasret visal ikliminin hangi merhalesinde nihayet bulur?
(19)Susuzluğumuzu teskin edecek kaynak visal ikliminin hangi merhalesindedir? (20)Canan ki kendini bu kaynakta zanneder, bizim gibi şem'in zahmını görmüş biçare bir pervane olduğu halde “memba benim” diyecek kadar gafildir, bu gafletle o meçhul iklimde bize nasıl yol gösterebilir?

(21)Aziz dost, bülbül şeyda ise gül perişandır. (22)Kim kime rahmedecek?(23)Rabbim, o da ben de senin hidayetine muhtacız. (24)Bize kan ağlatan aynı elemdir; sana aynı cehennem dibinden aynı sesle bağıyoruz. (25)Ukubetine duçar olduğumuz takdirin diktiği ateşten sütun etrafında birbirine dolaşmış, birbirini sokan iki yılan gibiyiz; lakin bir zamanlar cemalinin aydınlattığı âlemde iki sermest güvercin olduğumuzu unutmadık; Rabbim, ya bu çölü o cennete çevir ya bu hatırayı gönlümüzden sil, zira halimiz yamandır.

III.XIII. 13. Bölüm

(1)Aziz dost! (2)“Günler günleri, aylar ayları, yıllar yılları” kovaladı.
(3)“Saçımızda aklar akları, alnımızda çizgiler çizgileri” doğurdu; fakat nedendir bilmiyorum, kalbimizin kökünde yanan ateş hâlâ sönmedi. (4)Bu ezeli hummada, ilahi inattan bir kudret var. (5)Yanıyor, yakılıyor ve daima yakacak, daima yakılacak bir şeyler buluyor. (6)Hani, ilk sevgililer? (7)Hepsi kül oldu. (8)Hani ilk şarkılarımız? (9)İlk gözyaşlarımız, ilk ah ü vahımız? (10)Hepsi havalara savruldu. (11)Gençliğimizin bütün hatıraları bu beyaz, bu solgun kış gecesinin içinde donmuş birer hayalettir. (12)Bu hayaletlerden hangi birini tanıyoruz? (13)Kimdir bu uzun boylusu? (14)Kimdir bu küçücük? (15)Bu ağlayan kimdir? (16)Bu gülen kimdir? (17)Şu göz kapakları örtülü mahzun yüz neyi hatırlatıyor? (18)Şu dua eder gibi diz çökmüş olan hangi anımızın yâdıdır? (19)Ta orada ta dipte göğsünün üstünde “bir yasemin dalı” tutan mütereddit, korkak ve sıkılğan el kaybettiğimiz güzel tatlı şeylerden hangisidir? (20)Hiçbirini bilmiyoruz. (21)Hiçbirini tanımıyoruz. (22)Aziz dost!

(23)Bununla beraber, beyaz ve solgun kış gecesinin içinde donmuş gördüğümüz bütün bunlar, vücutlarının ve çehrelerinin üstünde bize aşına olan

son ifadeyi durmadan taşımaktadırlar. (24)Ne yazık ki bizim hafızamız da onlar gibi donmuştur. (25)Düşün bir kere; başımızın üstünden ne rüzgârlar geçmiş ne rüzgârlar esmiş!

(26)Kış, yaz demeyip tepelerden tepelere koştuğumuz günleri hatırlıyor musun? (27)O ne çılgın ne baş döndürücü bir seyrandı! (28)Sık, taşkın ve gümrah saçlarımız destanlardaki küheylanların yeşelleri gibi kâh dalga dalga kabarıyor, kâh tel tel dikilir, kâh alnımızın üstüne bir çelenk yaprakları halinde dökülürdü ve göğsümüz bir poyrazda şişen yelkenler gibi gergin öne doğru yürürdü.

(29)Lakin eğer şimdi o tepelere karlar indiyse; lakin eğer şimdi o dalga dalga kaban, o tel tel dikilen, o alnımızın üstüne bir çelenk yaprakları halinde dökülen saçlarımızı zamanın kurdu kırıp geçirdiyse ve eğer şimdi bir poyrazdan şişen yelkenler gibi gergin göğsümüz arkaya doğru giden kamburlar şekline girdiyse, bunun günahı bizde değildir.

(30)Aziz dost, bir vefasız yâre kurban gittik. Ne bizim gençliğimize râm olmayanlar ne krallar kralı Agamemnon'u öldüren kadın ne Mark Antuan'ın sevgilisi ne Hamlet'in anası bütün vefasızların hiçbiri; vefasızlıkta, hıyanet ve ihanette gönlümüzün bağlandığı bu son sevgiliye benzeyemez. (31)Kimdir bu sevgili? (32)Aziz dost! (33)Onu bir sen, bir de ben biliriz. (34)Onun yolunda belimiz nasıl büküldü; alnımız nasıl buruştu ve saçlarımızdaki aklar nasıl çoğaldı; onu bir sen, bir de ben biliriz. (35)Vuslata hiçbir kimseye müyesser olmayan bu vefasız saçlarından tuttuğumuz gün, sanmıştık ki Elest bezmine erdik! (36)Bu saçlar elimizde kaldı, fakat o vücut nerededir? (37)Nerededir o vücut aziz dost?

(38)Beyhude yere kemale reha; saffete teselli; beyhude yere huzurda saadet ve uzlette rahat aradık. (39)En nihayet, bunun dâmına râm olduktan sonra ne lazımdı bize o kemal? (40)O saffet? (41)Ne lazımdı bize o saadet? (42)Ne lazımdı, aziz dost, bize hicran içinde o uzlet? (43)Bunların hepsinden daha yaman olan o varlık – meğer – yolumuzun üstünde imiş; meğer, bugün değilse yarın ona tesadüfümüz mukaddermiş!

(44)Bu aşk yüzünden zebanileri seven ilahlar bizim kadar bedbaht; bu aşk yüzünden saltanatlarını feda eden sultanlar bizim kadar divane değildir. (45)Tevekkeli, Mark Antuan Kleopatra'yı Roma'ya ve zehir çanağını ve engerek yılanını ve hançeri zafer gerdunesine, defne dallarına, mermer şehrah üzerinde altın taklara ve halkın alkışlarına tercih etmedi; zira bütün bunlar o kadından, o güzel kokulu yatağından, bu yatak kenarındaki zehir çanağından ve yilandan ve hançerden daha tehlikeli idi.

(46)Ey dost, meğer ne gafil ve safderun imişiz! (47)Asıl hezimet, bizim için gönlümüzü milletin aşkına bağladığımız günden başladı. (48)Velût ve muhteşem uzletin kapıları bize o günden sonra kapandı. (49)Bu gürültü nedir, bu kargaşalık nedir? (50)Nedir üstümüzdeki bu şimşekler, altımızdaki bu uğultular? (51)Dalgaları ufuklar örten bir denizde küçük bir sal parçası üstünde bir boraya mı tutulduk? (52)Ne ile çarpışıyoruz? (53)Ne ile boğuşuyoruz? (54)Kollarımız neyi zaptetmek için uzanıyor? (55)Heyhat, bu ne bir sevgilinin isyanı, ne bir şuhun cilveleri, ne de bir genç kızın belidir.

III.XIV. 14. Bölüm

(1)Dumansız bir meşaleye benzeyen kızıl ve uzun saçlı başını masallarda, sihirbazların mutadı olan cazibeli bir hareketle iki yana salladı.(2)Hey gidi, hey gidi; bitti demek ki hep o demler, dedi.(3)Ve gözlerinin içinden, gönlüme yol bulan gözlerle hiçbir zaman hiç kimseye açılmamış bir his mıntıkasına baktı ve şöyle söylendi:

(4)Ne görüyorum! (5)Ne görüyorum! (6)Ne süfli, ne iğrenç, ne dar, ne basık ve ne kasvetli bir âlem! (7)Şu bulanık sular, şu çürük topraklar, şu yanık ve bücür ağaçlar hangi hasis, zevksiz ve suratsız ilahın eseridir? (8)Burada kimler yaşıyor? (9)Bu müteaffin ve ölü hava içinde tenebbüt edenler ne cins mahlûklardır? (10)Ruhları var mıdır? (11)Bizim gibi duyulara mâlik midirler? (12)Ne yer, ne içerler? (13)Kurtlar gibi karınları üzerinde mi sürünürler? (14)Çürümüş dalların usaresini mi emerler?

(15)“Kimdir bu çamurdan yuvasının önünde çömelen dişleri dökülmüş kuru dut yüzlü ihtiyar? (16)Kimdir bu paçavralara bürülü bir çalı demetine

benzeyen cinsiyeti meşkur garip mahluk? (17)Kimdir, kimden doğmuştur bu cılız, bu pis insan yavrusu ki süprütülükte beraber oynadığı köpeğin enikleri bile ondan daha sevimli ve daha canlıdır!”

(18)Gözlerini kapadı ve acı bir işmizazla buruşan yüzünü elleriyle örterek:(19)Zavallı adam, bu mu senin derunî âlemin? (20)Dedi. (21)Bütün sevgilerinin, bütün ihtirasının, bütün heyecanlarının menbaı bu bataklık mı? (22)Otuz beş yıl dönüp dolaşıp, otuz beş yıl yanıp tutuşup âkıbet karar kıldığın manevi merhale bu mezbeleden mi ibarettir?

(23)Bilirim ki öteden beri gızet ve süfliyete doğru kalbinde bir devasız meyil vardır. (24)Nil'in yağlı balçığından çıkarılan serseri Musa ile örümceklerin perdedar olduğu karanlık mağarada vahiy bekleyen Muhammed'e kadar bütün o çöl ve beyaban münadilerinin sesine koşanlar gibi sen de güzellik, neşat ve huzuz yolunu terk edenlerden ve aşk mezhebinin inkârcılarından!

(25)Ey süfli, ey münafık, ey cehennem kaçkını bu ilk defa değildir ki sen karşıma çıkıyorsun ve beni hak yolundan ayırmak için mantığının en keskin silahlarını biliyorsun. (26)Fakat bende artık o bildiğin mütereddit, korkak ve ham ruhtan eser kalmadı. (27)Bu artık o bildiğin yumuşak, yapışkan ve müphem şey değildir. (28)İçimde granitten bir kale gibi duruyor ve sertliği ve mehabeti beni bile ürkütüyor. (29)Onu yerinden oynatmak, ona bir parça ürperti vermek için ne çok zelzeleye ihtiyaç var. (30)Sen ki kürenin merkezinde hiç sönmeyen volkanlarda insanları esir eden kötülüklerin halkalarını dökmektesin. (31)Sen ki yıldırımlar hırsız Promete'sin; sen ki üstünde yaşadığımız bu uğursuz küreyi bir çamur yığını gibi omzunda taşıyan Atlas'ın, söyle, hangi cehennemî iklimde ruhumu ihata eden bu ıstırap âleminden daha korkunç bir haile kaynağı bulabilirdi? (32)Gam cevherinden peydah olan gönlüm için senin kâh süflî, kâh iğrenç, kâh kasvetli bulunduğun bu elem köşesinden başka neresi daha uygun bir penah olabilirdi?

(33)Dünya bahçelerinin güllerini mermer sinelere attım; hepsi de birer birer solsun diye. (34)Bu mermer sineleri muhteris dudaklara bıraktım; ta ki ateşleri bûse bûse ardınca sönsün diye. (35)Sen, bana sönmeyen ateşlerden ve solmayan güllerden bahset! (36)Fani olan hiçbir şey güzel değildir ve ıstırap nihayetsiz bir an olduğu içindir ki onu tatlı sandığın bütün lahzalara tercih ettim. (37)Gamin

buruşturmadığı hangi alın güzeldir? (38)Azap elinin dokunmadığı hangi vücutta hayat vardır? (39)Binbir serapla dolu bu uçsuz ve ıssız çölde yoksul kalpler kfilesini raksettiren musiki bir feryadın ifadesinden başka bir şey midir?

(40)“Ey müfsit, ey kendi varlığının hikmetini bile inkâr eden İblis; sen de bir lanetin mahsulü değil misin? (41)Sen de ebedî azapla sermest olanların mâbudu değil misin? (42)Haile senden doğmadı mı?”(43)Daha söyleyecektim. (44)Fakat kızıl saçlı mevcut bu sözlerim üzerine bir kahkaha haline inkılâp edip havalara dağıldı.

IV. DEĞERLENDİRME

Metindilbilimsel açıdan incelediğimiz “Erenlerin Bağından” adlı mensur şiir metni, üç aşamalı bir inceleme yöntemi ile değerlendirilmiştir. Metinsellik ölçütü bakımından metnin bağdaşıklık ve tutarlılık yönleri ele alınmıştır. Fişleme yöntemiyle tümcelerarası ilişkiler tespit edilmiştir.

Küçük yapı kapsamında söz konusu tespitler sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmada tümcelerarası ilişkiyi sağlayan sözcükler ve türleri belirtilmiştir. Sınıflandırılan veriler sırasıyla; 185 yineleme, 180 artgönderim, 51 sezdirim, 43 bağıntı ögesi, 11 öngönderim, iki eksilteli yapı geçiş değerine sahiptir. Veri kullanım değerleri, metin hakkında çıkarımda bulunmaya olanak sağlamaktadır. Aşağıdaki tabloda unsurların geçiş değerleri, oranlarıyla birlikte verilmiştir.

Gönderim Adı	Sayısı	Oranı
Yineleme	185	% 39.19492
Artgönderim	180	% 38.13559
Sezdirim	51	% 10.80508
Bağıntı Ögesi	43	% 9.11017
Öngönderim	11	% 2.33051
Eksilteli Yapı	2	% 0.42373
TOPLAM	472	% 100

Yinelemeler, gönderimlerin %39'unu oluşturmaktadır. Yinelemeler, anlatımın akıcılığı ve pekiştirmeler açısından metnin bütünlüğünde önemli işlevler edinmişlerdir. İnceleme metnimiz, bir mensur şiir metnidir. Yapı itibarıyla mensur yazılmakla birlikte metin içi ahengin sağlanması için yinelemeler kullanılmıştır.

Artgönderimlerin toplam verilerin %38'ini teşkil etmesi, metnin-yapı bütünlüğü ile ilgili önemli bir gösterebilir. Bir göstergenin doğrudan diğerinin yerine kullanıldığı geriye doğru yapılan bu gönderim türü, özellikle metnin bağdaşıklık yönünü sağlamada önemli rol oynamaktadır. Bir bakıma metindeki artgönderimlerin yoğunluğuyla metindeki bağdaşıklığın yoğunluğu arasında doğru orantı olduğunu belirtmek mümkündür. Artgönderimler, büyük ölçüde

zamirler üzerinden yapılmıştır. Sözcük türü olarak adların yerini tutan zamirler, metindilbilim kapsamında böyle bir işleve sahiptir. Zamirlerin bu açıdan büyük yer tutması bir metnin gönderim yönü açısından bağdaşıklığı destekleyici bir durumdur.

Metindeki yapı gücünün ardında anlam unsurunun göz ardı edilmediğini azımsanamayacak ölçüdeki sezdirimlerin varlığı üzerinden belirtebiliriz. Tabii ki tüm gönderim türleri metni, yapının dışında içerik ve bildirişim yönünden de desteklemektedir; ancak sezdirimlerin sözcük çağrışımları üzerinden yapılan bir gönderim türü olması onu büyük ölçüde anlam bileşeni kılmaktadır. Metnin sezdirimlere sahip olması sözcük düzeyinde anlamsal ve mantıksal ilginin kurulduğunu göstermektedir. Sezdirimlerin varlığı, tutarlılık yönünün sözcük düzeyine kadar etki edebildiğini ve gücünü göstermektedir.

Büyük yapı kapsamında metnin toplam 14 bölümü ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Her bölümün temel içeriği, amacı, kabul edilebilirliği belirtilmiştir. Ayrıca anlatı birimlere ayrılmıştır. Anlatı birimler, betimlenmiş ve her anlatı biriminin birbiriyle uyumu değerlendirilmiştir. Anlatı yönüyle ise anlatıcı ve bakış açısı belirtilmiştir.

Metnin her bölümü için ortak olan bir anlatıcı dikkat çekmektedir. Bazen merkez özne, bazen gözlemci bir konumda bulunan anlatıcı için metnin her bölümü, bir süreci teşkil etmektedir. Bu bakımdan bölümler birbirinden bağımsız değildir. Söz konusu süreç bir Eren'in anlam arayışı ve ölüm bilincine varmasıyla başlayan Rabb'ini arama yolunda dünyevî oluşu, maneviyatı, sükuneti idrak etmesi deneyimleri anlatıcıya yaşatılarak onun üzerinden belirtilmiştir. Metnin tutarlılık yönünün büyük ölçüde büyük yapı kapsamında konuların ele alınışı ve birbiriyle olan mantıksal temelli ilişkisi ortaya koymaktadır.

Ana içeriğin tasavvufî bağlamda oluşturulduğu metinde tasavvuf öğretisinin anlam alanına dâhil kavramların belirli bir anlatı izlencesi doğrultusunda verildiği gözlemlenmektedir. Merkezde yer alan kahraman anlatıcının dilinden; *hayat, ölüm, ömür, yok oluş, tükeniş, ilk vatan, elest bezmi, ilk günahın cezası, ilk hasret, safvet, saadet, sükunet, rind kalpler, gönül, an, uzlet, ayrılık, Rabb'i arama, sevdâ, İslam dininin ölüm algısı, şair, şiiir, sanat,*

dünyevi hazlar ve maneviyat, mutluluk konuları sırasıyla ele alınmıştır. Ele alınan konular ve sırası dikkate alındığında tasavvufî bir deneyimin çerçevesinin oluşturulduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte üst yapı incelemesinde de belirttiğimiz gibi bu anlam alanı bir öğreti niteliğine sahip değildir. Konular açıklanmaya çalışılmamıştır. Günün değerleri de dikkate alınarak anlatıcı merkezli olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Metin, bu yönüyle özgün olmayı başarmıştır.

Metin olma ölçütleri kapsamında amaç ve anlam açısından bağdaşık ve tutarlı bir yapı oluşturulmuştur. Metinde ele alınanlar belirli değerler çerçevesinde kurgulanarak kabul edilebilirlik sağlanmıştır. Söz konusu değerler tarihe, edebiyata, halk anlatılarına adı geçmiş önemli karakterler ve unsurlardır. Bunlar; ömür ve faniliğe ilişkin elest bezmi, ilk hasret, peygamberler ve kıssalarından örnekler (Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. Eyub,), tarihî karakterler (II. Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Sokrat, Eflatun, Senek, Aspasya, Kleopatra, Dante, Mikel Anjelo). Sadelik ve ihtişam üzerine; Şair Horaitus, Zeus, Yehova, Roma İmparatorluğu, Anibal'ın Filleri, Cezar'ın Sarayı figürleriyle Roma tarihi ve çeşitli mitik karakterlerden örnekler verilmiştir. Sevdada safa umanların aldanması üzerine; Abelard ve Heloise, Leyla ile Mecnun, Romeo ve Juliette gibi aşk temalı anlatılar üzerinden örnekler verilmiştir. Yazar, bunları yapmakla metne bilgi verici ve konuları destekleyici bir işlev kazandırmıştır. Bilgi zenginliği ile sağlanan kabul edilebilirlik metnin çok boyutlu ve ikna edici olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla metnin tutarlılık yönü desteklenmiştir.

Üstyapı kapsamında metnin tamamı bütüncül bir çerçevede yorumlanmıştır. Metni oluşturan bölümlerin ilişkileri üzerinden metnin geneline ilişkin çıkarımlarda bulunulmuştur. Mensur şiir türünde yazılan eserin bu türün özelliklerini taşıdığı belirlenmiştir. Bölümlerarası anlam ilgisi oluşturan kavramlar tespit edilmiştir. Ayrıca bölümlerin tamamında bir ortak anlam evrenini oluşturacak sözcükler tespit edilmiştir. Söz konusu anlam alanı bölümlerin üst metin oluşturabildiğinin göstergesidir. Tasavvuf alanına ilişkin dünyevîlik ve maneviyat, ölümün ve sevdanın varlığı, uzlet tutumu ve sükunet kavramların anlam ilgilerinden yararlanılmıştır. Bu ilgilerle sağlanan bildirişimle birlikte kavramların oluşturduğu bütün bir üst metnin oluşmasını sağlamıştır.

Aşama aşama ele alınan “Erenlerin Bağından”, tezimizin inceleme b6l6m6nde ayrıntılı bir şekilde belirlendiği 6zere metin olmanın metindilbilimsel temel 6l6tlerini taşımaktadır. Yazıldığı t6r itibariyle d6zyazı yapısına sahip olan metin, ahenk, ritim ve duyguya hitap eden anlam yoğunluğu ile şiir y6n6n6 ortaya koymuştur. şiir y6n6n6n g6z ardı edilmediği eserde başlıkla ve metnin amacıyla tutarlı bir anlam d6nyası da oluşturulmuştur. B6ylelikle metin, taşıdığı anlamı, şiirsel bir yol 6zerinden okuyucuya iletme noktasında metindilbilimsel bağlamda tutarlılık sergilemiştir.

KAYNAKÇA

- AKBAYIR, Sıddık: “Metin Bilgisi, Okuma Anlama, Yorumlama, Çözümleme”, Deniz Kültür Yayınları, Samsun, 2004
- AKÇATAŞ, Ahmet: “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu Romanı Üzerine Bir Metindilbilim İncelemesi”, T.C. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001
- AKSAN, Doğan: “Her yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim”, TDK Yayınları, Ankara, 2003
- AKTAŞ, Şerif: “Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:816, Ankara, 1987
- ALAN, Yusuf: “Lisan ve İnsan”, TÖV Yayınları, İzmir, 1994
- ALPTEKİN, Turan: “Y. Kadri Karaosmanoğlu'nun Şiir Dünyası ve Mensur Şiirlerde Şiir Ögeleri”, Marmara Üniversitesi Yayınları no:480, İstanbul, 1989
- BALYEMEZ, Sedat: “Dede Korkut HikayelerininMetindilbilimsel Yapısı”, T. C. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011
- BEAUGRANDE, R. de: “Text Linguistics in Discourse Studies, Handbook of Discourse Analysis, Volume I, Disciplines of Discourse”, ed:Van Dijk, Academic Press, 1985
- BEAUGRANDE, R. de, DRESSLER, W, U: “Introduction to Textlinguistics”, Fourth Edition, Longman, London, 1988
- ÇELTEK, Aytaç: “Türkçe Sözlü Söylem Yapısı ve Artgönderim”, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003
- ERGİN, Muharrem: “Türk Dil Bilgisi”, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1999
- GÖKTÜRK, Akşit: “Okuma Uğraşı”, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1988
- GROSS, H: “Einführung in die Germanistische Linguistik”, İudicium Verlag, München, 1988
- GÜLEN Tülay: “Metin Çözümlemesine Farklı Bir Yaklaşım”, T.C. Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:13, 2007
- GÜLLÜ, Nuray: “Sessiz Ev Üzerine Bir Metindilbilim Çalışması”, T.C. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1994
- GÜNAY, Doğan: “Metin Bilgisi”, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2007
- HALLIDAY, M. A. K: “Language as Social Semiotic”, Edward Arnold, London, 1978
- ILGIN, Leyla: “Yazılı Kullanımda Tümce Bağlama”, XI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri, ODTÜ, Ankara, 1997

İMER, Kamile, DEMİR, N, DOĞAN, G: “Türkoloji ve Dilbilim İlişkisi: Zarf”, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, sayı:1, s:41-46, 2000

İSLAM ANSİKLOPEDİSİ, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2012

KARATAŞ, Turan: “Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü”, Perşembe Kitapları:5, İstanbul, 2001

KARATAŞ, Turan: “Metin İncelemesinde Söylembilim Yöntemi, Binbir Gece Masalları Üzerine Bir Uygulama”, T.C. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2008

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri: “Erenlerin Bağından”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1970

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri: “Kiralık Konak”, Baskıya hazırlayan: Atilla Özkırmı, Birikim Yayınları, İstanbul, 1979

KARPUZ, H. Ömer, AKÇATAŞ Ahmet: “Metinde Anlam Bağları Üzerine”, T.C. Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, sayı:18, Erzurum, 2001

KARPUZ, H. Ö: “Türkçede Zarflar”, Ege-Doğu Yayınları, Denizli, 2002

KEÇİK, İlknur, UZUN, SUBAŞI, Leyla: “Sözlü ve Yazılı Anlatım Üzerine, Türkçe Yazılı ve Sözlü Anlatım”, Açıköğretim Fakültesi Yayını, no:715, Eskişehir, 2003

KIRAN, Zeynel, KIRAN, Ayşe: “Dilbilime Giriş”, Seçkin Yayınları, Ankara, 2002

KOCAMAN, Ahmet: “Dilbilim Söylemi, Söylem Üzerine”, Hitit Yayınevi, Ankara, 1996

KOCAMAN, Ahmet(John Lyons): “Kuramsal Dilbilime Giriş”, TDK Yayınları, Ankara, 1983

KORKMAZ, Zeynep: “Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)”, TDK Yayınları, Ankara, 2003

OKTAR, Lütfiye, YAĞCIOĞLU, Semiramis: “Türkçede Söylem Yapısı ve Artgönderim”, VIII. Uluslar arası Dilbilim Konferansı, Ankara, 1997

ONURSAL, İrem: “Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık, Günümüz Dilbilim Çalışmaları”, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2003

PAKKAN, Gülsev: “Türkçe Kısa Hikayelere Metindilbilim Açısından Bir Bakış”, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:8, Sayı:3, Ankara, 1992

PARLAK, Hatice: “Kutadgu Bilig’in Metindilbilimsel Yapısı, T.C. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009

SAUSSURE, Ferdinand: “Genel Dilbilim Dersleri”, çeviren: Berke Vardar, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2001

SELEN, Nevin: “Toplumsal Dilbilime Giriş”, T.C. Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, no:77, Eskişehir, 1989

ŞENÖZ, Canan Ayata: “Metindilbilim ve Türkçe”, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2005

ULUDAĞ, Süleyman: “Tasavvuf Terimleri Sözlüğü”, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2012

UZUN, Leyla Subaşı: “Orhon Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı”, Simurg Yayınları, Ankara, 1995

ÜSTÜNOVA, Kerime: “Dil Yazıları, Eksilti ya da Sıfır Tekrar”, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002

VASILIU, E.L: “On Some Meaning Of Coherence, Text vs. Sentence”, s 450-466, Hamburg, 1979

VITACOLONNA, L: “Text-Discourse Definitions, Text and Discourse Constitution”, s: 421-440, Berlinide Gruyter, 1988

YILMAZ, Engin, JAHİÇ, Nadira: “Vire Hikayesi Üzerine Metindilbilimsel Bir İnceleme”, V. Uluslar arası Dil, Yazın, Deyişbilim Sempozyumu, İstanbul, 2005

YILMAZ E, TOPAL, Z: “Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Çözümleme Yönteminin Uygulanması”, TÜBAR, XXVII, 2010

ÖZ GEÇMİŞ

İbrahim Kekevi, 30.08.1989 tarihinde Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Rahmi Akıncı İlköğretim okulunda, orta öğrenimini Hacı Ahmet Akıncı lisesinde tamamladı. 2008 yılında Pamukkale Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğrenime başladı. 2012 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana bilim dalının Yeni Türk Dili bilim dalında Lisansüstü öğrenime başladı.

Dil Puanı:

- 62.5 (2013 GÜZ\YDS)

Ales Puanı:

- 86.844 (2013 GÜZ\ALES)

Lisans Not Ortalaması:

- 3.18